

ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เพ็ชรี รูปะวิเชตร์ สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์มนตรี เลากิตติศักดิ์ สาขาวิชาออกแบบสิ่งทอ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

(สำนา)

ที่ ศธ 0515 (010) 15 / พิเศษ

สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถนนห้วยแก้ว
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

11 กรกฎาคม 2551

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ชรี รูปะวิเชตร์

ด้วย นางสาวอรฉัตร ปันเงิน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าแบบอิสระซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง “การจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูบแก้วมา” บ้านนาเตา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. กัญญา กำศิริพิมาน และผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวนิตย์ เจริญชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ นักศึกษามีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาเป็นอย่างดียิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและโปรดพิจารณา เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการค้นคว้าแบบอิสระในครั้งนี้ด้วยจักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ปรีชา อินทรสมพันธ์)
ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ประจำสาขาวิชาอาชีวศึกษา

สาขาวิชาอาชีวศึกษา
โทรศัพท์ 0-5394-4258

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

(สำนา)

ที่ ศธ 0515 (010) 15 / พิเศษ

สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถนนห้วยแก้ว
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

11 กรกฎาคม 2551

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์มนตรี เลากิตติศักดิ์

ด้วย นางสาวอรฉัตร ปันเงิน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการค้นคว้าแบบอิสระซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ในหัวข้อเรื่อง “การจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูบแก้วมา” บ้านนาเตา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. กัญญา กำศิริพิมาน และผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวนิตย์ เจริญชัย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ นักศึกษามีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ที่เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาเป็นอย่างดียิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและโปรดพิจารณา เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือการค้นคว้าแบบอิสระในครั้งนี้ด้วยจักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ปรีชา อินทรสมพันธ์)
ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ประจำสาขาวิชาอาชีวศึกษา

สาขาวิชาอาชีวศึกษา
โทรศัพท์ 0-5394-4258

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 4

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

แบบสัมภาษณ์ประธาน คณะกรรมการและสมาชิก

กลุ่มผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ

ศูนย์การเรียนรู้ "ตูบแก้วมา" บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2551 เวลา.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล ..... อายุ .....

ระดับการศึกษา .....อาชีพเดิม.....

ตอนที่ 2 ความเป็นมา บริบทชุมชนและแนวคิดในการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์

1. บ้านนาเดามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง ลักษณะบริบทชุมชน (สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม) เป็นอย่างไรบ้าง

2. กลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ "ตูบแก้วมา" บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางมีความเป็นมาอย่างไรบ้าง มีแนวคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไรบ้าง มีที่มาอย่างไร และมีเหตุผลอย่างไรจึงยึดแนวคิดนี้

ตอนที่ 3 กระบวนการจัดการทั้ง 6 ด้าน

1. การจัดการด้านบุคลากร (Man) มีหลักการอย่างไร ใครเป็นผู้กำหนดและมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้

1.1 การวางแผนทรัพยากรบุคคล ความต้องการกำลังคน

1.2 การสรรหา คัดเลือกสมาชิก

1.3 การฝึกอบรมให้ความรู้หรือสร้างความเข้าใจในการทำงานสำหรับสมาชิก

1.4 การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติงานสำหรับสมาชิก

1.5 การประเมินผลการปฏิบัติงานและการเลื่อนตำแหน่งของสมาชิก

1.6 การสร้างกลุ่มเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม

1.7 การสอดแทรกเรื่องแนวคิดเชิงอนุรักษ์ ในการจัดการบุคลากาาร

1.8 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ มีอย่างไรบ้าง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2. การจัดการด้านการเงิน (Money) มีหลักการอย่างไร ใครเป็นผู้กำหนดและมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ความต้องการทางการเงินเมื่อจัดตั้งกลุ่มและเริ่มดำเนินธุรกิจ

2.2 ความต้องการทางการเงินระหว่างดำเนินการ

2.3 แหล่งเงินทุน ผู้มีอำนาจตัดสินใจและการเลือกแหล่งเงินทุน

2.4 การจัดทำบัญชีและงบการเงิน

2.5 การตรวจสอบหรือควบคุมการเงิน การบัญชี

2.6 การสอดแทรกในเรื่องแนวคิดเชิงอนุรักษ์หรือเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการด้านการเงิน

2.7 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ มีอย่างไรบ้าง

3. การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบ สถานที่ (Material) มีหลักการอย่างไร ใครเป็นผู้กำหนดและมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้ (การจัดสรร จัดหา จัดซื้อ จัดเก็บและการควบคุม)

3.1 วัตถุดิบ

3.2 วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ

3.3 สถานที่

3.4 การนำหลักการเชิงอนุรักษ์หรือการจัดการ 5 ส เข้ามาใช้ในการจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบ สถานที่

3.5 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ มีอย่างไรบ้าง

4. การจัดการด้านการบริหารจัดการ (Management) มีหลักการอย่างไร ใครเป็นผู้กำหนดและมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้

4.1 การวางแผน (การผลิต การดำเนินงาน การบริหาร)

4.2 การจัดองค์กร (โครงสร้าง บทบาท หน้าที่)

4.3 การสั่งการและการควบคุม (การผลิต การดำเนินงาน การบริหาร)

4.4 การตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสในการดำเนินการ

4.5 การสอดแทรกในเรื่องแนวคิดเชิงอนุรักษ์ ในการจัดการด้านการบริหารจัดการ

4.6 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ มีอย่างไรบ้าง

5. การจัดการด้านการตลาด (Market) มีหลักการอย่างไร ใครเป็นผู้กำหนดและมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้

5.1 การวิเคราะห์ทางการตลาด และการเลือกตลาดเป้าหมาย

5.2 การออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

5.3 การตั้งราคาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์

5.4 การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ผู้บริโภค

5.5 การส่งเสริมการตลาด

5.6 การสอดแทรกเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจเชิงอนุรักษ์ในการจัดการด้านการตลาด

5.7 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ มีอย่างไรบ้าง

6. การจัดการด้านจริยธรรม คุณธรรม ขวัญกำลังใจ จรรยาบรรณ (Moral) มีหลักการอย่างไร ใครเป็นผู้กำหนดและมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้

6.1 สินค้า/บริการ (คุณภาพ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ)

6.2 กลุ่มสมาชิก (จริยธรรม คุณธรรม กำลังใจ ความรับผิดชอบ)

6.3 คู่แข่ง (จรรยาบรรณ จริยธรรม คุณธรรม)

6.4 ลูกค้า (คุณภาพ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ)

6.5 ชุมชนและสังคม (ความรับผิดชอบ จรรยาบรรณ คุณธรรม ความช่วยเหลือ)

6.6 สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม (ความรับผิดชอบ จรรยาบรรณ การอนุรักษ์ การสืบทอด)

6.7 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ มีอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 4 ผลกระทบเกี่ยวกับธุรกิจเชิงอนุรักษ์

1. ผลกระทบ/สิ่งตอบแทนที่ได้รับ/ปัญหาจากการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไรบ้างต่อตนเอง กลุ่มสมาชิก ชุมชน ลูกค้าและสิ่งแวดล้อม

2. ทัศนคติ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มมีอะไรบ้าง และมีเหตุผลอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

แบบสัมภาษณ์วิทยากรอิสระผู้ดูแล ที่ปรึกษาประจำ

กลุ่มผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ

ศูนย์การเรียนรู้ "ตุบแก้วมา" บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2551 เวลา.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล ..... อายุ .....

ระดับการศึกษา .....

ประจำหน่วยงาน.....ตำแหน่ง/หน้าที่ .....

ความเป็นมาของวิทยากรและการทำงาน.....

การเข้ามาร่วมงานกับกลุ่ม.....

ตอนที่ 2 การสนับสนุนการประกอบธุรกิจของกลุ่มตามแนวคิดธุรกิจเชิงอนุรักษ์

1. แนวคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไร มีที่มาอย่างไร มีเหตุผลใดจึงเลือกนำเข้ามาใช้กับกลุ่มนี้และมีการนำมาปรับใช้อย่างไรบ้างให้เหมาะสมกับกลุ่ม

2. การขอความช่วยเหลือเพื่อส่งเสริม สนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆมีหรือไม่ อย่างไรและด้านใดบ้าง

ตอนที่ 3 ทัศนคติ การส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการจัดการตามแนวคิดธุรกิจเชิงอนุรักษ์

1. การจัดการด้านบุคลากร (Man) ตามแนวคิดธุรกิจเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไร มีวิธีการส่งเสริมและผลที่ได้เป็นอย่างไรบ้าง และมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้

1.1 การวางแผนทรัพยากรบุคคล ความต้องการกำลังคน

1.2 การสรรหา คัดเลือกสมาชิก

1.3 การฝึกอบรมให้ความรู้หรือสร้างความเข้าใจในการทำงานสำหรับสมาชิก

1.4 การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติงานสำหรับสมาชิก

1.5 การประเมินผลการปฏิบัติงานและการเลื่อนตำแหน่งของสมาชิก

1.6 การสร้างกลุ่มเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.7 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ

2. การจัดการด้านการเงิน (Money) ตามแนวคิดเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไร มีวิธีการส่งเสริมและผลที่ได้เป็นอย่างไรบ้าง และมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้

2.1 การเงินเมื่อจัดตั้งกลุ่มและเริ่มดำเนินธุรกิจ

2.2 การเงินระหว่างดำเนินการ

2.3 แหล่งเงินทุนและการเลือกแหล่งเงินทุน

2.4 การจัดทำบัญชีและงบการเงิน

2.5 การตรวจสอบหรือควบคุมการเงิน การบัญชี

2.6 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ

3. การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบ สถานที่ (Material) ตามแนวคิดเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไร มีวิธีการส่งเสริมและผลที่ได้เป็นอย่างไรบ้าง และมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้ (การจัดสรร จัดหา จัดซื้อ จัดเก็บและการควบคุม)

3.1 วัตถุดิบ

3.2 วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ

3.3 สถานที่

3.4 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ มีอย่างไรบ้าง

4. การจัดการด้านการบริหารจัดการ (Management) ตามแนวคิดเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไร มีวิธีการส่งเสริมและผลที่ได้เป็นอย่างไรบ้าง และมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้

4.1 การวางแผน (การผลิต การดำเนินงาน การบริหาร)

4.2 การจัดองค์กร (โครงสร้าง บทบาท หน้าที่)

4.3 การสั่งการและการควบคุม (การผลิต การดำเนินงาน การบริหาร)

4.4 การตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสในการดำเนินการ

4.5 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ มีอย่างไรบ้าง

5. การจัดการด้านการตลาด (Market) ตามแนวคิดเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไร มีวิธีการส่งเสริมและผลที่ได้เป็นอย่างไรบ้าง และมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้

5.1 การวิเคราะห์ทางการตลาด และการเลือกตลาดเป้าหมาย

5.2 การออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

5.3 การตั้งราคาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์

5.4 การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไปสู่ผู้บริโภค

5.5 การส่งเสริมการตลาด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

5.6 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ มีอย่างไรบ้าง

6. การจัดการด้านจริยธรรม คุณธรรม ขวัญกำลังใจ จรรยาบรรณ (Moral)ตามแนวคิดเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างไร มีวิธีการส่งเสริมและผลที่ได้เป็นอย่างไรบ้าง และมีเหตุผลอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้

6.1 สินค้า/บริการ (คุณภาพ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ)

6.2 กลุ่มสมาชิก (จริยธรรม คุณธรรม กำลังใจ ความรับผิดชอบ)

6.3 คู่แข่ง (จรรยาบรรณ จริยธรรม คุณธรรม)

6.4 ลูกค้า (คุณภาพ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ)

6.5 ชุมชนและสังคม (ความรับผิดชอบ จรรยาบรรณ คุณธรรม ความช่วยเหลือ)

6.6 สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม (ความรับผิดชอบ จรรยาบรรณ การอนุรักษ์ การสืบทอด)

6.7 ปัญหา แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ มีอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 4 ทัศนคติ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์

ทัศนคติ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่ม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมีอะไรบ้าง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3

แบบสัมภาษณ์ลูกค้าประจำกลุ่มผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ

ศูนย์การเรียนรู้ "ตุบแก้วมา" บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2551 เวลา.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล ..... อายุ .....

ระดับการศึกษา .....

ตำแหน่ง.....บริษัท.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางธุรกิจ

1. ใครเป็นผู้แนะนำหรือรู้จักกลุ่มได้อย่างไร มีเหตุผลอย่างไรในการตัดสินใจร่วมทำงานกับกลุ่ม

2. การสั่งซื้อผลิตภัณฑ์จากกลุ่มมีวิธีการอย่างไร สั่งสินค้าอะไรบ้าง มีมาตรฐานสินค้าสำหรับกลุ่มที่ตกลงร่วมกันอย่างไรบ้าง มีที่มาอย่างไร เหตุผลใดจึงใช้มาตรฐานนั้น

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับธุรกิจเชิงอนุรักษ์

ลักษณะแนวคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจเชิง เป็นอย่างไร มีความเหมาะสมสำหรับนำมาปรับใช้ในการดำเนินธุรกิจหรือกระบวนการจัดการอย่างไร และมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 4 ทัศนคติและความพึงพอใจในกระบวนการจัดการ สินค้าและการใช้บริการจากผู้ประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ "ตุบแก้วมา" บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ในเรื่องต่อไปนี้เป็นอย่างไร

1. สินค้า (คุณภาพ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ)

2. การบริการ

3. การนำแนวคิดธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มเข้ามาใช้การดำเนินธุรกิจ กระบวนการจัดการทั้ง 6 ด้าน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 4

แบบสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

หัวหน้าชุมชน และชาวบ้านนาเดา

ที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกลุ่มผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ

ศูนย์การเรียนรู้ "ตุบแก้วมา" บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2551 เวลา.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ-นามสกุล ..... อายุ ..... เพศ .....

ระดับการศึกษา .....

อาชีพ/ตำแหน่ง.....

ที่อยู่/หน่วยงาน .....

ตอนที่ 2 ทัศนคติ ความพึงพอใจ การสนับสนุน ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนจากกระบวนการจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ "ตุบแก้วมา" บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

1. การดำเนินการธุรกิจตามแนวคิดเชิงอนุรักษ์ ต่อความเป็นอยู่ของชุมชน ในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ อย่างไร
   - สิ่งแวดล้อม
   - เศรษฐกิจ การเงิน
   - ชุมชน สังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม
   - ความเป็นอยู่ งานอาชีพ
2. การช่วยเหลือหรือสนับสนุนกลุ่ม ท่านให้การสนับสนุนในด้านใดบ้าง อย่างไร
   - หน่วยงาน : งบประมาณ การตลาด การฝึกอบรม โครงการพัฒนา การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
   - ชาวบ้าน : การอุดหนุน การโฆษณา การให้ความร่วมมือ เป็นต้น
3. ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ค

รายละเอียดการรวบรวมข้อมูล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

รายละเอียดการรวบรวมข้อมูล การจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติศูนย์การเรียนรู้“ ตูบแก้วมา ” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ มีดังนี้

1. สภาพการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ ตูบแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวมรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องดังต่อไปในนี้

1.1 บริบทชุมชนบ้านนาเดา

การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของบ้านนาเดานั้น ผู้ศึกษาได้กระทำโดยการศึกษาเอกสารข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูบแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางและรายงานผลการปฏิบัติงานของ จากวิทยากรประจำโครงการฝ้ายแกมไหม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน รวมทั้งการสังเกตของผู้ศึกษา มีผลการศึกษาดังนี้

บ้านนาเดา ตำบลเสริมซ้าย เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเสริมงาม ประมาณ 8 กิโลเมตรหรือห่างจากตัวอำเภอเมืองจังหวัดลำปางประมาณ 45 กิโลเมตร อยู่กึ่งกลางตามเส้นทางระหว่างอำเภอเมืองลำปางและอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน การเดินทางมายังหมู่บ้านสามารถเดินทางได้หลายวิธี คือการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1235 จากอำเภอเกาะคา ผ่านตำบลทุ่งงาม ตำบลเสริมขวา เสริมซ้าย ไปอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ซึ่งใช้เวลาประมาณหนึ่งชั่วโมงและการเดินทางด้วยบริการรถโดยสารประจำทางสายลำปาง – ลี้ ซึ่งมีจุดจอดประจำเพื่อรับและส่งผู้โดยสารอยู่ข้างโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จังหวัดลำปาง รถจะออกทุกชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 08.00 ถึง 18.00 น. ของทุกวัน จากคำบอกเล่าของประธานกลุ่ม (23 กรกฎาคม 2551; 10.00 น.)

ความเป็นมาของบ้านนาเดาจากการบอกเล่าของ พ่ออาจารย์แก้ว สัตตรัตนขจร (22 กรกฎาคม 2551; 15.00-17.00 น.) ผู้อาวุโสในหมู่บ้านนาเดา เป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้านและเป็นผู้รู้ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านเป็นอย่างดี จากการได้รับการบอกเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่รุ่นก่อนๆ ว่า “หมู่บ้านนั้นชื่อตามสิ่งแวดล้อม ในสมัยก่อนบ้านเมืองยังไม่เจริญ ที่กลางทุ่งนาห่างจากวัดไปทางทิศตะวันออกประมาณ 300 เมตร มีเครือเดาขนาดใหญ่อยู่เครือหนึ่ง วัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ประมาณ 3 เมตร เครือเดานี้เป็นพันธุ์ไม้ประเภทเถาวัลย์และเป็นสมุนไพรมีสรรพคุณใช้ในการรักษาโรคต่างๆ ของคนเราได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้เครือเดานี้เป็นพันธุ์ไม้ที่ขยายพันธุ์ได้ยาก เมื่อเครือเดาตายลงไป บริเวณตรงโคนต้นและรากก็เกิดการผุกร่อน ดินที่อยู่รอบๆ โคนต้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จึงยุบตัวลงกลายเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ คนจึงให้ชื่อว่า “หนองเครือเดา” เมื่อนานเข้าจึงกลายมาเป็นหนองเดา ต่อมามีชาวบ้านอพยพมาอาศัยอยู่บริเวณนี้มากขึ้น เพราะเห็นว่าบริเวณรอบหนองเดาเป็นที่ราบเหมาะสำหรับการเพาะปลูก จึงช่วยกันปรับพื้นที่ให้เป็นที่นารอบหนองเดา โดยอาศัยน้ำจากหนองเดาทำการเพาะปลูกและเรียกที่นารอบๆหนองนี้ว่า “นาเดา” เมื่อมีชาวบ้านอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับนามากขึ้น จนในที่สุดก็รวมกันเป็นหมู่บ้าน และมีการเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านนาเดา” ตั้งแต่นั้นมาจนถึงทุกวันนี้”

อาณาเขตพื้นที่ของหมู่บ้านนาเดา จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม ผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มชาวบ้าน (22 กรกฎาคม 2551; 15.00-17.00 น.) พบว่าบ้านนาเดามีอาณาเขตพื้นที่ติดต่อกับหมู่บ้านต่างๆดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับบ้านนาเอี้ยง ตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม

ทิศใต้ ติดกับบ้านแก่น อำเภอสบปราบ

ทิศตะวันออก ติดกับบ้านน้ำหลง ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม

ทิศตะวันตก ติดกับบ้านท่าโป่ง ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม

ลักษณะภูมิประเทศจากการสังเกต และจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้าน พบว่า บ้านนาเดาเป็นพื้นที่ราบลุ่มติดกับภูเขา มีพื้นที่ทั้งหมด 1,716ไร่ ทำการเกษตร 789 ไร่ ที่สาธารณะ 35ไร่ และมีแม่น้ำแม่ลา และแม่น้ำแม่ต๋ำไหลผ่าน รวมทั้งมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ล้อมรอบหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นไม้ยืนต้น ลักษณะของดินเป็นดินร่วนซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของดินดี จึงเอื้อต่อการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักของกลุ่มฯด้วย

ลักษณะภูมิอากาศ จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านและจากการสังเกตของผู้ศึกษา พบว่าสภาพภูมิอากาศของบ้านนาเดา มี 3 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงต้นเดือนพฤษภาคม ฤดูฝนตั้งแต่ปลายเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาวตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ ซึ่งสภาพภูมิอากาศเมื่อเทียบกับสภาพอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดลำปางพบว่าที่บ้านนาเดาค่อนข้างมีอากาศเย็นตลอดปี ฤดูร้อนก็ไม่ร้อนมากมี ลมพัดผ่านและอากาศจะเย็นในช่วงกลางคืน ในฤดูฝนจะมีฝนตกตลอดแต่ไม่มีพายุรุนแรงที่ทำให้เกิดการเสียหายหรือน้ำท่วม และในฤดูหนาวจะมีอากาศเย็นมาก มีลมหนาวทั้งในตอนกลางวันและกลางคืน

สถานที่สำคัญที่ใช้เพื่อการพบปะและจัดงานประเพณีของชาวบ้านนาเดา จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าได้แก่ วัดบ้านนาเดา ศูนย์ข้อมูลประจำหมู่บ้าน ศูนย์เด็กเล็ก และโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 47

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จำนวนประชากรจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน (22 กรกฎาคม 2551; 13.00-15.00 น.) พบว่า มีจำนวนประชากรประมาณ 1,200 คน 347 หลังคาเรือนเป็นคนพื้นเมืองและสื่อสารโดยใช้ภาษาพื้นเมือง ลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ มีใต้ถุนสูง

อย่างไรก็ตาม เริ่มมีบ้านเรือนรูปทรงสมัยใหม่เพิ่มมากขึ้น การสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 15.00 น.) ที่กล่าวว่า “ บ้านนาเดาเป็นชุมชนชนบทมีลักษณะการปลูกบ้านเรือนติดกันในหมู่เครือญาติ ปัจจุบันจะมีคนแก่และเด็กเป็นส่วนใหญ่ คนหนุ่มสาวจะออกไปทำงานต่างถิ่น บ้านบางหลังต้องปิดไว้ เพราะไม่มีคนอยู่ เจ้าของบ้านวัยแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในตัวเมืองเพื่อทำงานต่างจังหวัดหรือไปต่างประเทศ จะกลับมาเยี่ยมบ้านในช่วงวันหยุดทำงาน ” และจากการบอกเล่าของกรรมการฝ่ายย้อมและตรวจสอบคุณภาพ ที่กล่าวว่า “ ปัจจุบันลูกชายคนรองของเขาและเพื่อนในรุ่นเดียวกันในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงก็ไปเป็นแรงงานต่างประเทศ ซึ่งได้รับค่าตอบแทนสูงและมีเงินเก็บ โดยนำเงินส่วนที่ได้กลับมาสร้างบ้าน ซื้อรถยนต์ เมื่อเงินหมดก็จะหาทางไปอีก ”

การประกอบอาชีพของชาวบ้านนาเดาจากการสอบถามผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มชาวบ้าน พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวนโดยการเพาะปลูกพืชต่างๆ ได้แก่ กระเทียม ข้าวโพด ลำไยและฝ้าย เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการเลี้ยงสัตว์และมีอาชีพเสริมคือ การทอผ้า โดยเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน โดยจะสังเกตได้จากในเกือบทุกครัวเรือนจะมีอุปกรณ์เกี่ยวกับการทอผ้าหลงเหลืออยู่ ทั้งที่ยังใช้งานได้อยู่และใช้งานไม่ได้

1.2 ความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ ตูบแก้วมา ” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

สถานที่ตั้งของตูบแก้วมาอยู่ท้ายหมู่บ้าน เลขที่ 198 ซอย 5 หมู่ 6 บ้านนาเดา ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง จากการสังเกตรอบๆ บริเวณพบว่า เป็นสวนลำไยมีอาณาเขตทิศเหนือติดกับบ้านเรือนของชาวบ้าน ทิศตะวันตกติดกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 47 ส่วนทางทิศตะวันออกและทิศใต้ติดกับแปลงนาของชาวบ้าน ทิศตะวันออกติดกับถนนที่ตัดผ่านทุ่งนาไปยังถนนสายลำปาง-ลี้ จากการสอบถามข้อมูลจากประธานกลุ่ม พบว่าที่ดินผืนนี้เป็นของครอบครัวของประธานกลุ่มเองแล้วนำมาสร้างเป็นกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติเมื่อปี 2547 โดยระยะเริ่มแรก มีการก่อสร้างโรงทอผ้าสำหรับสมาชิกเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของประธานว่า “ มันอยู่ในที่เราเอง วันข้างหน้าถ้าไม่ได้ใช้งานก็เป็นของเราอยู่ และไม่ให้เกิดข้อครหา จากคนในชุมชน และสมาชิก” ซึ่งในช่วง เวลานี้ ประธานกลุ่มและครอบครัว ได้ย้ายเข้ามาสร้างบ้านเรือนเพื่อพักอาศัยและโรงเรือนสำหรับประกอบอาชีพการทอผ้า โดยที่บ้านหลังเดิมภายในหมู่บ้าน มอบให้ลูกชายคนโต ซึ่งทำหน้าที่เลขานุการ เป็นผู้อยู่อาศัยและดูแลบ้านหลังเดิม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูบแก้วมา” บ้านนาเดานั้น เกิดจากความชอบและความสนใจของประธานกลุ่ม ดังจะเห็นได้จากคำบอกเล่าตั้งแต่ตอนที่เริ่มรู้จักกับผู้ศึกษา ที่กล่าวว่า “ นอกจากอาชีพเกษตรกรแล้ว สิ่งที่แม่สนใจและชอบมาตั้งแต่เด็กคือการทอผ้า ” และเล่าให้ฟังว่า “ ในสมัยเด็กแม่และยายจะทอผ้าเมื่อยามว่างเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มภายในครอบครัว ด้วยความชอบแม่จึงเฝ้าดูและซักถามแม่และยายเป็นประจำ จนกระทั่งวันหนึ่งแม่และยายไปทำนา แม่จันทร์คำจึงลองขึ้นกี่และสามารถทอผ้าได้ จึงสร้างความแปลกประหลาดใจให้ทั้งแม่และยายเมื่อมาพบ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แม่จึงทอผ้ามาตลอด ด้วยความสนใจ” อีกทั้งพยายามค้นหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลาเพื่อพัฒนาตนเองและฝีมือในการทอผ้า จึงทำให้มีประสบการณ์สูง จนเป็นที่ยอมรับของกลุ่มสมาชิก และได้รับเลือกให้เป็นประธานกลุ่มซึ่งเกิดจากความเชื่อถือในความสามารถ

รวมทั้งการเป็นคนที่แสวงหาสิ่งใหม่ๆอยู่เสมอดังจะเห็นได้จาก ที่ประธานกลุ่มได้คิดค้นลายผ้า โดยการทอเศษผ้าลายทอที่ไม่สมบูรณ์ที่ติดกับฟืมเก่าของบรรพบุรุษ มีการศึกษาและคิดค้นวิธีการทอผ้าลวดลายโบราณให้มีความสมบูรณ์และใกล้เคียงกับของเดิมมากที่สุด โดยที่ลวดลายที่คิดค้นได้มีความคล้ายคลึงกับดอกของต้นหมากที่ปลูกไว้หน้าศูนย์ฯ จึงได้ตั้งชื่อลายว่า “สร้อยดอกหมาก” ซึ่งต่อมาเป็นลายผ้าทอเอกลักษณ์ของกลุ่มและได้รับเลือกให้เป็น สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ระดับ 5 ดาว ในปี 2546 ผ่านมาตรฐานผลิตภัณฑ์ สินค้าชุมชนระดับภาค ประเภท ผลิตภัณฑ์ผ้าเครื่องแต่งกาย สามารถสร้างชื่อเสียงให้กับกลุ่มฯอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารต่างๆ ซึ่งมีในห้องสมุดของศูนย์ฯ ด้วยความสามารถและความชำนาญ ประธานกลุ่มได้เป็นวิทยากรพิเศษบรรยายเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าให้กับกลุ่มสมาชิกทอผ้าที่เข้าร่วมโครงการฝ้ายแกมไหมและโครงการส่งเสริมอาชีพของรัฐบาลหรือผู้ที่สนใจในการศึกษาดูงานที่ศูนย์การเรียนรู้ “ ตูบแก้วมา ”

การก่อตั้งกลุ่มจากการศึกษาเอกสารประจำกลุ่มและการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากประธาน กรรมการและวิทยากรอิสระ พบว่ามีข้อมูลมีความสอดคล้องกันสามารถเรียบเรียงได้ดังนี้ จากเดิมสมาชิกในกลุ่มมีอาชีพหลักคือ ทำนา และเมื่อว่างจากการทำนาแต่ละครัวเรือนก็จะมีการทอผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือน เช่น หมอน ที่นอน ผ้าห่ม ย่ามและผ้าซิ่นเป็นต้น ในปี 2526 ได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มครั้งแรก โดยมีสมาชิกร่วมก่อตั้ง 100 คน ซึ่งทอผ้าอยู่ใต้ถุนบ้านของสมาชิก ต่อมาทางพัฒนาชุมชนอำเภอเสริมงามได้สนับสนุนอุปกรณ์ในการทอผ้า เช่น กี่กระตุก เส้นไหมประดิษฐ์สำหรับทอ เพื่อเป็นทุนเริ่มต้นให้กลุ่มโดยเป็นการให้เปล่า จำนวน 6 หลัง สมาชิกจึงได้ย้ายมารวมกันทอที่วัดนาเดา โดยขออาศัยศาลาของวัดที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ มาเป็นที่ตั้งของกลุ่มชั่วคราว ในขณะนั้นเมื่อทอผ้าได้แล้วก็มีประธานกลุ่มคือ นางจันทร์คำ แก้วมา เป็นผู้นำผลิตภัณฑ์ออกไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ขาย ต่อมาสมาชิกเริ่มลดน้อยลงเหลือเพียง 6 คน เนื่องจากการทอผ้ารายได้น้อยเมื่อเทียบกับการไปรับจ้างหรือทำอาชีพอื่น สมาชิกที่เหลืออยู่จึงช่วยกันทอและนำไปขาย รายได้นำมาเป็นทุนกลุ่มและบางส่วนแบ่งให้สมาชิกเป็นค่าตอบแทน แต่ก็ไม่มากเพียงพอ ทำให้สมาชิกที่เหลืออยู่รู้สึกท้อแท้ ในช่วงฤดูกาลเพาะปลูกก็หยุดการรวมกลุ่มกันไปทำการเกษตรแล้วก็มารวมตัวกันใหม่ หลังจากนั้นจึงมีการประชุมกลุ่มเพื่อหาทางออก โดยการทอผ้าซึ่งใช้ไหมประดิษฐ์เป็นวัตถุดิบเนื่องจากต้นทุนถูก เพื่อจำหน่าย เช่น ผ้าขาวม้า ย่าม ผ้าพื้นตัดเสื้อ เป็นต้น

ในปี 2536 กลุ่มได้จัดทำโครงการเสนออุตสาหกรรมจังหวัดในการอบรมลวดลายการทอ และรื้อฟื้นทักษะการยกลาย เพื่อเพิ่มลวดลายในผืนผ้าให้มากขึ้น ในครั้งนั้นมีสมาชิกทั้งหมด 7 คน ซึ่งทอตามที่ทางอุตสาหกรรมมาสอนเท่านั้น ไม่ได้มีการคิดรูปแบบใหม่ๆ หรือแตกต่างไปเลย ในปี 2539 ประธานกลุ่มได้นำผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่ายตามตลาดหลายแห่ง ทำให้พบว่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีลวดลายคล้ายกันกับที่กลุ่มอื่นๆนำไปจำหน่าย อีกทั้งใช้ไหมประดิษฐ์เหมือนกัน ที่ไหนขายราคาถูกคนก็ซื้อ ประธานกลุ่มเริ่มสังเกตว่ากลุ่มที่ขายดีและลูกค้าต่างชาติให้ความสนใจจะเป็นกลุ่มที่ทอผ้าฝ้ายย้อมด้วยสีธรรมชาติ มีการอนุรักษ์ลวดลายโบราณดั้งเดิม

ทางกลุ่มจึงได้เริ่มหันมาเอกลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มเอง จากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน จึงได้ “ ลายสร้อยดอกหมาก ” เป็นลายเอกลักษณ์ของชุนชน และคิดค้น “ ลายดอกพริกไทย ” ในเวลาต่อมา ปี 2545 มีสมาชิกรวมกลุ่มกันเพิ่มมากขึ้นเป็น 30 คน ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น สหกรณ์จังหวัดได้ให้ทุนหมุนเวียน จากโครงการฝ้ายแกมไหม สถาบันวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ให้ความรู้ทักษะในการย้อมสีธรรมชาติและส่งเสริมการปลูกฝ้ายอินทรีย์ ช่วงแรกที่เริ่มหันกลับมาใช้เส้นฝ้ายสีย้อมจากธรรมชาติ ยังต้องซื้อเส้นด้ายฝ้ายที่ผลิตจากโรงงานมาเป็นวัตถุดิบในการทอ เนื่องจากปริมาณเส้นใยยังไม่เพียงพอ แต่ก็เริ่มมีการปลูกฝ้ายโดยเกษตรกรในชุมชนที่มีพื้นที่ว่าง เพื่อเป็นการรื้อฟื้นการผลิตเส้นใยในชุมชน ในปี 2546 กลุ่มเริ่มมีการปลูกฝ้ายในชุมชนและใช้เครื่องมืออุปกรณ์พื้นบ้านเพื่อผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติออกจำหน่าย ซึ่งเป็นที่สนใจของลูกค้าอย่างมาก

ต่อมาทางโครงการฝ้ายแกมไหมได้ทราบถึงการผลิตฝ้ายในชุมชนของกลุ่ม จึงให้ยืมเครื่องแกะเมล็ดฝ้ายและเครื่องตีฟูฝ้าย เพื่อช่วยผ่อนแรงในขั้นตอนการผลิตเส้น ซึ่งเป็นแรงเสริมให้มีการผลิตเส้นด้ายฝ้ายในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และขยายพื้นที่การปลูกฝ้ายเพิ่มขึ้นโดยใช้ระบบปลอดสารพิษหรือการปลูกฝ้ายอินทรีย์ กลางปี 2547 ประธานกลุ่มคือ นางจันทร์คำ แก้วมา จึงได้พูดคุยกับสมาชิก เพื่อหาที่ตั้งกลุ่มใหม่แทนการใช้สถานที่ของวัด เพื่อความสบายใจ จึงได้ย้ายกลุ่มมาที่สวนลำไยแทน โดยมีสมาชิกที่เห็นด้วยตามมาทั้งหมด 8 คนและตกลงที่จะเปลี่ยนชื่อกลุ่มใหม่เพื่อรักษา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สถานภาพกลุ่มเดิมให้คงอยู่ไม่ซ้ำซ้อนกัน โดยใช้ชื่อว่า “ กลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติบ้านนาเดา ” ส่วนสมาชิกบางคนที่ยังใช้ไหมประดิษฐ์ในการทอก็ยังคงอยู่ที่วัดเช่นเดิม

การเข้าร่วมโครงการฝ้ายแกมไหมโดยมีเจ้าหน้าที่คือ นายธนศักดิ์ เมฆขจร เป็นผู้ประสานงานและให้คำปรึกษาในการบริหารจัดการ จนสามารถพัฒนามาเป็นศูนย์การเรียนรู้การผลิตเส้นใยครบวงจร ใช้ชื่อว่า “ ตูบแก้วมา ” ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ในกระบวนการผลิตเส้นใยธรรมชาติแบบครบวงจร เริ่มตั้งแต่กระบวนการปลูกฝ้าย ประกอบด้วยการศึกษารูปร่างของต้นฝ้ายแต่ละชนิดทั้ง พันธุ์พื้นเมือง พันธุ์แก่นแป พันธุ์ขี้แมว พันธุ์น้อยและพันธุ์ตุ่น การเตรียมพื้นที่เพาะปลูก จนถึงเทคนิคการเก็บเกี่ยวผลผลิต กระบวนการปั่นฝ้าย เริ่มตั้งแต่การอีดฝ้าย การตีฟู การทำหางไหล การปั่นเส้นด้ายและการม้วนเก็บเส้นด้ายที่ปั่นเสร็จแล้ว กระบวนการย้อมสีธรรมชาติที่หาได้ภายในท้องถิ่นและกระบวนการทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ เรียกได้ว่า เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ครบวงจรโดยผู้สนใจจะสามารถเข้ามาร่วมเรียนรู้ได้ ในปี 2549 โครงการฝ้ายแกมไหม ได้เปิดศูนย์การเรียนรู้การผลิตเส้นใยครบวงจรขึ้นที่ “ ตูบแก้วมา ” บ้านนาเดา ต.เสริมซ้าย อ.เสริมงาม จ.ลำปาง นับเป็นศูนย์ฯที่ 8 ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการผลิตเส้นใยธรรมชาติครบวงจร พร้อมทั้งจัดทำระบบข้อมูลและสื่อการเรียนรู้ในศูนย์ฯ รวมทั้งการเพิ่มทักษะและเทคนิค ถ่ายทอดความรู้ให้กับแกนนำในแต่ละขั้นตอนการผลิตเพื่อให้มีระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นศูนย์ฯแห่งนี้ยังได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ศูนย์ฯสามารถดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนในปี 2550 ทางกลุ่มฯได้ผ่านเกณฑ์การทดสอบและรับมอบตราสัญลักษณ์ในระดับดี (ตราสัญลักษณ์สีทองแดง) และในปี 2551เลื่อนขึ้นเป็นระดับดีมาก (ตราสัญลักษณ์สีเงิน) จากโครงการส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือ

Green Product ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีสถานประกอบการเข้าร่วมโครงการกว่า 100 แห่งโดยตราสัญลักษณ์ตัว G จะมอบให้แก่กลุ่มฯที่ผ่านการทดสอบเท่านั้น เพื่อเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคทราบว่าการผลิตของสถานประกอบการให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและลดผลกระทบของมลภาวะที่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม

1.3 แนวคิดการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์

จากการเก็บรวมรวมข้อมูลจากการสังเกตและสอบถามข้อมูลจากประธาน กรรมการวิทยากรอิสระและชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง ได้ข้อมูลดังนี้ ประธานกลุ่ม (21 กรกฎาคม 2551;18.00-22.00 น.) เคยเล่าให้ผู้ศึกษาฟังว่า “การที่แม่เปลี่ยนมาทำผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาตินี้ เริ่มมาจาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การสังเกตความต้องการทางด้านการตลาดของกลุ่มลูกค้าโดยเฉพาะชาวญี่ปุ่น ซึ่งมีความชอบและสนใจผ้าชนิดนี้เป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นผืนผ้าที่มีความปลอดภัย ผ่านกระบวนการผลิตที่เป็นธรรมชาติไม่ใช้สารเคมีอันตราย มีเรื่องราวสามารถบอกเล่าได้ถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ซึ่งทำให้แม่นึกถึงเมื่อครั้งที่ยังเด็กที่เห็นยายและแม่ทอผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือน ผ้าถุง ผ้าห่มบางผืนแม่ยังเก็บเอาไว้เป็นที่ระลึกเสมอ ” และบอกว่า “ การที่แม่เปลี่ยนมาประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์นี้ ต้องใช้เวลาในการสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มสมาชิก สร้างความเชื่อมั่นในตนเองว่ากลุ่มฯของเราสามารถทำได้เพราะเป็นงานที่ละเอียดมากขึ้น ต้องทำเองและดูแลตลอดทุกขั้นตอน แต่เนื่องจากชุมชนเรานี้มีพื้นฐานความรู้และอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการทอผ้าฝ้ายปั่นมือมาแต่บรรพบุรุษอยู่แล้ว การรื้อฟื้นกระบวนการผลิตจึงทำได้ไม่ยากนัก อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัวและกลุ่มเพื่อนสมาชิกเป็นอย่างดี ทำให้แม่มีกำลังใจในการพัฒนากลุ่มต่อไป ”

สำหรับแนวคิดในเชิงอนุรักษ์จากการสัมภาษณ์ ประธานกลุ่ม (21 กรกฎาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ได้ข้อมูลว่า “ หลักการคือกระบวน การผลิตจะต้องมีความปลอดภัยต่อ 3 สิ่งด้วยกันคือ ผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม สามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งสินค้าที่ผลิตออกมายังมีเรื่องราวและความเป็นมา เช่น ผ้าผืนนี้ได้ฝ้ายตุ่นจากไร่พ่อปั๋น ปั่นเส้นโดยอุ๊ยสา ออกแบบลายทอเป็นลายสร้อยดอกหมากของแม่จันทร์คำและทอเป็นผืนผ้าโดยแม่ผัน ทุกขั้นตอนการผลิตมีที่มาที่ชัดเจน สร้างคุณค่าให้กับผลงาน ” ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานกระบวนการผลิตผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค (2548 , หน้า 6) ดังนี้

1. ใช้เส้นใยธรรมชาติ
2. ใช้สีธรรมชาติ
3. ทอด้วยกี่พื้นบ้าน และเครื่องมือที่พัฒนาเป็นเครื่องทุ่นแรงแบบพื้นบ้าน
4. ทำด้วยมือทุกขั้นตอน มีพัฒนาการของฝีมือ
5. ผืนผ้ามีเรื่องราว บอกลักษณะเฉพาะถิ่น
6. มีความเป็นกลุ่มผู้ผลิต

กระบวนการผลิตมีความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

1.4 ศูนย์การเรียนรู้การผลิตเส้นใยครบวงจร “ ตุบแก้วมา” บ้านนาเดา ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ความเป็นมาของการพัฒนาจากกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ไปสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้การผลิตเส้นใยครบวงจร “ ตุบแก้วมา ” บ้านนาเดา ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เกิดจากการส่งเสริมสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือของโครงการฝ้ายแกมไหม ภายใต้การดูแลจากสถาบันพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในช่วงปี 2545

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ซึ่งในช่วงเวลานั้นโครงการได้ออกเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปั่นด้ายด้วยเครื่องเมดเดลรีจักราให้กลับกลุ่มทอผ้า จากการให้สัมภาษณ์ของประธานกลุ่ม (21 กรกฎาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ก่อนที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ ทางกลุ่มฯได้รู้จักและเข้าร่วมเป็นเครือข่ายของโครงการฝ้ายแกมไหม มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ โดยเริ่มจากในปี พ.ศ. 2545 สมาชิกกลุ่มจำนวน 3 คนได้มีโอกาสเข้าร่วมการฝึกอบรมการปั่นด้ายด้วยเครื่องเมดเดลรีจักราที่ทางโครงการฝ้ายแกมไหมได้จัดขึ้นที่ อ.เกาะคา จ.ลำปาง หลังจากการอบรมแล้วทางโครงการฝ้ายแกมไหมได้ให้ยืมเครื่องปั่นด้ายมาใช้งาน สมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมได้นำกลับมาใช้งานอย่างต่อเนื่องและได้ถ่ายทอดเทคนิคการใช้งานให้กับสมาชิกในกลุ่มอีกหลายคน ต่อมามีผู้ที่สามารถใช้งานเครื่องนี้เพิ่มอีกมาก ทางกลุ่มจึงนำมาใช้งานควบคู่กับการใช้อุปกรณ์แบบพื้นบ้านในการผลิตเส้นด้ายในชุมชน และได้เสียงตอบรับดีจากลูกค้าที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม จึงเริ่มมีการปลูกฝ้ายในชุมชนควบคู่ไปด้วย โดยมีเจ้าหน้าที่คือ นายธนศักดิ์ เมฆขจร เป็นผู้ประสาน งานและให้คำปรึกษา ”

กลุ่มได้มีการพัฒนาขั้นตอนวิธีการที่มุ่งการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในเรื่องการปลูกฝ้ายในชุมชน ทางโครงการฝ้ายแกมไหมจึงได้เพิ่มการสนับสนุน ดังจะเห็นจากคำกล่าวของวิทยากรอิสระที่ว่า “ ในปี 2546 ทางโครงการฝ้ายแกมไหมทราบถึงการผลิตฝ้ายในชุมชนจึงได้ให้ยืมเครื่องแกะเมล็ดฝ้าย และเครื่องตีฟูฝ้ายมาให้ทางกลุ่มใช้งาน เพื่อช่วยผ่อนแรงในขั้นตอนการผลิตเส้น ทำให้เป็นแรงหนุนเสริมให้มีการผลิตเส้นด้ายฝ้ายในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และขยายพื้นที่การปลูกฝ้ายเพิ่มขึ้นโดยใช้ระบบปลอดสารพิษ เพื่อสร้างรายได้ในชุมชน รวมถึงเกษตรกรที่ปลูกฝ้ายกับผู้สูงอายุได้ปั่นเส้นฝ้ายด้วย ” ในระยะต่อมาทางกลุ่มได้ย้ายกลุ่มมาที่สวนลำไยของประธานกลุ่ม ซึ่งมีพื้นที่ทำการที่แน่นอนและจัดระบบสถานที่ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทางโครงการฝ้ายแกมไหมจึงได้สนับสนุนให้ทางกลุ่มจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้

ซึ่งก่อนการจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้นั้น ทางโครงการได้มีการเตรียมความพร้อมก่อน ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของประธานกลุ่มที่ว่า “ กลางปี 2547 เมื่อกลุ่มฯย้ายมาที่สวนลำไยใช้ชื่อว่ากลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ทางสมาชิกกลุ่มได้ร่วม กับทางโครงการฝ้ายแกมไหม ในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนและเตรียมการเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ในการผลิตเส้นใย ในวันที่ 13-14 พฤษภาคม 2547 ณ ศาลาการเปรียญวัดนาเดา”

ในปี 2549 กลุ่มฯจึงมีความพร้อมในการพัฒนาสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ในการผลิตเส้นใยครบวงจรอย่างแท้จริง โดยได้รับความร่วมมือจากโครงการฝ้ายแกมไหม ได้เปิดศูนย์การเรียนรู้แหล่งที่ 8 ในการผลิตเส้นใยครบวงจรขึ้นที่ “ ตูบแก้วมา ” บ้านนาเดา ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่กล่าวว่า “ ในตอนแรกที่ทำงานร่วมกับโครงการฝ้ายแกมไหม ภายใต้การดูแลจากสถาบันพัฒนา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ เป้าหมายของโครงการคือ เข้าไปส่งเสริมให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้ผลิตสิ่งทอยังพื้นที่ต่างๆ รวมทั้งการฝึก อบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มเครือข่ายสิ่งทอให้มีคุณภาพ สามารถดำเนิน งานให้เกิดประสิทธิภาพและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งได้รับผิดชอบในเขตภาคเหนือตอนบน เราเริ่มทำการสำรวจกลุ่มทอผ้าต่างๆ และสร้างเครือข่ายสมาชิกโดยการจัดฝึกอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งทอในด้านต่างๆ มีหลายกลุ่มที่ให้ความสนใจ รวมถึงกลุ่มบ้านนาเดาด้วย จากนั้นต้องทำการสำรวจหากลุ่มทอผ้าที่เป็นกลุ่มสมาชิกชาวบ้านโดยแท้จริง มีกระบวนการผลิตสิ่งทอแบบพื้นบ้านอยู่ และโครงการสามารถเข้าไปช่วยเหลือ ส่งเสริมหรือสนับสนุนได้ ซึ่งกลุ่มบ้านนาเดามีจุดเด่นอยู่ที่การบริหารจัดการที่เริ่มต้นจากฐานของครอบครัวและขยายความร่วมมือไปยังสมาชิกในชุมชนใกล้เคียงจนเกิดเป็นเครือข่ายที่มีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งจะช่วยสร้างโอกาสให้ผู้เฒ่าผู้แก่ได้ใช้ภูมิปัญญาและทักษะต่างๆ ในการทอผ้า มีปัจจัยที่เอื้อต่อการรื้อฟื้นกระบวนการผลิตแบบดั่งเดิมมากที่สุด อีกทั้งประธานกลุ่มและสมาชิกยังมีความสนใจในการเข้าร่วมโครงการและเข้ามาเป็นวิทยากรประจำกลุ่ม เพื่อประสานงานและให้คำปรึกษาในการบริหารจัดการกลุ่มและส่งเสริมกระบวนการผลิตเส้นใยแบบครบวงจร โดยพูดคุยกับกลุ่มเกษตรกรในชุมชนที่มีที่ว่างสำหรับปลูกฝ้ายปลอดสารพิษ เพื่อเป็นการรื้อฟื้นการผลิตเส้นใยในชุมชน เมื่อได้เส้นใยแล้วก็มีการชักชวนให้คนเฒ่าคนแก่ในชุมชนมาช่วยกันปั่นเส้นด้าย เพื่อส่งให้ศูนย์ฯ เพื่อผลิตผ้าทอที่มีคุณภาพออกมา อีกทั้งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเส้นใยฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มฯยังได้รับความสนใจและสั่งซื้ออย่างต่อเนื่องจากลูกค้ามากขึ้น โดยเฉพาะชาวญี่ปุ่น ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มฯมีความตั้งใจในการพัฒนากระบวนการผลิตและให้ความร่วมมือกับโครงการเป็นอย่างดี จน กระทั่งกลุ่มฯมีความพร้อมในการผลิตเส้นใยฝ้ายปลอดสารพิษ มีการปั่นเส้นฝ้ายโดยผู้สูงอายุในชุมชน สามารถย้อมสีธรรมชาติได้และทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มฯ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่ออกมาเป็นที่ยอมรับในคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาดและประสบผลสำเร็จในเชิงธุรกิจ จึงทำให้กลุ่มฯมีความพร้อมจนสามารถพัฒนามาเป็นศูนย์การเรียนรู้การผลิตเส้นใยครบวงจร ใช้ชื่อว่า “ ตูบแก้วมา ” แหล่งเรียนรู้ในกระบวนการผลิตเส้นใยธรรมชาติแบบครบวงจร ”

โดยผู้ที่สนใจจะสามารถเข้ามาร่วมเรียนรู้ได้ ตั้งแต่รูปร่างของต้นฝ้ายแต่ละชนิด การเตรียมพื้นที่เพาะปลูก จนถึงเทคนิคการเก็บเกี่ยวผลผลิต กระบวนการปั่นฝ้าย เริ่มตั้งแต่การอีดฝ้าย การตีฟู การทำหางไหล การปั่นเป็นเส้นด้ายรวมถึงการม้วนเก็บเส้นด้ายที่ปั่นเสร็จแล้ว เรียกได้ว่าศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ครบวงจร ซึ่งผู้สนใจจะสามารถทราบได้ถึงกระบวนการผลิตทั้งหมดตั้งแต่เริ่มปลูกฝ้ายจนสำเร็จ เสร็จออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การดำเนินงานของกลุ่มฯ ในลักษณะการเป็นศูนย์การเรียนรู้การผลิตเส้นใยแบบครบวงจร นอกจากการสนับสนุนส่งเสริม และให้ความช่วยเหลือโดยโครงการฝ้ายแกมไหมแล้ว ทางกลุ่มยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอีกด้วย เช่น พัฒนาชุมชน ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าพัฒนาชุมชนอำเภอเสริมงาม (23 กรกฎาคม 2551; 13.00-15.00 น.) ที่กล่าวถึงประธานกลุ่มว่า “ คุณป้าจันทร์คำเปรียบเหมือนปราชญ์ชาวบ้านหรือแม่ครู ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยไม่หวงวิชา เนื่องจากเป็นคนที่มีความสามารถ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับสิ่งทอพื้นบ้าน อีกทั้งยังเป็นผู้นำกลุ่มที่ดี มีความคิดและวิสัยทัศที่กว้างไกล หน่วยงานของรัฐจึงสนับสนุนกลุ่มฯซึ่งส่วนใหญ่จะส่งเสริมในเรื่องความเป็นกลุ่มสมาชิก การสร้าง ความเข้มแข็งในชุมชน ให้คำปรึกษาและประสานงานสำหรับกลุ่มฯและหน่วยงานภาครัฐส่วนอื่นๆ โดยแม่จันทร์คำจะเข้ามาขอคำแนะนำและติดต่อกับหน่วยงานสม่ำเสมอ ทำให้กลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ ตูบแก้วมา ” บ้านนาเดา มีพัฒนาการและก้าวหน้ากว่ากลุ่มทอผ้าอื่นๆ ”

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงกลุ่มฯว่า “ กลุ่มนี้มีสินค้าที่มีเอกลักษณ์ มีความโดดเด่น อีกทั้งยังสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน อำเภอเสริมงามรวมไปถึงจังหวัดลำปางด้วย รวมถึงการเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถสร้างประโยชน์ให้ผู้สนใจศึกษา อีกทั้งผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ของกลุ่มฯมักได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนของจังหวัดไปแข่งขันในระดับประเทศ เพราะนอกจากความสวยงามของผลิตภัณฑ์แล้ว กระบวนการผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติแบบครบวงจรของกลุ่มยังสร้างประโยชน์ สร้างงานให้กับสมาชิกและชุมชนอีกด้วย ซึ่งถือได้เป็นเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับกลุ่มอื่นๆ ดังนั้นเมื่อกลุ่มฯ เข้ามาขอความร่วมมือหรือคำปรึกษา หน่วย งานจึงพร้อมให้คำแนะนำและการสนับสนุนเสมอ นอก จากนี้หน่วยงานและจังหวัดมักจะนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯมาเป็นของที่ระลึกเป็นประจำ สร้างความประทับใจให้กับผู้รับและเป็นการช่วยโฆษณาสินค้าของกลุ่มฯ ด้วย”

จากการศึกษาเอกสารของกลุ่มทำให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่หลักของศูนย์การเรียนรู้การผลิตเส้นใยธรรมชาติครบวงจรดังนี้

1. เป็นแหล่งผลิตผ้าทอพื้นบ้านที่อนุรักษ์การใช้ภูมิปัญญาเดิมควบคู่กับการรักษาสิ่งแวดล้อม สุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค

2. เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ด้านสิ่งทอผ้าพื้นบ้าน โดยเฉพาะการผลิตเส้นใยในชุมชน

3. เป็นแหล่งถ่ายทอด สาธิต ค้นคว้าด้านการผลิตเส้นใยพื้นบ้าน ตั้งแต่การ ปลูกฝ้าย การปั่นเส้น การย้อมสีธรรมชาติ การทอ อาจนำไปสู่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมด้านการผลิตเส้นใยเพื่อใช้ในการทอผ้า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4. เป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการสร้างงานในชุมชน ทั้งผู้สูงอายุ เยาวชน เกษตรกร เพื่อผลิตเส้นใยใช้ในชุมชนและเหลือเพื่อจำหน่ายสู่ภายนอกชุมชน

จากการสังเกตของผู้ศึกษา พบว่าตลอดระยะเวลาที่ร่วมดำเนินกิจกรรมกับทางกลุ่มฯ ส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าทั้งชาวต่างชาติและชาวไทยที่เข้ามาดูงานกระบวนการผลิตฝ้ายผ้าปั่นมือย้อมสีธรรมชาติที่ศูนย์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเอื้อผลประโยชน์ในทางธุรกิจให้กับทางกลุ่มฯด้วย นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายกลุ่มทอผ้าของโครงการฝ้ายแกมไหมที่เข้ามาศึกษาดูงานที่ศูนย์ฯ ด้วย

เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่มมีความเป็นเอกลักษณ์ รูปแบบแตกต่างจากผลิตภัณฑ์โดยทั่วๆ ไป ดังนั้นจึงมีลูกค้าที่สั่งผลิตเป็นประจำ อีกทั้งวิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ยังเป็น ตัวแทนที่ได้แนะนำให้กลุ่มฯได้รู้จักกับกลุ่มลูกค้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวญี่ปุ่น โดยกล่าวถึงความพึงพอใจของลูกค้าว่า “ ลูกค้าส่วนใหญ่พึงพอใจในผลงานของกลุ่ม นอกจากจะมีรูปแบบที่สวยงามแล้ว ยังสามารถตรวจสอบกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนที่ปลอดสารพิษ ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมได้ ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ ในบางครั้งลูกค้ายังเดินทางมาจากต่างประ เทศเพื่อศึกษาดูงานอีกด้วย ” เช่นเดียวกันกับการสอบ ถามข้อมูลจากลูกค้าชาวญี่ปุ่นของกลุ่ม (10 สิงหาคม 2551; 12.00-15.00 น.) ว่า “ เนื่องจากปัจจุบันเกิดปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติมากขึ้น กระแสและผลกระทบเกี่ยวกับภาวะโลกร้อนมีมากขึ้น ส่งผลให้รสนิยมในบริโภคเปลี่ยนไป นอกจากจะคำนึงถึงความสวยงาม ประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังต้องคำนึงถึงผลกระทบจากกระบวนการผลิต และการนำสินค้ามาอุปโภคหรือบริโภคแล้วจะส่งผลต่อผู้ใช้อย่างไรบ้าง หันมาใช้สินค้าที่เป็นวัสดุธรรมชาติ ย่อยสลายได้ กระบวนการผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้ผลิตและสิ่งแวดล้อมจะส่งผลให้สินค้ามีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคด้วยเช่นกัน ซึ่งกลุ่มฯสามารถสร้างผลิต ภัณฑ์ที่มีคุณภาพตอบสนองความต้องการของบริษัทได้ อีกทั้งสามารถตรวจสอบกระบวนการผลิตและศึกษาดูงานได้ทุกขั้นตอน นับได้ว่าคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับราคาที่อาจสูงกว่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอื่น ”

2. กระบวนการจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ ตุบแก้วมา ” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

กระบวนการจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์ ศูนย์การเรียนรู้ “ ตุบแก้วมา ” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เป็นองค์กรขนาดเล็ก ที่มีกลุ่มสมาชิกชาวบ้าน เรียกว่าวิสาหกิจชุมชน มีกิจกรรมดำเนินงานที่ไม่ยุ่งยากหรือซับซ้อนเช่นองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ ดังนั้นจึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่ครอบคลุมการจัดการธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มฯใน 6 ด้าน (6M) ได้แก่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2.1 ด้านทรัพยากรมนุษย์ (Man)

2.2 ด้านการเงิน (Money)

2.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)

2.4 ด้านการบริหารจัดการ (Management)

2.5 ด้านการตลาด (Market)

2.6 ด้านจริยธรรม (Moral)

2.1 การจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ (Man)

ทรัพยากรมนุษย์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ " ตูบแก้วมา " บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางนั้น เป็นกลุ่มสมาชิกชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกันและบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งกระบวนการผลิตของกลุ่มนั้นต้องใช้แรงงานคนทุกขั้นตอนกระบวนการผลิต ดังนั้นการจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นระบบการจัดการที่สำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาใช้การศึกษาจากเอกสารของกลุ่มร่วมกับการสังเกตและสัมภาษณ์ประธานกลุ่มซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและบริหาร งานกลุ่ม รวมทั้งสมาชิกกลุ่ม ได้ข้อมูลดังนี้

กำลังคนของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ " ตูบแก้วมา " บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง จากการสังเกตพบว่ากลุ่มมีคณะทำงานทั้งหมด 51 คน โดยมีการแบ่งบุคคลทำงานเป็นต่างๆ ตามความถนัดและความสามารถของสมาชิกแต่ละคน ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) ที่ว่า " ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 51 คนโดยแบ่งเป็นคนทอ 10 คน คนปั่นฝ้าย 26 คน คนปลูกฝ้าย 25 คนการแบ่งฝ่ายการทำงานเป็นฝ่ายต่างๆนั้นเกิดจากผลผลิตเป็นงานฝีมือและต้องทำด้วยความประณีต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดคนตามความสนใจ ความถนัดและความสามารถ " รวมทั้งการพูดคุยกับสมาชิกกลุ่มทอผ้า (21 กรกฎาคม 2551; 15.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า " สมาชิกของกลุ่มเรามีทั้งหมดกว่า 50 คนโดยแบ่งเป็นฝ่ายทอ 10 คนที่ทอที่นี่และรับงานไปทำที่บ้าน คนปั่นฝ้าย 26 คนซึ่งเป็นคนแก่ที่อยู่กับบ้าน โดยมีแม่จันทร์คำ ไปส่งฝ้ายและรับซื้อเส้นที่ปั่นแล้วกลับมาที่ศูนย์ฯ รวมทั้งคนปลูกฝ้ายที่เป็นเกษตรกรในชุมชนอีก 25 คน "

สำหรับการกำหนดจำนวนบุคลากรในการทำงานนั้น ใช้หลักการเพิ่มจำนวนตามปริมาณการผลิต เมื่อความต้องการสินค้าจำนวนมากขึ้นจำเป็นต้องเพิ่มบุคลากรตามด้วย ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) ที่ว่า " จากการที่กลุ่มเปลี่ยนรูปแบบการผลิตเป็นเชิงอนุรักษ์และมีกระบวนการผลิตแบบครบวงจร ทำให้มีลูกค้า สนใจและมีความต้องการสินค้าเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อรองรับการผลิตที่มากขึ้นทางกลุ่มจึงต้องรับสมาชิก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เพิ่มในทุกๆ ด้านของกระบวนการผลิต” เมื่อทรัพยากรบุคคลของกลุ่มไม่เพียงพอจึงต้องมีการสรรหาบุคคลเข้ามาทำงาน เพื่อให้กลุ่มฯสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างสมบูรณ์ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

การรับบุคลากรข้าร่วมทำงานกลุ่มนั้น กำหนดขึ้นโดยความร่วมมือกันในทุกฝ่ายด้วยการประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อทำให้เกิดความสอดคล้องกันอันส่งผลให้กระบวนการผลิตเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) พบว่ามีหลักการในการดำเนินการ “ กระบวนการผลิตในกลุ่มทุกขั้นตอนจะต้องผ่านแม่ ดังนั้นแม่จึงรู้ว่ากำลังการผลิตโดยรวมของกลุ่มจะสามารถทำได้เท่าไหร่ เพื่อให้เกิดความแน่นอนมากขึ้น แม่จำเป็นต้องให้หัวหน้าหรือกรรมการฝ่ายเป็นตัวแทนจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการประเมินกำลังการผลิตในฝ่ายตนเองว่าสามารถผลิตได้ปริมาณเท่าไหร่ ใช้ระยะเวลาเท่าใด มีความเพียงพอหรือไม่เป็นต้น โดยก่อนจะมีการสั่งผลิต จะมีการประชุมกรรมการเพื่อเตรียมการผลิต ตรวจสอบความพร้อมและประเมินกำลังผลิตของกลุ่มฯ ว่าสามารถทำได้ตามความต้องการของลูกค้าหรือไม่ ถ้าส่วนไหนขาดก็จะมีการปรึกษากันเพื่อรับคนเข้ามาเพิ่มให้เพียงพอกับความต้องการการผลิต” ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์รองประธาน (21 กรกฎาคม 2551; 12.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า “ตั้งแต่กลุ่มมีการประกอบธุรกิจทอผ้าเชิงอนุรักษ์ ทำให้มีลูกค้าชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวญี่ปุ่น สั่งผ้าผืนจากกลุ่มมากขึ้นทั้งลูกค้าประจำและลูกค้าใหม่ ทำให้กำลังในการผลิตไม่เพียงพอ เราจึงต้องประชุมกันเพื่อหาทางแก้ไข โดยการรับสมาชิกเพิ่ม ซึ่งกรรมการฝ่ายผลิตแต่ละด้านจะประเมินกำลังการผลิตของตนเอง ว่าเพียงพอหรือไม่ ต้องการคนเพิ่มอีกเท่าไหร่ ซึ่งส่วนใหญ่เกือบทุกฝ่ายจะต้องการคนเพิ่ม แล้วจึงมีการลงมติในที่ประชุม เพื่อให้เพียงพอต่อการผลิตและมีความต่อเนื่องในกระบวนการผลิต ” และจากการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายทอ (21 กรกฎาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ แม่จะต้องรู้ว่าฝ่ายทอมีสมาชิกกี่คนทั้งทอที่ศูนย์ฯ และที่บ้าน ทุกคนสามารถทอได้วันละกี่เมตรหรือโดยเฉลี่ย ซึ่งสมาชิกทุกคนทอผ้าได้ปริมาณที่ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความชำนาญและความยากง่ายของผ้า เพื่อให้ผืนผ้าที่ทอมีคุณภาพตามมาตรฐาน เราไม่ควรเร่งรัดงานกับช่างทอเกินกำลัง ดังนั้นเมื่อมีความต้องการของลูกค้ามากขึ้น เราจึงต้องรับคนเข้ามาเพิ่มในกลุ่มฯ ซึ่งฝ่ายทอผ้าก็มีความต้องการกำลังการผลิตเพิ่มขึ้นด้วย ” รวมทั้งจากการพูดคุยกับวิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่ได้กล่าว ถึงเรื่องนี้ว่า “ เราจะพยายามส่งเสริมให้ทุกคนในกลุ่มฯมีส่วนร่วมในการบริหารกลุ่มร่วมกัน มีการจัดประชุม เพื่อปรึกษา เสนอแนะและช่วยกันแก้ไขปัญหา เพื่อไม่ให้ภาระหน้าที่ตกไปอยู่ที่คนใดคนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งจะทำให้กลุ่มฯเกิดความสามัคคี มีการคิดและพิจารณาอย่างเป็นระบบโดยผ่านการกลั่น กรองความคิดจากทุกคน โอกาสในการผิดพลาดหรือการตัดสินใจจะมีน้อยลงและเป็นที่ยอมรับในข้อตกลงร่วมกัน” สำหรับการรับสมาชิกในกลุ่มเพิ่ม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

วิทยากรอิสระกล่าวว่า “ ประธานและกรรมการฝ่ายผลิตด้านต่างๆ ต้องสามารถประเมินกำลังการผลิตของตนเองว่าสามารถรองรับความต้องการของลูกค้าและส่งผลให้กระบวนการผลิตมีความต่อเนื่องหรือไม่ เมื่อมีความต้องการกำลังคนเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการสรรหาและคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มฯเพื่อทำงานร่วมกัน ”

การเพิ่มบุคลากรในกระบวนการผลิตนั้นทางกลุ่มฯมีการสรรหาและคัดเลือกสมาชิก เนื่องจากบุคคลทุกคนในกลุ่มฯมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของผลผลิตที่ตอบสนองความต้องการลูกค้า ดังนั้นในกระบวนการสรรหาสมาชิกกลุ่มฯ จึงได้มีการกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นด้วยการคำนึงถึงเรื่องการติดต่อสื่อสาร ลักษณะนิสัย รวมถึงความรู้ ทักษะและความสนใจ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ สมาชิกกลุ่มฯ ต้องเป็นคนในท้องที่หรือหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งทำให้ติดต่อ สื่อสารกันง่าย และถ้าเป็นญาติหรือรู้จักกันก็จะทำให้ทราบลักษณะนิสัย สามารถตรวจสอบประวัติได้ การที่เป็นคนชุมชนเดียวกันจะทำให้สามารถมองเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและสิ่งแวดล้อมของชุม ชนตนเอง นอกจากนี้ยังต้องที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการทอผ้า โดยอาจจะมีความสนใจหรือความถนัดไปด้านใดด้านหนึ่ง เช่นผู้ชายส่วนใหญ่จะถนัดและสนใจด้านการเพาะปลูก คนสูง อายุซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงจะทำงานหนักไม่ได้ต้องอยู่เฝ้าบ้านจะสนใจด้านการปั่นฝ้าย ส่วนผู้หญิงในวัยแรงงานส่วนใหญ่จะสนใจและถนัดในเรื่องการทอผ้า เป็นต้นโดยทุกคนจะต้องมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มฯ เพื่อไม่ให้เกิดการขัดแย้งภายในกลุ่ม” เช่นเดียวกันกับการสัมภาษณ์รองประธาน (21 กรกฎาคม 2551; 12.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า “ สมาชิกในกลุ่มทุกคนจะรู้จักกันเนื่องจากเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน และจะมีความเกี่ยวข้องเป็นญาติพี่น้องกัน เพราะเวลาเราต้องการคนเพิ่ม สมาชิกก็จะเสนอบุคคลที่อยู่ใกล้ตัว เนื่องจากทราบข้อมูลพื้นฐานของบุคคลนั้นๆเช่น มีนิสัยดี ขยันขันแข็ง ทอผ้าเก่ง เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่คนที่รับเข้ามาจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องทอผ้าอยู่แล้ว โดยกลุ่มฯอาจเข้ามาเสริมในเรื่องการอนุรักษ์ด้านต่างๆ เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีทัศนคติที่ดีเรื่องการอนุรักษ์ มีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน ” จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มทอผ้า (21 กรกฎาคม 2551; 15.00-17.00 น.) ได้กล่าวว่า “ แม่ผายเป็นญาติกับแม่จันทร์คำ ซึ่งทอผ้าด้วยกันมานานและย้ายมาอยู่ที่ศูนย์ด้วยกันตั้งแต่เริ่มแรก และได้ดึงเอาลูกสะใภ้ที่ทอผ้าเป็นเข้ามาช่วยกลุ่มด้วยคือ รองประธาน ซึ่งคนที่นี่ถ้าจะนับจริงๆแล้ว ก็เป็นญาติกันทั้งนั้น เพราะเวลากลุ่มฯอยากได้คนเพิ่ม เราก็อยากให้ญาติของเราเข้ามาช่วยกัน เพราะนอกจากมีรายได้เพิ่มแล้ว ยังช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้ทำงานที่ปลอดภัยกับสุขภาพของตนเองด้วย อย่างลุงอ้ายที่ปลูกฝ้าย เมื่อก่อนก็ทำไร่ทำนา แต่เดี๋ยวนี้หันมาปลูกฝ้ายเกือบทั้งหมดพื้นที่แล้ว เพราะกลุ่มฯให้ราคาซื้อขายดีไม่มีขึ้นๆ ลงๆ เหมือนพืชเกษตรอย่างอื่น อีกทั้งยังไม่ต้องซื้อสารเคมีมาพ่นฆ่าแมลงอีก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เพียงแต่ต้องใช้เวลาเอาใจใส่และหมั่นดูแลเท่านั้นเอง ใครๆ ก็อยากมาทำงานที่นี่ ” นอกจากนั้นจากการสังเกตของผู้ศึกษาก็พบว่า สมาชิกกลุ่มฯจะเป็นคนในท้องที่หรือหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นญาติกัน และเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการทอผ้าพื้นฐาน

การเพิ่มจำนวนสมาชิกกลุ่มฯเมื่อต้องการกำลังคนเพิ่มขึ้น ทางกลุ่มจะใช้วิธีการบอกต่อโดยสมาชิกจะไปบอกกล่าวแก่ชาวบ้านที่สนใจให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม และอีกวิธีหนึ่งคือ การทาบทามบุคคลที่เห็นว่ามีความเหมาะสม เช่น ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ด้านการเพาะ ปลูกฝ้ายปลอดสารเคมี หรือผู้ที่มีพื้นที่ในการเพาะปลูกที่เหมาะสม ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการทอผ้า ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่อยู่ในท้องที่หรือหมู่บ้านใกล้เคียงก็ได้ วิธีการทาบทามนี้จะกระทำโดยจะมีการเสนอชื่อบุคคลที่มีฝีมือแก่ประธานกลุ่ม แล้วจึงจะดำเนินการเข้าไปทาบทามให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกหรืออาจไปพูดคุยเพื่อรับงานของบุคคลนั้นเข้ามาเสริมผลผลิตของกลุ่มฯ เป็นต้น ดังที่ประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.)ได้กล่าวว่า “ คนในหมู่บ้านนี้หรือหมู่บ้านใกล้เคียงส่วนใหญ่จะรู้จักกันดี ถ้ากลุ่มต้องการกำลังคนเพิ่มในส่วนไหน ก็จะมีการเสนอบุคคลขึ้นมาแล้วแม่จะไปพูดคุย ชักชวนให้มาทำงานร่วมกับกลุ่มอย่างเช่น พ่ออ้ายที่ปลูกฝ้ายให้กลุ่ม ตอนแรกแม่เห็นแกปลูกฝ้ายพื้นเมืองเรา เอาไว้เป็นฝ้ายมัดมือแม่คิดว่าพ่ออ้ายน่าจะปลูกฝ้ายให้กลุ่มได้จึงลองชวนมาเข้ากลุ่มจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ พ่ออ้ายปลูกฝ้ายให้กลุ่มฯเราเป็นประจำแล้ว พืชเกษตรชนิดอื่นแกก็ปลูกเสริมเท่านั้นเพราะกลุ่มเราใช้ฝ้ายเยอะ และให้ราคาแกดีกว่าพืชเกษตรอย่างอื่นด้วย ถ้ามีคนที่ไร่ใกล้เคียงมาถามแกก็แนะนำให้ปลูกต่อๆ กันไป ” สำหรับคนทอผ้าประธานกลุ่มกล่าวว่า “ ส่วนใหญ่แม่จะรู้ว่าใครทอผ้าได้ดี ทอผ้าเก่ง มีกี่ของตนเอง เพราะส่วนใหญ่แม่บ้านในชุมชนนี้จะเคยทอผ้ากับแม่มาแล้ว เพราะแม่เป็นคนก่อตั้งกลุ่มบ้านนาเดากลุ่มแรกของหมู่บ้านที่วัด และหลายคนที่แม่สอนทอผ้าด้วยแต่อาจไม่ได้ย้ายมาเข้ากลุ่มกับแม่ที่ศูนย์ฯ แม่ก็จะไปชวนให้เค้ามาทอผ้าเสริมให้กลุ่ม โดยอาจไม่จำเป็นต้องสมัครสมาชิกเพื่อความสบายใจทั้งสองฝ่าย ”

การพิจารณาเพื่อรับบุคคลเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มจะเป็นหน้าที่ของประธานและคณะกรรมการเริ่มต้นด้วยการตรวจสอบคุณสมบัติพื้นฐานตามหลักเกณฑ์ความสามารถ หลังจากนั้นจะมีการแจ้งให้ทราบถึงเงื่อนไขการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มซึ่งต้องเป็นที่ตกลงกันของทั้งสองฝ่ายเมื่อนั้นจึงจะรับเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่อไป ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) ที่ว่า “ แม่กับกรรมการจะช่วยกันตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ที่เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มฯ ซึ่งจะเป็นผลการทำงานเช่น คนทอก็พิจารณาจากฝีมือการทอผ้า คนปั่นก็พิจารณาจากเส้นด้ายฝ้ายที่ปั่น เป็นต้น หลังจากผ่านการคัดเลือกแล้วแม่จะต้องเป็นผู้ชี้แจงเกี่ยวกับเงื่อนไขการเป็นสมาชิกกลุ่มฯ และข้อตกลงต่างๆ เพื่อให้เป็นที่เข้าใจตรงกัน ” และจากการบอกกล่าวของ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

รองประธาน (21 กรกฎาคม 2551; 12.00-15.00 น.) ที่ว่า “ น้องเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มฯได้เพราะแม่ผายเป็นคนแนะนำให้มาสมัครกับแม่จันทร์คำ ซึ่งน้องเองก็สนใจในเรื่องการทอผ้าและมีพื้นฐานมาบ้าง แม่จันทร์คำให้ทอผ้าฝ้ายปั่นมือของกลุ่มฯเพื่อทดลองความยากง่ายและข้อแตกต่างกับเส้นไหมประดิษฐ์ เนื่องจากน้องยังเป็นเด็กถึงแม้ฝีมือจะยังไม่ค่อยดีนัก แต่แม่จันทร์คำบอกว่าจะสามารถสอนอะไรได้ง่ายและพัฒนาได้ดีกว่าผู้ที่อายุมากที่มีข้อจำกัดในเรื่องสายตาและการจดจำลวดลายที่ยากๆ โดยก่อนเริ่มทำงานแม่จันทร์คำจะมาชี้แจงรายละเอียดในการเป็นสมาชิกกลุ่มฯ รวมทั้งสร้างความเข้าในการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ ข้อแตกต่างทั้งกระ บวนการผลิต ผลิตภัณฑ์และแนวความคิด เพื่อให้สมาชิกใหม่มีความเข้าใจกลุ่มมากขึ้น สามารถร่วมงานกันได้อย่างไม่มีปัญหา”

การเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถเมื่อรับสมาชิกใหม่ ส่วนใหญ่แล้วสมาชิกเกือบทุกคนมีความถนัดและความสามารถขั้นพื้นฐานในแต่ละด้านอยู่แล้ว แต่เนื่องจากทางกลุ่มมุ่งเน้นการทอผ้าในเชิงอนุรักษ์ ดังนั้นการสร้างทัศนคติและเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และการผลิตสินค้าที่ไม่เป็นอันตรายต่อตนเอง ต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมถึงกระบวนการทอผ้าแบบดั่งเดิมตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพื่อให้สอดคล้องกับปัจจุบัน จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น เมื่อรับสมาชิกใหม่จึงต้องมีการอบรมเพิ่มเติมในเรื่องที่จำเป็นจากกรรมการหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขานั้นๆ ดังจะเห็นได้จากการบอกเล่าของประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) ที่ว่า “ วิธีการดำเนินการ คือ สมาชิกใหม่จะต้องมีการอบรมจากประธานกลุ่มสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการประ กอบธุรกิจของกลุ่ม ทั้งในเรื่องการทอผ้าและธุรกิจเชิงอนุรักษ์ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ดีให้กับสมาชิกใหม่ทำให้มีความรับผิดชอบและเห็นคุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นมา เราควรปลูก ฝังจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ให้กับบุคลากรก่อน เพราะเมื่อเค้ามีจิตสำนึกที่ดีในการทำงานแล้วเค้าจะสามารถนำกลับไปใช้ในการทำงานและวิถีชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งถ่ายทอดไปยังลูกหลานได้รุ่นต่อไปได้” ซึ่งวิธีการเช่นนี้ได้รับการสนับสนุนจากวิทยากรอิสระซึ่งในบางครั้งอาจให้ความรู้เกี่ยว กับการอนุรักษ์สำหรับสมาชิกใหม่ ดังที่วิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ให้สัมภาษณ์ว่า “ ขั้นตอนแรกสมาชิกต้องมีการสร้างความเข้าใจ และรับทราบข้อตกลงร่วมกันก่อน โดยเฉพาะเรื่องกระบวน การผลิตเชิงอนุรักษ์ บางคนอาจยังไม่สามารถมองเห็นเป็นรูป ร่างเหมือนเงินทองค่าตอบแทนต่างๆ แต่ถ้าเรามีการปลูกฝังสิ่งเหล่านี้เรื่อยๆ ต่อมาสิ่งเหล่านี้จะเป็นลักษณะนิสัย และอยู่ในจิตสำนึกของสมาชิก โดยเค้าจะสามารถเข้าร่วมกลุ่มได้โดยไม่มีปัญหา เพราะแนวทางความคิดและแนวทางปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ”

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติงานสำหรับบุคลากรทั้งในด้านทักษะ เทคโนโลยี วิชาชีพ และการบริหาร จากการสังเกตของผู้ศึกษาในระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าเป็นหน้าที่ของประธาน กรรมการและสมาชิกแต่ละฝ่ายโดยทุกคนจะช่วยเหลือ ดูแลฝึกฝนและสอนสมาชิกใหม่ให้มีความถนัดและมีความเชี่ยวชาญในการทำงานด้านที่ตนเองรับผิดชอบ รวมทั้งจากการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายทอผ้า (21 กรกฎาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ สมาชิกที่จะเข้ามาทอผ้าส่วนใหญ่จะมีความรู้และสามารถทอผ้าขั้นพื้นฐานหรือทอผ้าลายขัด 2 ตะกอได้อยู่แล้ว แต่ฝีมือในการทอผ้าอาจมีความแตกต่างกันแล้วแต่ประสบการณ์ สมาชิกในกลุ่มจะช่วยกันให้ความรู้และรายละเอียดของการทอผ้าฝ้ายปั่นมือ จนกระทั่งสมาชิกใหม่จะพัฒนาฝีมือของตนเองจนได้มาตรฐานของกลุ่มฯ”

นอกจากนั้นยังมีการฝึกอบรมเพิ่มเติมจากภาครัฐ หน่วยงาน เอกชนที่เข้ามาให้การสนับสนุนเช่น การอบรมเกี่ยวกับการออกแบบลายทอของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม และการอบรมเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติของโครงการฝ้ายแกมไหม มหาวิทยาลัย เชียงใหม่หรือการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มทอผ้าที่เป็นเครือข่ายร่วมกัน ทั้งในด้านทักษะ เทคโนโลยี วิชาชีพและการบริหาร ซึ่งจากการสังเกตของผู้ศึกษา พบว่าประธานกลุ่มฯจะมีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ด้านการพัฒนาฝีมือจากแหล่งต่างๆอยู่เสมอ เช่นโครงการฝึกอบรมแลกเปลี่ยนสำหรับผู้ประกอบธุรกิจสิ่งทอของโครงการฝ้ายแกมไหม เป็นต้น และจากการพูดคุย พบว่าประธานกลุ่มจะมีหน้าที่การติดตามข่าวสาร ติดต่อหน่วยงานต่างๆ และจัดเตรียมบุคลากรที่จะไปฝึกอบรม ซึ่งประธานและกรรมการฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะเข้าร่วมฝึกอบรมแล้วจึงมีการนำมาถ่ายทอด ฝึกฝนต่อให้กับกลุ่มสมาชิกของตนเองเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) ที่ว่า “ เวลามีการฝึกอบรมนอกสถานที่ ทั้งในตัวเมืองหรือต่างจังหวัด สมาชิกคนอื่นๆจะไม่ค่อยไปเพราะมีภาระทางบ้านและไม่เคยชิน ส่วนใหญ่แล้วแม่จะไปเองทุกครั้งหรือไปกับพ่อบ้าง แล้วเอาความรู้ที่ได้มาทดลองและถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่มต่อไป ”

วิธีการในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ใช้หลักการตรวจสอบจากคุณภาพและปริมาณของผลผลิต ซึ่งผู้ทำหน้าที่ประเมินนั้นได้แก่ ประธานและกรรมการฝ่ายต่างๆ ดังจะเห็นได้จากที่ประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) ได้กล่าวว่า “ ถ้าเป็นคนปลูกฝ้ายและคนปั่นเส้นด้ายแม่จะดูตามคุณภาพของผลงาน โดยจะมีมาตรฐานตามเกรดและปริมาณที่ได้มา ซึ่งจะมีราคาที่ไม่เท่ากัน สำหรับคนย้อมผ้าและคนทอผ้าจะต้องมีความละเอียดมากขึ้น โดยจะมีการตรวจเช็คทั้งเวลาทอ เวลาย้อม และอีกครั้งหลังจากได้เป็นผลงานออกมาแล้ว สำหรับการทอผ้าถ้าเป็นสมาชิกที่มาเริ่มใหม่จะทดลองทอลายง่ายๆ โดยค่าแรงต่อเมตรจะถูกที่สุดและค่อยขยับขึ้นตามความสามารถ จนได้ค่าแรงเท่ากับทุกคน ” ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มทอผ้า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

(21 กรกฎาคม 2551; 15.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ถ้าสมาชิกเข้ามาใหม่ ทุกคนจะช่วยกันสอนเกี่ยวกับคุณภาพของผ้าทอที่ได้มาตรฐานตามที่ลูกค้าต้องการ เช่นลวดลายไม่ซ้ำกัน มีความถี่สม่ำเสมอ หน้าผ้าตรง ริมผ้าเสมอกันตลอดทั้งผืนและการต่อเก็บเส้นด้ายเป็นต้น เมื่อสมาชิกมาใหม่จะยังไม่ค่อยรู้รายละเอียดและขาดความเอาใจใส่จึงได้ค่าแรงน้อย หรือบางครั้งลูกค้าไม่ซื้อสินค้าหรือส่งคืนสินค้าซึ่งทำให้เกิดความเสียหาย เพราะฉะนั้นทุกคนจะต้องพยายามพัฒนาฝีมือของตนให้ได้มาตรฐานอยู่เสมอ และจะได้ค่าแรงเพิ่มขึ้นตามผลงานที่เราทำได้ ”

การรักษาความเป็นกลุ่มสมาชิก เป็นการสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งให้กับกลุ่มฯ จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า สมาชิกทุกคนทำงานร่วมกันเหมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน สนใจไต่ถามสารทุกข์สุขดิบซึ่งกันและกันเป็นประจำ ผู้น้อยให้ความเคารพและเชื่อฟังผู้ที่มีความอาวุโสกว่า โดยจะให้เกียรติซึ่งกันและกันดังจะเห็นได้จากการบอกกล่าวของรองประธาน (21 กรกฎาคม 2551; 12.00-15.00 น.) ที่ว่า “ น้องเป็นเด็กที่สุดในกลุ่มฯ เข้ามาเป็นสมาชิกได้ไม่นานก็ได้รับเลือกให้เป็นรองประธาน ทั้งนี้เพื่อช่วยแม่จันทร์คำให้ทำงานสะดวกขึ้น ช่วยตรวจรายละเอียดต่างๆ ที่บาง ครั้งคนสูงอายุอาจหลงลืมได้ น้องอยู่กับแม่จันทร์คำก็เปรียบเหมือนอยู่กับแม่ของตนเอง และสมาชิกทุกคนก็เหมือนคนในครอบครัว ทุกคนห่วงใยกัน โดยเฉพาะกับลูกของน้องที่เอามาเลี้ยงที่ศูนย์ฯด้วยในขณะทำงาน ซึ่งทุกคนให้ความเอ็นดู ช่วยกันดูแล ให้คำปรึกษาเพราะมีประสบการณ์มาก่อน ทำให้เกิดความอบอุ่นใจ ตอนแรกน้องเคยเข้าไปทำงานในโรงงานซึ่งบรรยากาศในการทำงานต่างๆ กัน ทุกคนทำงานแข่งกันเวลา แก่งแย่งกัน และไม่มีใครจริงใจให้กันเลย จนกระทั่งน้องท้องจึงออกมาอยู่ที่บ้านและได้มาทำงานร่วมกับแม่จันทร์คำ ทำให้น้องรับรู้ได้ถึงความแตกต่างการที่เราทำงานอยู่ที่บ้านทำให้มีเวลาให้ครอบครัว ให้ลูกอย่างเต็มที่ ไม่เหมือนเด็กๆส่วนใหญ่ในชุมชนนี้ ที่อยู่กับตายายเพราะพ่อแม่ไปทำงานในเมืองไม่มีเวลาดูแล และด้วยอายุที่ห่างกันอาจทำให้เด็กมีช่องว่างในการสร้างปัญหาได้ น้องอยากให้ลูกได้เติบโตมาอย่างอบอุ่น ครอบ ครัวพร้อมหน้า ดังนั้นการทำงานที่นี่นอกจากจะทำให้น้องมีรายได้ที่ดีแล้ว ยังทำให้น้องสามารถสร้างครอบครัวที่อบอุ่นได้ด้วย ” จากการพูดคุยยังพบว่าสมาชิกทุกคนมีความพึงพอใจในการทำงานร่วมกัน พึงพอใจกับรายได้ที่ได้รับ ถึงแม้กระบวนการผลิตของกลุ่มจะมีขั้นตอนความละเอียดและมาตรฐานสูง แต่การได้รับค่าตอบแทนก็สูงขึ้นตามด้วย ซึ่งสมาชิกเกือบทุกคนจะได้รับค่าตอบแทนในระดับที่สูงสุด เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่ของทุกๆคนก็ดีขึ้น อีกทั้งการที่กลุ่มมีกระบวนการผลิตเชิงอนุรักษ์แบบครบวงจรและสามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน ทำให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่นว่างานที่ทำอยู่มีความปลอดภัยต่อสุขภาพของตนเอง สิ่งแวดล้อมในชุมชนที่อยู่อาศัยและผู้ที่นำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯไปใช้ เกิดความภาคภูมิใจกับผลงานของตนเอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) เกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจในการทำงานและรักษาความเป็นกลุ่มสมาชิกไว้ ได้กล่าวว่า “ ถึงแม้ในตอนแรกสมาชิกที่เข้ามาจะมองในเรื่องผลประโยชน์และค่าตอบแทนของกลุ่มที่ให้สูงกว่ากลุ่มอื่นๆ เพราะค่าตอบ แทนในขั้นแรกแม่ก็จะให้สูงกว่าค่าตอบแทนของกลุ่มทั่วไป และให้เพิ่มขึ้นเมื่อมีการพัฒนาฝีมือเพิ่มขึ้น แต่ความยากและความละเอียดของงานก็มีมากกว่า ดังนั้นทุกคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกก็ไม่จะเกิดความย่อท้อ ต่างก็พยายามพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้ค่าตอบแทนที่สูงขึ้นจนเกือบเท่ากันทุกคน แล้วยังส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ตรงตามความต้องการของลูกค้า เมื่อได้ของที่ถูกใจ เค้าก็ยอมจ่ายเงินให้เราอย่างคุ้มค่า ตามความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย เมื่อแม่เอาผ้าไปส่งทุกคนก็จะรู้ว่าจะต้องได้เงินกลับมาเป็นค่าตอบแทนของสมาชิกทุกคนเช่นกัน ทำให้มีกำลังใจในการทำงานในครั้งต่อๆ ไปด้วย ” ซึ่งสอดคล้องกับกรรมการฝ่ายทอผ้า (21 กรกฎาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ เมื่อเราทอผ้าเสร็จเรียบร้อย แม่จันทร์คำจะรวบรวมไปส่งให้ลูกค้าที่เชียงใหม่ เมื่อกลับมาทุกคนจะได้รับค่าตอบแทนทันที และได้รับงานใหม่ด้วยเช่นกัน ทำให้ทุกคนเชื่อมั่นว่าอยู่ที่นี่แล้วได้ค่าตอบแทนดีและยังมีงานตลอด”

การจูงใจเพื่อรักษากลุ่มนอกจากการให้ค่าตอบแทนและผลประโยชน์แล้ว ยังมีการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มสมาชิกในรูปแบบของการออมเงินร่วมกัน จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) ที่ว่า “ การออมเงินร่วมกันในสัดส่วนที่แตกต่างกันตามกิจกรรมหลักของสมาชิกแต่ละคน โดยสมาชิกทอผ้า ออมทรัพย์เดือนละ 50 บาท/คน และสมาชิกปั่นฝ้าย ออมทรัพย์เดือนละ 20 บาท/คน ซึ่งกิจกรรมการออมทรัพย์ได้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 จนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นกองทุนส่วนกลางสำหรับช่วยเหลือสมาชิกในยามฉุกเฉิน ซึ่งจะมีประธาน และคณะกรรมการเป็นผู้ดูแลร่วมกัน ทำหน้าที่ในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือสำหรับสมาชิกและมีการจัดทำบัญชีเงินออมเพื่อเป็นการชี้แจงรายละเอียดให้กับสมาชิกได้ทราบทั่วกัน ด้วยวิธีการนี้เมื่อสมาชิกคนใดมีความเดือดร้อนทุกคนจะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสามัคคีและเห็นอกเห็นใจกันในกลุ่ม ”

การสังเกตของผู้ศึกษายังพบว่า เมื่อสมาชิกรับเงินค่าตอบแทนทุกเดือนจะหักรายได้เพื่อเป็นเงินออม และการหักค่าผ่อนชำระสำหรับสมาชิกที่ได้นำเงินส่วนนี้ไปใช้ก่อน ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เหรัญญิก (22 กรกฎาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ทุกครั้งที่จะจ่ายเงินค่าแรงทุกคน พี่พร้อมกับแม่จันทร์คำจะต้องทำบัญชีรายรับที่ได้มาและรายจ่ายที่ต้องจ่ายให้ช่างทอทุกคน ตามเมตรที่ได้ทอ โดยจะต้องหักเป็นเงินออมทุกๆเดือน และสำหรับคนที่ชำระเงินออมที่เบิกไปใช้ยามฉุกฉินเป็นรายเดือนไม่คิดดอกเบี้ย โดยจะต้องชี้แจงให้สมาชิกทราบโดยทั่วกัน” นอกจากการช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มด้วยการออมเงินและการให้กู้ยามฉุกเฉินแล้ว ยังมีการส่งเสริมกิจกรรม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ทางสังคมได้แก่ การบริจาคทาน การร่วมกิจกรรมชุมชน ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) ที่ว่า “ ส่งเสริมการทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม โดยการร่วมสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมบริจาคเงินในนามของกลุ่มในงานต่าง ๆ และการมอบ ผ้าขาวม้า ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพื่อดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านในประเพณีสงกรานต์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งการพัฒนาสังคม ตอบแทนชุมชน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สืบทอดวัฒนธรรมที่ดีงามและทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดความภาคภูมิใจให้ในตนเองอีกด้วย” รวมทั้งยังมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันภายในกลุ่ม ทั้งในด้าน ความรู้ ทักษะและความเป็นอยู่ ดังจะเห็นได้จากการสังเกตของผู้ศึกษาที่พบ ว่าในทุกๆ ครั้งที่ไปเก็บข้อมูลที่ศูนย์ฯสมาชิกจะมีการพูดคุยซักถามเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนและบอกเล่าชีวิตประจำวันของแต่ละคน ในตอนกลางวันสมาชิกที่ศูนย์ทุกคนจะต้องทำอาหารและมาทานข้าวร่วมกันทุกคนเหมือนเป็นครอบครัวใหญ่ๆ จึงทำให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มสามารถทำงานและอยู่ร่วมกันได้ โดยไม่มีปัญหาหรือข้อขัดแย้ง

การจัดการด้านทรัพยากรของกลุ่มฯที่มีการสอดแทรกในเรื่องแนวคิดเชิงอนุรักษ์ให้สำหรับสมาชิกทุกคน เริ่มต้นด้วยการอบรมเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกใหม่ เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งใช้การกระทำอย่างเป็นประจำเพื่อให้เป็นนิสัยและสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันในการเลือกอุปโภค บริโภคสินค้าหรือบริการที่มีความปลอดภัยทั้งตนเอง ผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม การเห็นคุณค่าของผ้าทอซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกและชุมชนแล้ว ยังเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมด้านการทอผ้ากระบวนการปลอดสารเคมีที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ ควรรักษาและสืบทอดไปยังลูกหลานต่อไป ซึ่งจะเห็นได้จากคำกล่าวของประธานกลุ่ม (22 กรกฎาคม 2551; 17.00-20.00 น.) ที่ว่า “ นอกจากการที่ครอบครัวของแม่ก็นำแนวความคิดนี้มาปรับใช้ในชีวิต ประจำวันเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับสมาชิก แม่กับพ่อจะนำผ้าของเราที่เราทำมาตัดเย็บแล้วใส่ จากเมื่อ ก่อนแม่ก็ใส่เสื้อผ้าทั่วไป พอได้มาใส่ผ้าที่ตนเองทำ นอกจากจะใส่สบาย ไม่ร้อนเพราะเป็นผ้าฝ้ายแล้ว ยังทำให้แม่ภาคภูมิใจเวลาที่มีคนมาชื่นชมผ้าที่เราใส่ แม่คิดว่าถ้าเราบอกว่าสินค้าของเราดีแต่เราไม่ใช้เอง คนอื่นจะเชื่อได้อย่างไรว่าดีจริงๆ เพราะแม้แต่คนทำคนขายยังไม่ใส่เลย ต่อมาสมาชิกจึงเริ่มนำผ้าที่ตนเองทอมาตัดเย็บใส่ตามบ้างและเค้าก็จะรับรู้ถึงคุณค่าของสิ่งที่ทำด้วยตัวเองเหมือนแม่ บางครั้งแค่คำพู คำสอนอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ เราจึงต้องเป็นตัวอย่างที่ดี และเมื่อเค้าได้ทดลองทำจึงจะรู้ด้วยตนเอง”

แม้กระทั่งการเลือกบริโภคของคนในกลุ่มฯ จากการสังเกตของ ผู้ศึกษาพบว่า ในทุกครั้งที่ไปเก็บรวบรวมข้อมูลและร่วมรับประทานอาหารกลางวันกับกลุ่มสมาชิก จะเห็นได้ว่าอาหารส่วนใหญ่จะเป็นพืชผักตามฤดูกาล อย่างเช่น ช่วงใกล้หน้าหนาว จะมีผักกาดเยอะ เมนูอาหารจะเป็น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แกงผักกาด ผัดผักกาด หรือน้ำพริกผักกาดลวกและผักพื้นบ้านที่หาได้ง่าย เป็นต้น และแม่จันทร์คำจะเลือกซื้อผักเฉพาะเจ้าที่ปลูกเองแล้วไม่ใส่ยาฆ่าแมลงหรือไปเก็บที่แปลงผักเอง ดังคำบอกกล่าวที่ว่า “ ถึงแม้ผักพวกนี้ใบอาจจะไม่ค่อยสวย มีหนอนแต่ก็ปลอดภัย แม่จะเลือกกินผักที่ปลูกเอง หรือเจ้าที่ไม่ใส่ยาฆ่าแมลง เพื่อสุขภาพของเราและส่งเสริมชาวบ้านที่ปลูกผักปลอดสารพิษด้วย ” รวมทั้งจากการสนับสนุนจากวิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ให้เกิดแนวคิดเชิงอนุรักษ์ ดังคำกล่าวที่ว่า “ ผู้นำกลุ่มจะ ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีทั้งในด้านการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน ถึงแม้ว่าในตอนแรกสมาชิกทุกคนอาจจะยังไม่เข้าใจ มองแค่ผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม หรือทำเพราะว่าได้รับผลตอบแทนมาก กว่าที่อื่น ผู้นำกลุ่มและทุกคนควรปลูกฝังและชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของการทำธุรกิจเชิงอนุรักษ์และธุรกิจทั่วไป สักวันหนึ่งสมาชิกและคนภายนอกก็จะรับรู้และเข้าใจถึงคุณค่าของการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ ตามข้อเท็จจริงที่ว่า การเป็นผู้ให้ที่ดีก็จะได้รับผลตอบแทนที่ดีกลับคืนมา เราให้ผลิตภัณฑ์ที่ดีต่อสุขภาคผู้บริโภค เราก็จะได้สุขภาพที่ดีกลับคืนมา เราไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สิ่งแวด ล้อมที่ดีก็จะอยู่คู่กับชุมชนเราต่อไป เราเป็นผู้อนุรักษ์ภูมิปัญญาที่ดีงามของบรรพบุรุษ ต่อไปลูก หลานก็จะสืบทอดภูมิปัญญาที่ดีจากเราไปด้วยเช่นกัน” จึงนับได้ว่ามีการสอดแทรกแนวคิดเชิงอนุรักษ์ในการจัดการด้านบุคลากรของกลุ่มมีเหมาะสม และจากการสังเกตของผู้ศึกษา พบว่าครอบ ครัวของประธานกลุ่มที่ดำเนินชีวิตประจำวันในเชิงอนุรักษ์นั้นเป็นตัวอย่างที่ดีและสร้างความน่าเลื่อมใสให้กับสมาชิกกลุ่มฯ

2.2 การจัดการด้านการเงิน (Money)

การจัดการด้านการเงินของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูบแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางนั้น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตของผู้ศึกษาและการสัมภาษณ์บุคคลากรที่เกี่ยวข้อง พบว่าการจัดการด้านการเงินนั้นมีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน มีระบบการจัดการคล้ายคลึงกับกิจการธุรกิจขนาดเล็ก การบริหารการเงินขึ้นอยู่กับประธานกลุ่มซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจ และมีเหรัญญิกทำหน้าที่จัดทำบัญชี เพื่อเป็นการควบคุมและตรวจสอบการเงินของกลุ่ม ประธานกลุ่มจะทำหน้าที่เสมือนเจ้าของกิจการ โดยได้รับความไว้ วางใจจากกลุ่มสมาชิก เป็นผลสืบเนื่องมาจากการก่อตั้งกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติบ้านนาเดานั้น ประธานกลุ่มและครอบ ครัวได้เสียสละที่ดินในส่วนที่เป็นสวนลำไยจำนวนเกือบ 2 ไร่ เพื่อใช้ในการก่อสร้างโรงเรือนสำหรับประกอบกิจการทอผ้า และยังใช้เงินทุนส่วนตัวบางส่วนในการก่อตั้งกลุ่ม จนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มและบริหารงานของกลุ่มฯ ดังคำกล่าวของประธานกลุ่มที่ว่า “ เมื่อแม่เป็นผู้ริเริ่มในการก่อตั้งกลุ่มใหม่ อีกทั้งมีสมาชิกที่เห็นด้วยและตามมาก่อตั้งกลุ่มใหม่ด้วยกัน 8 คน แม่จึงต้องรับผิดชอบในทุกอย่าง ตั้งแต่กี่สถานที่ เงินทุน และการดำเนินการด้านต่างๆ และเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในเรื่องการขอยืมสถานที่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แม่จึงยกสวนนี้ให้เป็นสถานที่ดำเนินการของกลุ่ม และต้องหาเงินมาลงทุนทำโรง เรือน หาตลาด ดูแลทุกอย่างเพราะทุกคนต่างก็ฝากความหวังไว้ที่แม่ " เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายทอ (21 กรกฎาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า " แม่เป็นกลุ่ม 8 คนที่ย้ายตามแม่จันทร์คำ มาก่อตั้งกลุ่มใหม่ด้วยกันที่นี่ ทุกคนที่มาด้วยกันเชื่อมั่นในตัวแม่จันทร์คำ เชื่อในความสามารถในการบริหารงานกลุ่มเพราะแม่จันทร์คำเป็นประธานกลุ่มมาตั้งแต่เริ่มแรกของหมู่บ้านแล้ว "

การจัดการด้านการเงินของกลุ่มในระยะเริ่มแรกนั้น ประธานกลุ่มเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารและจัดหา จะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (23 กรกฎาคม 2551; 7.00-9.00 น.) กล่าวว่า " การก่อตั้งกลุ่มใหม่โดยที่เรายังไม่มีอะไรเลย มีแต่คนและสถานที่ จึงจำเป็นต้องใช้เงินทุนอย่างมากในการบริหารจัดการด้านต่างๆ ในเมื่อสมาชิกทุกคนให้ความไว้ วางใจแม่ให้เป็นประธานกลุ่ม ดังนั้นแม่จึงต้องเป็นคนรับผิดชอบในเรื่องการจัดหาเงินลงทุน การดำเนินการทุกอย่างแม่จะเป็นคนทำทั้งหมด ในตอนแรกแม่ยังไม่มีคนช่วยทำบัญชี ต้องจดต้องคิดเองทุกอย่าง ทำให้แม่เป็นคนจัดการเรื่องการเงินเรื่อยมาจนมาถึงปัจจุบัน " เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายทอ (21 กรกฎาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า " แม่ทำงานกับแม่จันทร์คำมานานไม่เคยมีปัญหาในเรื่องเงินเลย แม่จันทร์คำจะรับผิดชอบและดูแลทุกอย่าง ไม่ให้สมาชิกเดือดร้อน เพราะฉะนั้นเราจึงให้แม่จันทร์คำดูแลเรื่องการเงินเรื่อยมา " ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์รองประธาน (21 กรกฎาคม 2551; 12.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า " สมาชิกส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านและเป็นคนสูงอายุที่ไม่สะดวกในการติดต่อค้าขาย และเดินทางไปต่างถิ่น หรือแม้กระทั่งติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องการเงินซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องมีความละเอียดและระมัดระวัง จากการบริหารงานของแม่จันทร์คำที่ผ่านมาไม่เคยมีปัญหาในเรื่องการเงิน ดังนั้นแม่จันทร์จึงเป็นตัวแทนของสมาชิกทุกคนในการจัดการด้านการเงิน ซึ่งก็ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกทุกคนจนถึงปัจจุบัน "

ขั้นตอนแรกในการดำเนินการก่อตั้งกลุ่มใหม่ การกำหนดความต้องการทางการเงินในการก่อตั้งกลุ่มเพื่อใช้ในการลงทุนเกี่ยวกับสถานที่ เครื่องมือ และวัตถุดิบนั้น ประธานกลุ่มใช้วิธีขอคำ แนะนำจากสมาชิกที่ร่วมงานกันและครอบครัวของประธานเอง แล้วนำมาสนับสนุนการตัดสินใจ ดังจะเห็นได้จากจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (23 กรกฎาคม 2551; 7.00-9.00 น.) ได้กล่าวว่า " ขณะนั้นเรามีเพียงสมาชิก 8 คน ที่ดิน 2ไร่ และกี่พื้นบ้านเท่านั้น เริ่มแรกแม่ต้องวางแผนว่ากลุ่มที่จะสร้างใหม่จะต้องมีอะไรบ้าง เรื่องแรกคือสถานที่หรือโรงเรือนที่เราจะใช้ทอผ้ากัน กี่และอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้าตามจำนวนคน อุปกรณ์ในการย้อมสีและวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้า ทั้งดอกฝ้าย เส้นด้าย สีธรรมชาติ เชื้อเพลิง น้ำ ไฟฟ้า เป็นต้น โดยอ้างอิงจากการก่อตั้งกลุ่มครั้งแรกที่วัด เมื่อขาดเหลือสิ่งใดก็จะปรึกษากับสมาชิกและคนในครอบครัวเพื่อช่วยกันเสนอแนะ" ในการก่อตั้งกลุ่มใหม่สามีของประธานกลุ่มยังไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม แต่ก็พยายามให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ จากคำกล่าว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

(23 กรกฎาคม 2551; 9.00-12.00 น.) ที่ว่า “ ตอนแรกพ่อไม่ได้เป็นสมาชิกลุ่ม พ่อทำไร่ทำสวนตามปกติ แต่พอคุณแม่มาปรึกษาเรื่องก่อตั้งกลุ่มใหม่ และขอใช้พื้นที่ในสวนลำไยนี้ พ่อก็เห็นด้วย และด้วยความที่พ่อเองก็เป็นช่างมาก่อนจึงช่วยเสนอแนะในด้านการก่อสร้างโรงเรือน อุปกรณ์ต่างๆ จัดหาช่าง ค่าวัสดุอุปกรณ์ และค่าแรง มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรกจนเกิดความผูกพันในงานนี้ พ่อจึงได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกจนถึงปัจจุบัน ” ในการเสนอแนะความคิดเห็นการวางแผนโครงสร้างในการเริ่มธุรกิจนั้น สมาชิกทุกคนจะช่วยกัน ดังเช่นการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายทอ (21 กรกฎาคม 2551; 10.00 - 12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ เราจะช่วยกันเสนอว่าอยากให้กลุ่มของเรามีอะไรบ้าง ทั้งสถานที่ เครื่องมือ และวัตถุดิบ อันไหนขาดหรือเกิน หรือค่าจ้างค่าแรงช่างก่อสร้าง ค่าทำกี่ที่ถูกหรือแพง ก็จะช่วยกันคิดตัดสินใจ ”

การกำหนดจำนวนเงินลงทุนเมื่อเริ่มดำเนินการ ประธานกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการโดยการสำรวจราคาวัตถุดิบก่อสร้าง เครื่องมืออุปกรณ์และวัตถุดิบทอผ้า ค่าจ้างค่าแรงในการก่อสร้าง แล้วทำการประเมินจำนวนเงินที่ต้องการ หลังจากนั้นจึงแสวงหาแหล่งเงินทุน โดยพิจารณาจากแหล่งเงินของประธานก่อน จากนั้นจึงขอการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ดังจะเห็นจากการให้สัมภาษณ์ของประธานกลุ่ม (23 กรกฎาคม 2551; 7.00-9.00 น.) ที่กล่าวว่า “ แม่จัดทำรายการและรายละเอียดต่างๆ ที่จะใช้ในการลงทุนก่อตั้งกลุ่มใหม่ โดยสอบถามราคาทั้งหมดแล้วนำมาคิดคำนวณความต้องการทางการเงิน และเผื่อเงินทุนสำรองไว้สำหรับดำเนินการของกลุ่มอีกบางส่วน โดยต้องคิดให้รอบคอบเผื่อขาดเหลือไว้ให้เรียบร้อย เพราะทุกคนแทบไม่มีเงินทุนสำรองไว้เลย ในส่วนทุนของแม่ก็อาจช่วยได้บ้างแต่คงไม่เพียงพอ แม่ต้องขอคำปรึกษาจากหลายๆแหล่งในครั้งแรกนี้ ซึ่งทุกที่ก็ให้คำแนะนำและการสนับสนุนดี อย่างโครงการฝ้ายแกมไหม อบต. พัฒนาชุมชน ” ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่ให้การสนับสนุนว่า “ ในครั้งที่รู้จักคุณป้าจันทร์คำ น้ายังทำงานอยู่ที่ฝ้ายแกมไหมโดยมีคุณสมยศ ผู้จัดการบริษัท อุซาบุโระ อุซาโต้ เป็นที่ปรึกษาอยู่ ซึ่งทางบริษัทก็ได้สนใจและเริ่มสั่งผ้าทอจากคุณป้าแล้ว และเมื่อน้าทราบว่ากลุ่มมีการทอผ้าฝ้ายปั่นมือแบบดั่งเดิมอยู่ กำลังก่อตั้งกลุ่มใหม่และพยายามขยายให้เป็นการผลิตแบบครบวงจรจึงให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษา ทั้งในเรื่องการลงทุนก่อตั้ง การจัดสรร จัดหาวัตถุดิบ และแหล่งเงินทุน ช่วยดูในเรื่องรายละเอียดของการลงทุนให้เพียงพอต่อการก่อตั้งกลุ่ม ” เช่นเดียวกับหน่วยงานของภาครัฐที่เข้ามาช่วยให้คำปรึกษาคือหน่วยงานพัฒนาชุมชน จากการสัมภาษณ์หัวหน้าพัฒนาชุมชนอำเภอเสริมงาม (23 กรกฎาคม 2551; 13.00-15.00 น.) ที่ได้กล่าวถึงหน้าที่หลักของหน่วยงานคือ “ หน่วยงานจะให้คำปรึกษาหรือส่งเสริมชาวบ้าน ในการประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งอาชีพเสริมที่สำคัญของอำเภอเสริมงามคือการทอผ้า โดยหน่วยงานจะเข้าไปทำความรู้จักเก็บข้อมูลของกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อสร้างความคุ้นเคย เมื่อกลุ่มชาวบ้านมีปัญหาและเข้ามาขอคำปรึกษา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

หน่วยงานจะต้องให้ความช่วยเหลือ โดยการให้คำแนะนำต่างๆ ดังเช่นกรณีของการก่อตั้งกลุ่มใหม่ เช่นวิธีการดำเนินการทางราชการ การส่งเสริมการลงทุน การบริหารงานกลุ่ม เป็นต้นหน่วยงานมีหน้าที่ให้คำแนะนำและช่วยประสานงานกับหน่วยงานต่างให้กับกลุ่ม ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเงินทุนของกลุ่มชาวบ้าน เราจะธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ประจำแต่ละอำเภอให้การดูแลในเรื่องนี้ สำหรับรายละเอียด เงื่อนไขต่างๆ ต้องติดต่อกับทางธนาคารเอง ”

การหาแหล่งเงินทุนเพื่อการดำเนินงานหลังการก่อตั้งกลุ่มนั้น จากการสังเกตและประสบ การณ์การทำงานร่วมกับกลุ่มชาวบ้านในหลายพื้นที่ของผู้ศึกษาพบว่าแหล่งเงินทุนสำคัญที่เอื้อประโยชน์ให้กับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรืออาชีพเสริมอื่นๆ คือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ซึ่งจะเป็นธนาคารแรกที่เข้าไปตั้งอยู่ในตัวอำเภอ เพื่อดำเนินการในชุมชนชนบทต่างๆ เช่นเดียวกันกับที่อำเภอเสริมงาม โดยมีเงื่อนไขและข้อตกลงในการกู้ยืมเงินที่ดอกเบี้ยน้อย ระยะเวลาในการผ่อนยาวนาน สะดวกในการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะกลุ่มสมาชิกที่เป็นชาวบ้านจะมีเงื่อนไขเอื้อประโยชน์ให้อย่างมาก ดังนั้นกลุ่มชาวบ้านส่วนใหญ่จึงเลือกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญ เช่นเดียวกับกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ ตูบแก้วมา ” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางได้เลือกกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อมาลงทุนและใช้ในการดำเนินการขยายกลุ่มเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ซึ่งทางกลุ่มจะมีบัญชีของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ประจำอำเภอเสริมงามที่ใช้ในการฝาก-ถอน-โอนเงินของกลุ่มฯ ชื่อบัญชีเป็นของประธานกลุ่ม ดังการให้สัมภาษณ์จากประธานกลุ่มที่กล่าวว่า (23 กรกฎาคม 2551 : 7.00-9.00 น.) “ ชาวบ้านหรือกลุ่มสมาชิกในชุมชนส่วนให้ก็กู้ยืมเงินจากธกส. ทั้งนั้น เพราะสะดวกอยู่ในอำเภอ เอื้อประโยชน์ต่อชาวบ้านในการกู้ยืมกว่าที่อื่นๆ ทั้งให้วงเงินสูงดอกเบี้ยน้อย ผ่อนระยะเวลาได้นาน สมาชิกหลายคนก็เป็นลูกค้า ธกส. เหมือนกัน ทำให้แม่และสมาชิกทุกคนตัดสินใจกู้ยืมเงินจากที่นี่ แม่จึงดำเนินการติดต่อรายละเอียดการขอกู้ยืมในรูป แบบของกลุ่มสมาชิก แล้วทำเรื่องตามข้อตกลงของธนาคาร ซึ่งก็อนุมัติเงินทุนให้เราครั้งแรกในปี 2547 จำนวน 150,000 บาท ซึ่งทำให้เราสามารถก่อตั้งกลุ่มได้ ดำเนินการก่อสร้างโรงทอผ้า สร้างกี่ทอผ้า อุปกรณ์ย้อมสี และจัดซื้อวัตถุดิบสำหรับทอผ้า ที่เหลือส่วนหนึ่งเป็นทุนสำรองของกลุ่มต่อไป เมื่อเราสามารถก่อตั้งกลุ่มฯได้ เราจึงเริ่มดำเนินการผลิต การติดต่อค้าขายกับลูกค้าซึ่งทำให้กลุ่มมีลูกค้าต่างชาติที่ให้ความสนใจสั่งผลิตสินค้าจากทางกลุ่มเป็นประจำทุกเดือนและลูกค้ารายอื่นๆ ทำให้เรามีรายได้ที่ดี อีกทั้งใช้ในการชำระหนี้สินของกลุ่มจนหมดภายใน 1 ปี ซึ่งเร็วกว่ากำหนดระยะเวลาในการชำระเงินกู้เพราะแม่ไม่ยากให้ดอกเบี้ยขึ้นเยอะ จึงถือว่าเป็นลูกค้าชั้นดีของธนาคาร ดังนั้นการขยายกลุ่มฯครั้งต่อไปเพื่อรองรับการผลิตที่เพิ่มขึ้นทางธนาคารจึงอนุมัติเงินเพื่อการลงทุนเพิ่มขึ้นอีกและกลุ่มฯจะสามารถชำระหนี้สินได้อย่างรวดเร็ว นั้นแสดงให้เห็นถึง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การเจริญเติบโตทางธุรกิจของกลุ่มฯ โดยมีการกู้ยืมเงินจากธนาคารในแต่ละปีดังนี้ ปี 2548 จำนวนเงิน 500,000 บาท, ปี 2549 จำนวนเงิน 500,000 บาท, ปี 2551 จำนวนเงิน 300,000 บาท, และปี 2552 จำนวนเงิน 300,000 บาท ซึ่งแม่จะชี้แจงรายละเอียดต่างๆในการกู้ยืมเงินและการชำระเงินกู้ทุกเดือนให้สมาชิกทราบทุกครั้ง ”

จากการสังเกตของผู้ศึกษาเวลาไปส่งประธานกลุ่มเข้าอำเภอเพื่อชำระหนี้ จะพบว่าประธานกลุ่มจะได้รับการต้อนรับและเป็นที่รู้จักของพนักงานในธนาคารเป็นอย่างดี และจากการสอบถามถึงการชำระหนี้ ประธานกลุ่มได้บอกผู้ศึกษาว่า “ ถ้าเดือนไหนแม่ได้กำไรเยอะแม่ก็จะมาจ่ายเยอะ ไม่ได้จ่ายตามยอดชำระ ซึ่งส่วนใหญ่จะจ่ายเกินทุกครั้ง เพราะแม่อยากให้หมดเร็วๆ จะได้ไม่มีดอกเบี้ยเยอะ” จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มทอผ้า (21 กรกฎาคม 2551; 15.00-17.00 น.) ได้กล่าวว่า “แม่ผายเป็นกลุ่มแรกที่ย้ายตามแม่จันทร์คำมาที่สวนนี่ โดยตั้งแต่เริ่มลงทุนจนกระทั่งถึงปัจจุบันกลุ่มของเราจะกู้ยืมเงินจาก ธกส. ตลอดเกือบทุกปี ซึ่งแม่จันทร์คำจะกู้ยืมโดยใช้ชื่อของกลุ่มสมาชิก ทุกคนจึงรับรู้เรื่องนี้ และการจัดสรรเงินที่ได้มาในการลงทุนแม่จันทร์คำจะชี้แจงราย ละเอียดตลอด ซึ่งเราอยู่ด้วยกันตลอดจึงรู้ว่ามีการนำเงินมาใช้ในส่วนไหนอย่างไรบ้าง สำหรับการชำระหนี้ต่อเดือนนั้นจะแล้วแต่แม่จันทร์คำจะจัดการตามสมควรแล้วจึงแจ้งให้ทุกคนทราบ ซึ่งหน้าที่ในการชำระหนี้จะเป็นกำไรที่ได้จากการขายผ้า แล้วหักว่าจ้าง ค่าแรง ค่าฝ้าย วัสดุอุปกรณ์อื่นๆ โดยสมาชิกจะได้รับค่าแรงโดยไม่มีการหักชำระหนี้อยู่แล้ว ”

การจัดทำระบบบัญชีและการเงิน เพื่อการควบคุมตรวจสอบ รวมทั้งแสดงสถานะอันแท้จริงของกลุ่มฯและช่วยในการตัดสินใจในการลงทุน กลุ่มฯ มีการบันทึกบัญชี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ผู้มีหน้าที่บันทึกบัญชี คือ เหรัญญิก ซึ่งไม่ได้มีความรู้เรื่องการทำบัญชีมาก่อน จึงบันทึกแบบง่ายๆ โดยการจดบันทึกแยกเป็นรายรับ-รายจ่าย ตามคำแนะนำของประธานกลุ่ม ส่วนการบริหารจัดการทางการเงินเป็นหน้าที่ของประธานกลุ่ม โดยมีการใช้จ่ายเป็นเงินสดทุกครั้ง จากการสัมภาษณ์เหรัญญิก (23 กรกฎาคม 2551; 13.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ในตอนแรกพี่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชี แต่ได้รับเลือกให้มาช่วยแม่จันทร์คำในเรื่องนี้ แม่จันทร์คำจึงได้สอนวิธีการทำบัญชีอย่างง่ายให้ คือการจดบันทึกการรับ-จ่ายเงินของกลุ่มฯ ที่แม่จันทร์คำเป็นคนบริหารจัดการอยู่นอกจากการจดบันทึกรายรับ รายจ่ายแล้ว เหรัญญิกยังต้องมีการเก็บรวบรวมหลักฐานทางการเงินให้เรียบร้อยด้วย” ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของเหรัญญิกที่ว่า “การจดบันทึกต้องยึดหลักที่สำคัญคือต้องมีความละเอียด ทั้งการจดบันทึก วันเวลา และหลักฐานในการใช้จ่ายคือใบเสร็จ ที่มีตราประทับประจำกลุ่มที่แม่จันทร์คำจัดไว้ ซึ่งต้องมีการรับรองลายเซ็นด้วย หรือเมื่อแม่จันทร์คำสั่งซื้อของจากด้านนอกหรือการรับเงินจากการขายผ้าจะมีใบเสร็จมาให้ พี่จะต้องจัดเรียบเรียงและเก็บไว้ เพื่อเป็นหลักฐานในการทำบัญชี” ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (23 กรกฎาคม 2551; 7.00-

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

9.00 น.) ที่กล่าวว่า “เมื่อก่อนแม่ก็ทำบัญชีเองหมด เราต้องจดราย ละเอียดเอาไว้ เพื่อทำบัญชีกลุ่มฯ แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมาบางครั้งมีการหลงลืม ไม่มีหลักฐานในการรับ-การจ่ายเงิน ซึ่งโดยเฉพาะกับการติดต่อธุรกิจภายนอก ทำให้เกิดปัญหาได้ เพราะแม่มีหน้าที่ในการจัดการด้านการเงินเพื่อบริหารจัดการของกลุ่มฯ เราต้องรับผิดชอบได้ โดยเฉพาะเรื่องเงินนี้เป็นเรื่องใหญ่หลายๆ กลุ่มมีปัญหาหรือเกิดการแตกแยกกันมาได้ เพื่อให้เป็นระบบมากขึ้น กลุ่มจึงให้พี่ศรีทองมาช่วยแม่ทำบัญชี คอยช่วยจดบันทึกรายละเอียดต่างๆ เก็บรวบรวมใบเสร็จต่างๆซึ่งเป็นหลักฐานการใช้เงินของแม่ได้ โดยแม่จะเป็นคนจดบันทึกคร่าวๆไว้แล้วมาบอกพี่ศรีทองเพื่อให้ลงสมุดบัญชีกลุ่มทุกวัน เพื่อที่สิ้นเดือนเราจะได้มาคำนวณรายรับ-รายจ่าย ทำบัญชีกัน ” นอกจากนั้นจากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าประธานกลุ่มจะใช้เงินสดในการจ่ายค่าใช้จ่ายทุกครั้ง เช่นค่าวัตถุดิบ ค่าจ้าง ค่าแรงและการติดต่อซื้อขายกับลูกค้า และจะมีการออก บิลเงินสดเพื่อเป็นหลักฐานทางการเงินด้วยทุกครั้งเมื่อมีการรับเงิน

การจัดทำบัญชีของกลุ่ม จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า สมุดบัญชีของกลุ่มเป็นสมุดขนาดเอ 4 ทั่วไป โดยมีการแบ่งช่องตารางเป็นรายการต่างๆ ดังนี้ วันที่ รายการ จำนวน ราคา ผู้รับ ผู้จ่าย โดยแยกเป็นรายรับและรายจ่าย ซึ่งประธานกลุ่มและเหรัญญิกจะมีหน้าที่ในการจดบันทึกรายละเอียดตามตาราง เป็นประจำ เมื่อครบ 1 เดือนจะมาทำการคำนวณบัญชีว่า มีรายได้เท่าไหร่ รายจ่ายเท่าไหร่และใช้ชำระหนี้สินเท่าไหร่ คงเหลือเงินเท่าไหร่ เพื่อแจ้งรายละเอียดให้สมาชิกทราบในการประชุมประจำเดือน เพื่อเป็นการประเมินและตรวจสอบการทำงานด้านการจัดการการเงินของกลุ่มฯ

สำหรับการตรวจสอบบัญชี ทางกลุ่มฯจะใช้การประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดในทุกเดือน ดังจะเห็นจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (23 กรกฎาคม 2551; 7.00-9.00 น.) ที่กล่าวว่า “ในการทำงานทุกที่ต้องมีการตรวจสอบ โดยเฉพาะในเรื่องการเงิน ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจให้กับประธานและสมาชิกทุกคน เพราะแม่เป็นคนดูแลทุกอย่างเอง ในบางครั้งสมาชิกอาจไม่เข้าใจในบางเรื่อง ซึ่งต้องอธิบายเหตุผล เพื่อให้ทุกคนเข้าใจตรงกัน ” ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของกรรมการฝ่ายทอ (21 กรกฎาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ทุกเดือนกลุ่มฯ จะมีการประชุมกรรมการและสมาชิกเพื่อชี้แจงการดำเนินการของกลุ่มในทุกเรื่อง รวมถึงเรื่องการจัดการด้านการเงินของกลุ่มฯในแต่ละเดือนด้วย โดยแม่จันทร์คำจะเป็นคนชี้แจงรายละเอียด ” เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์เหรัญญิก (23 กรกฎาคม 2551; 13.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า “การที่พี่ได้เป็นตัวแทนกลุ่มให้ดูแลในเรื่องนี้แสดงว่าพี่นั้นได้รับความไว้วางใจจากทางกลุ่ม พี่ต้องมีความละเอียดมากขึ้นระมัดระวังไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด เพราะมันเป็นเงินของกลุ่มฯ อีกทั้งมันยังเป็นการตรวจสอบระบบการบริหารการเงินของประธานกลุ่มด้วย เพื่อความสบายใจของทุกฝ่าย” การสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (1 กันยายน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2551; 9.00-11.30 น.) ที่ให้การสนับสนุนการประชุมสมาชิกเพื่อรายงายผลการทำงานว่า “การบริหารงานกลุ่มฯจำเป็นต้องมีการรายงานผลการทำงาน เพื่อชี้แจงให้สมาชิกทราบตลอด โดยเฉพาะเรื่องการเงินต้องมีความละเอียดเป็นพิเศษ เพื่อป้องกันข้อผิดพลาดในการตัดสินของบุคคลเพียงคนเดียวคือประธานกลุ่ม เพื่อเป็นการตรวจสอบการทำงานและให้สมาชิกในกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้วย ”

2.3 การจัดการวัตถุดิบ อุปกรณ์ เครื่องจักร และสถานที่ (Material)

การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์นี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นในการศึกษาไว้ 3 ด้าน ได้แก่ การจัดการด้านวัตถุดิบ การจัดการด้านอุปกรณ์ เครื่องมือและการจัดการด้านสถานที่ ซึ่งเก็บรวบรวมโดยการสังเกตของผู้ศึกษาและการสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้อง

การจัดการด้านวัตถุดิบ

1. ดอกฝ้าย

กระบวนการผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือแบบครบวงจรของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูบแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางนั้น วัตถุดิบที่สำคัญที่สุดคือ ฝ้ายปลอดสารพิษหรือฝ้ายอินทรีย์ ซึ่งทางกลุ่มฯได้มีการจัดการเพื่อให้มีฝ้ายในการผลิต ด้วยการจัดหาฝ้ายภายในชุมชน ซึ่งวิธีการที่ทางกลุ่มใช้ คือ การส่งเสริมให้มีการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษและรับซื้อดอกฝ้ายจากสมาชิกกลุ่มหรือเกษตรกรในชุมชน จากการให้สัมภาษณ์ของประธานกลุ่ม (3 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “จากที่เปลี่ยนมาทำผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติแบบครบวงจร เราต้องรื้อฟื้นเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนสมัยเก่ามาใช้หมด เริ่มตั้งแต่แรกคือการปลูกฝ้าย ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักของกลุ่มและต้องผลิตในชุมชนเพราะไม่มีขาย โดยเฉพาะฝ้ายปลอดสารพิษ ถึงแม้มีแม่ก็ไม่แน่ใจ เพราะฉะนั้นเราจึงต้องปลูกเองภายในหมู่บ้าน”

การแสวง หาในเบื้องต้นนั้นทางกลุ่มได้ใช้วิธีการพูดคุยเจาะจงกับผู้ที่มีประสบการณ์ในการปลูกฝ้ายพร้อมการให้ความรู้ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของประธานกลุ่ม (3 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่ว่า “ แม่ไปหาพ่ออ้ายที่ยังคงปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองอยู่บ้างเพื่อใช้ปั่นเป็นเส้นด้ายมัดมือและยังมีที่ดินว่างเปล่าบริเวณท้ายไร่ที่ยังไม่ได้ปลูกพืชอะไรเนื่องจากกำลังไถเพื่อปรับสภาพแปลงใหม่ แม่กับน้ากิ๊กจึงเข้าไปคุยด้วยเพื่อขอให้พ่ออ้ายช่วยทดลองปลูกฝ้ายพันธุ์ที่น้ากิ๊กได้มาจากโครงการฝ้ายแกมไหม ซึ่งแม่ก็รับรองว่าจะซื้อดอกฝ้ายในราคาที่ดี พ่ออ้ายจึงเริ่มลองปลูกฝ้ายให้โดยแบ่งพื้นที่สำหรับปลูกเพียง 1-2 ไร่ เท่านั้น โดยมีน้ากิ๊กไปให้ความรู้ในการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษและดูแลให้คำปรึกษา จนกระทั่งปัจจุบันพ่ออ้ายเพิ่มปริมาณที่ดินในการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษส่งให้กับทางกลุ่มมากขึ้น และบอกต่อไปยังเกษตรกรบริเวณใกล้เคียงเพื่อช่วยกันปลูกฝ้ายให้กับทางกลุ่มเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ” ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของวิทยากรอิสระ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

(1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่กล่าวว่า “เราต้องส่งเสริมให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง โดยสามารถผลิตเส้นใยและสามารถขยายฐานการผลิตไปได้ภายในชุมชน เพราะที่บ้านนาเดามีองค์ความรู้และภูมิปัญญาใน การทอผ้าอยู่แล้ว น้าเพียงแต่เอาความรู้เชิงวิชาการเข้ามาช่วยเสริมเท่านั้น”

กระบวนการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษภายในชุมชนบ้านนาเดาได้รับการส่งเสริมให้ปลูกเพิ่มสูงขึ้นนั้น ดังจะเห็นได้จากการพูดคุยกับสมาชิกปลูกฝ้าย (4 สิงหาคม 2551; 9.00-11.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ทางกลุ่มมีความต้องการวัตถุดิบมาก อีกทั้งให้ราคาดีและต้นทุนการปลูกน้อย เนื่องจากไม่มีการใช้สารเคมี ทั้งปุ๋ย ฮอร์โมนหรือยาฆ่าแมลง เพียงต้องเอาใจใส่ดูแลและเรียนรู้หลักการปลูกและแก้ไขปัญหาเรื่องโรคหรือแมลงต่างๆ โดยใช้หลักการทางธรรมชาติ”

โดยมีการแบ่งเป็นช่วงเวลาตามกระบวน การปลูกไว้อย่างชัดเจนดังนี้ ในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายนเริ่มเตรียมพื้นที่ปลูกฝ้าย และหว่านเมล็ดฝ้ายสายพันธุ์ต่างๆ เมื่อเข้าสู่ช่วงหน้าฝนในช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม เมล็ดที่หว่านไว้จะงอกออกมาเป็นต้นอ่อน เกษตรกรต้องถอนต้นที่เบียดกันออก เพื่อให้มีพื้นที่สำหรับต้นอ่อนจะเจริญ เติบโตได้เต็มที่ ในระหว่างนั้นเกษตรกรต้องคอยดูแลกำจัดวัชพืช แมลงและโรคต่างๆ จนกระทั่งเข้าสู่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ ต้นฝ้ายที่ได้รับการดูแลจะโตเต็มวัยและเริ่มให้ผลผลิตได้ เกษตรกรจึงเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตคือ ดอกฝ้ายหรือสมอฝ้ายนั่นเอง

การส่งเสริมการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษนั้น การสัมภาษณ์สมาชิกฝ่ายปลูกฝ้าย (4 สิงหาคม 2551; 9.00-11.00 น.) ที่กล่าวว่า “ พ่อเริ่มปลูกฝ้ายให้กับกลุ่มเป็นคนแรก ซึ่งเมื่อก่อนนี้พ่อก็ปลูกฝ้ายเมืองบ้าง เอาไว้ปั่นเป็นฝ้ายมัดมือของคนเฒ่าคนแก่ เพราะว่าหลังๆ มากลุ่มแม่บ้านที่ทอผ้า จะใช้ไหมประดิษฐ์หรือฝ้ายโรงงานกันหมด จนกระทั่งมีกลุ่มแม่จันทร์คำที่ตั้งใหม่แล้วหันกลับมาทำผ้าฝ้ายปั่นมือแล้วมาติดต่อให้พ่อช่วยปลูกฝ้ายให้ พอดีกับในช่วงนั้นพ่อมีที่ดินว่างที่เพิ่งไถกลบเตรียมปลูกพืชอย่างอื่นและที่ดินตรงนั้นอยู่ไกล ยังไม่เคยปลูกพืชอะไรเลย จึงเหมาะสมกับการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษ ที่ต้องปลูกในพื้นที่ปลอดสารเคมีทั้งในดินและบริเวณใกล้เคียงประมาณ 3-5 ปี โดยคุณก็๊กนำเมล็ดพันธุ์จากโครงการมาให้และมาให้คำแนะนำในการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษ พ่อจึงรับปากที่จะปลูกฝ้ายให้ ”

พันธุ์ฝ้ายที่นำมาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกนั้นมี 2 ชนิด ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของวิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) “ ฝ้ายที่ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองที่มีการปลูกอยู่แล้ว และโครงการฝ้ายแกมไหมจึงนำเมล็ดพันธุ์ฝ้ายจากเครือข่ายผู้ปลูกฝ้ายของโครงการมาให้ ซึ่งสามารถแบ่งพันธุ์ฝ้ายตามลักษณะการปลูกได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ปลูกในบริเวณบ้านใช้พันธุ์ฝ้ายขาวขี้แมวและแกนแป เป็นฝ้ายพันธุ์ที่ต้นสูง ปลูกครั้งเดียวแล้ว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สามารถเก็บผลผลิตได้เรื่อยๆ สำหรับกลุ่มที่ปลูกในไร่และสวน จะปลูกโดยใช้พันธุ์ฝ้ายตุ่นพื้นบ้านและพันธุ์ฝ้ายขาว ซึ่งเป็นฝ้ายต้นเล็กและเตี้ย มีอายุเพียง 1 ปี เป็นไม้ล้มลุก”

การตรวจสอบคุณภาพผลผลิตดอกฝ้าย ทำการตรวจสอบโดยประธานและสมาชิกดังจะเห็นจากการให้สัมภาษณ์ของประธานกลุ่ม (3 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ สมาชิกที่ปลูกฝ้ายจะนำฝ้ายมาขายเกือบทุกเดือน เพราะฝ้ายบางชนิดสามารถให้ผลผลิตได้เรื่อยๆ เช่น ฝ้ายขี้แมวหรือพันธ์แกนแป และมีปริมาณมากในช่วงหน้าหนาวเพราะเป็นช่วงที่ฝ้ายทุกพันธุ์ให้ผลผลิตได้เต็มที่ทุกสายพันธุ์ การรับซื้อของกลุ่มฯจะใช้เกณฑ์กำหนดคุณภาพและราคาดอกฝ้ายดังนี้ ดอกขาวสะอาดไม่มีสิ่งสกปรกติด มีเมล็ดน้อยใยมาก ราคากิโลกรัมละ 20 บาทและดอกมีสิ่งสกปรก ดอกเล็ก ราคากิโลกรัมละ 18 บาท โดยแม่จะเป็นคนรับซื้อและคัดคุณภาพร่วมกับสมาชิกที่นำมาขาย เพื่อความสบายใจทั้งสองฝ่าย แต่ถ้าดอกฝ้ายสกปรกมากเกินไปแม่จะต้องบอกกล่าวตักเตือนสมาชิกที่ปลูกให้ดูแลมากขึ้น แต่จะไม่หักค่าฝ้ายอีก เพราะฝ้ายที่สกปรกมีสิ่งปนเปื้อนทั้งเศษดิน ใบไม้แห้ง แม้จะไม่มีพิษ แต่เมื่อติดไปกับเส้นด้ายเมื่อนำไปปั่นเส้นเพื่อทอผ้าแล้ว คนนำไปสวมใส่อาจระคายเคืองได้ เราต้องใส่ใจทั้งเรื่องความปลอดสารพิษ ปลอดภัยและความสะอาดตั้งแต่กระบวนการแรกคือการคัดสรรวัตถุดิบ ” เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์สมาชิกปลูกฝ้าย (4 สิงหาคม 2551; 9.00-11.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การรับซื้อฝ้ายจะต้องผ่านการคัดคุณภาพทั้งในเรื่องลักษณะความสมบูรณ์ของดอกฝ้าย ความสะอาดและปริมาณ ซึ่งคนปลูกจะต้องนำไปขายให้กับทางกลุ่มและคัดแยกพร้อมกัน ส่วนใหญ่แม่จันทร์คำจะเป็นคนรับซื้อ ซึ่งราคาในการรับซื้อก็จะขึ้นอยู่กับคุณภาพของผลผลิต ถ้าดอกใหญ่สะอาด ก็จะได้ราคาสูงคือ 20 บาทต่อกิโลกรัม แต่ถ้าฝ้ายดอกเล็กใยน้อยหรือสกปรกมีเศษหญ้าเศษดินติด ราคาก็จะน้อยลงมาคือ 18 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนใหญ่เราจะพยายามดูแลเรื่องความสะอาดอยู่เสมอและก่อนนำไปส่งที่กลุ่มฯ เราก็จะทำการคัดแยกบ้างแล้ว สำหรับฝ้ายดอกเล็กอาจเป็นผลผลิตของต้นที่ไม่ค่อยสมบูรณ์หรือฝ้ายที่สกปรกอาจเกิดจากความผิดพลาดในการเก็บเกี่ยว เจอฝนหลงฤดู สัตว์ใหญ่เข้าแปลงฝ้าย หรือเป็นฝ้ายที่อยู่ริมแปลงปลูกซึ่งจะเจอฝุ่นลม เศษต่างๆ ได้ง่ายกว่าเป็นต้น ซึ่งทางกลุ่มก็จะรับซื้อไว้ทั้งหมดและให้ราคาดี คุ้มค่ากับการปลูก ทำให้เราพยายามขยายการเพาะปลูกเพิ่มขึ้น ” และจากการสอบถามเกี่ยวกับเกณฑ์การให้ราคาฝ้ายของกลุ่มฯจากวิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) กล่าวว่า “ เกณฑ์ในการตั้งราคาและมาตรฐานในการคัดแยกฝ้ายของกลุ่มฯ นั้น ตรงตามมาตรฐานที่ใช้ในการรับซื้อ-ขายฝ้ายของกลุ่มที่มีผลิตฝ้ายปั่นมือทั่วไป ซึ่งจะต้องมีการคัดแยกคุณภาพของดอกฝ้าย เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรมีความใส่ใจในการดูแลเพาะปลูกมากขึ้นเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมากที่สุด ”

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การดูแลจัดเก็บดอกฝ้าย เมื่อทางกลุ่มฯได้จัดซื้อฝ้ายแล้ว ต้องทำการจัดเก็บฝ้ายให้ดีก่อนนำไปอีดเมล็ดและตีฟูเพื่อเตรียมปั่นเส้น จากการสังเกตของผู้ศึกษาจะพบว่า เมื่อมีการรับซื้อฝ้ายมาแล้ว จะนำฝ้ายไปตากแดดเพื่อไล่ความชื้นและแมลงต่างๆก่อนนำไปเก็บใส่ถุงพลาสติกเพื่อป้องกันแมลง ฝุ่น และสิ่งสกปรกอย่างอื่น แล้วจึงนำไปเก็บในโรงเก็บฝ้าย โดยการจัดแยกตามเวลาที่ส่งมา พร้อมกับการลงบันทึกไว้ในสมุด ซึ่งสิ่งที่บันทึกได้แก่ วันที่เข้า-ออก จำนวนเกรด การรับซื้อจากใครและราคาเท่าไหร่ ซึ่งหลักฐานเหล่านี้จะนำไปใช้เพื่อคำนวณกำลังการผลิตสินค้า และเป็นหลักฐานการบัญชีของกลุ่ม ผู้ทำหน้าที่ในการดูแลจัดเก็บฝ้ายและจดบันทึกคือเลขานุการ จากการให้สัมภาษณ์ (5 สิงหาคม 2551; 13.00-17.00 น.) กล่าวว่า “ แต่ก่อนนั้นเราจะรับซื้อฝ้ายจากกลุ่มอื่นที่เป็นเครือข่ายฝ้ายแกมไหมด้วยกัน เช่น พะเยาหรือเพชรบูรณ์ เป็นต้น เพราะเราจะรับซื้อฝ้ายสำรองไว้เผื่อการผลิตเป็นจำนวนมาก เพื่อรองรับกระบวนการผลิตที่เพิ่มมากขึ้น แต่ปัจจุบันเราจะรับซื้อแต่ของกลุ่มสมาชิกและเกษตรกรภายในชุมชนเท่านั้น เพราะมีปริมาณการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นและสามารถตรวจสอบกระบวนการเพาะปลูกที่ปลอดสารพิษได้ เมื่อกลุ่มรับซื้อฝ้ายมาจะต้องนำไปตากแดดเพื่อไล่ความชื้นและแมลงก่อนที่จะจัดเก็บใส่ถุงพลาสติกใส แยกตามคุณภาพดอก แยกฝ้ายขาว-ฝ้ายตุ่นไว้ ”

การจัดเก็บนั้นยังมีการจัดเรียงตามช่วงเวลาที่รับซื้อเพื่อสะดวกต่อการเบิกใช้ ซึ่งถือหลักเข้าก่อนออกก่อน ดังจะเห็นจากคำกล่าวของเลขานุการกลุ่ม (5 สิงหาคม 2551; 13.00-17.00 น.) ที่ว่า “ การเก็บเข้าโรงเก็บฝ้ายจะทำเป็นชั้นตามช่วงเวลาที่รับซื้อ และฝ้ายเก่าใหม่จะได้ไม่ปนกัน เวลานำออกมาใช้ ซึ่งเราจะต้องนำของเก่าออกมาใช้ก่อน โดยการนำฝ้ายเข้า-ออกโรงเก็บฝ้าย เราจะต้องมีการจดบันทึกเบิก-จ่ายฝ้ายทุกครั้ง เพื่อใช้เป็นหลักฐานปริมาณวัตถุดิบของกลุ่มฯ ใช้คำนวณกำลังการผลิตและเป็นหลักฐานการรับซื้อ การบัญชีด้วย ”

การเก็บรักษาดอกฝ้ายนั้นได้มีการจัดสร้างอาคารโรงไม้ขนาดเล็กไว้ แต่อย่างไรก็ตามสถานที่จัดเก็บก็ยังมีปัญหาเกิดขึ้น ซึ่งทางกลุ่มได้หาวิธีการแก้ไขดังจะเห็นจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (3 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ทางกลุ่มฯ ได้สร้างโรงเก็บฝ้ายไว้ในปี พ.ศ. 2546 โดยเป็นอาคารไม้ขนาดเล็ก ใช้งบประมาณการสร้าง 27,000 บาท จะนำฝ้ายที่ปั่นและย้อมเสร็จแล้ว ใส่ในถุงพลาสติก เก็บไว้ในตู้ และบางส่วนเก็บไว้บนชั้นเก็บของ ปัญหาที่พบจากการเก็บวัตถุดิบ เนื่องจากโรงเก็บทำด้วยไม้จึงทำให้มีมอดมากัดกินไม้ให้ผุพัง ทางกลุ่มฯ แก้ไขโดยการซ่อมแซมไม้ และปัญหาอีกอย่างที่พบคือ หนูเข้ามากัดฝ้ายขาดเสียหาย ซึ่งกลุ่มฯ แก้ไขโดยซื้อถุงกระสอบมาใส่อีกชั้นให้มิดชิดขึ้นกว่าเดิมและการเลี้ยงแมวไว้จำนวนมากภายในบริเวณศูนย์ฯ เพื่อไล่หนูและแมลงที่เข้ามากัดกินฝ้ายได้ สำหรับการบันทึกและดูแลคลังวัตถุดิบจะเป็นหน้าที่ของอ้ายลอง เพราะมีความละเอียด รอบคอบและเจ้าระเบียบเป็นที่เกรงใจของสมาชิกทุกคน ”

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2. เส้นฝ้ายปั่นมือ

เส้นใยที่อีดเอาเมล็ดออกและตีฟูแล้วประธานกลุ่มจะมีหน้าที่นำไปส่งให้กับสมาชิกปั่นฝ้าย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนสูงอายุในชุมชนซึ่งทุกคนจะมีเครื่องมือหรือเผี่ยน ในการปั่นเส้นฝ้าย โดยประธานกลุ่มจะทำการบันทึกว่าสมาชิกปั่นเส้นรับเอาฝ้ายไปกี่กิโลกรัม เมื่อไปรับคืนจะต้องได้เส้นกี่กิโลกรัมและทำการคัดเกรดเส้นด้ายพร้อมกับจ่ายค่าแรง จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (3 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.)ที่กล่าวว่า “ แม่จะต้องเอาฝ้ายไปแบ่งให้สมาชิกปั่นทุกคนในปริมาณที่เท่ากัน ซึ่งแต่ละคนจะทำช้าหรือเร็วต่างกัน และคุณภาพของเส้นฝ้ายที่ได้ก็แตกต่างกันด้วย ซึ่งแม่จะต้องจดบันทึกไว้ว่า รับฝ้ายกี่กิโล ส่งคืนเท่าไร่ ตามมาตรฐานฝ้าย 3.5 กิโลกรัมจะได้เส้นด้ายฝ้ายจำนวน 1 กิโลกรัม ได้เกรดอะไรบ้างและเป็นจำนวนเงินเท่าไหร่ ซึ่งทางกลุ่มฯจะมีการวัดเกรดของเส้นฝ้ายตามมาตรฐานทั่วไปของฝ้ายปั่นมือ คือเกรด A B C โดยทั้งสามเกรดนี้จะมีลักษณะ คุณภาพและราคาแตกต่างกัน แบ่งเป็น เกรด A เส้นขาวสะอาด เส้นเล็กบาง เหนียวสามารถนำมาทำเส้นยืนได้จะได้ราคา 140 บาทต่อกิโลกรัม เกรด B เส้นขาวสะอาด ขนาดเส้นใหญ่สม่ำเสมอจะได้ราคา 120 บาทต่อกิโลกรัม และเกรด C เส้นใหญ่ขดเป็นเกลียว ขนาดต่างกันมากจะได้ราคา 100 บาทต่อกิโลกรัม และสำหรับฝ้ายตุ่นแม่จะจัดให้สำหรับสมาชิกที่มีฝีมือดี โดยจะต้องได้คุณภาพในระดับเกรด A ได้ราคา 160บาทต่อกิโลกรัม เพราะมีปริมาณน้อยและเส้นใยสั้นทำให้ปั่นยากกว่าฝ้ายขาวจึงได้ราคาดีกว่า เมื่อแม่จะเป็นคนรับเส้นฝ้าย คัดเกรดและจ่ายค่าแรงให้กับสมาชิกปั่นฝ้ายทุกครั้ง ” ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของสมาชิกปั่นฝ้าย (4 สิงหาคม 2551;10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ แต่ก่อนเราจะอยู่เฝ้าบ้านเฉยๆ ไม่มีอะไรทำ แต่เมื่อแม่จันทร์คำเอาฝ้ายมาให้พวกแม่ปั่นเส้นให้ ทำให้พวกเรามีงานทำ มีรายได้และสามารถทำที่บ้านได้ เพราะเรามีเผี่ยนกันเกือบทุกคน สมัยก่อนเราต้องทอผ้าใช้กันเองจึงทำให้มีเครื่องมือที่ใช้งานได้หลงเหลืออยู่บ้าง โดยแม่จันทร์คำจะเป็นคนเอาฝ้ายมาให้ทุกคนแบ่งเท่าๆ กันและมารับเส้นฝ้ายที่ปั่นเสร็จแล้วกลับไป ซึ่งจะจ่ายค่าแรงให้ตามคุณภาพงานที่เราทำ ถ้าเส้นสวยสะอาด เส้นเล็กสม่ำเสมอกันจะได้เกรด A ราคา 140 บาทต่อกิโลกรัม เส้นใหญ่ขึ้นมาหน่อย ขาวสะอาด ขนาดเส้นสม่ำเสมอจะได้เกรด B ราคา 120 บาทต่อกิโลกรัม และ เส้นใหญ่มาก ขด บิดเป็นเกลียวไม่เรียบร้อย ขนาดต่างกันมาก จะได้เกรด C ราคา 100 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งทุกคนก็จะพยายามให้ได้เกรด A กันเพราะจะได้ค่าแรงที่มากและกลุ่มฯ จะได้นำไปใช้ทอผ้าได้สวยๆ คนซื้อก็จะได้ซื้อผ้าของกลุ่มฯต่อไป ”

การจัดเก็บและดูแลรักษาเส้นฝ้ายปั่นมือนั้น จะทำโดยนำมารวบรวมไว้ที่ศูนย์ฯ เพื่อเป็นวัตถุดิบกองกลาง เตรียมการย้อมสีธรรมชาติสำหรับให้สมาชิกทอผ้าต่อไป ซึ่งประธานกลุ่มดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (3 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ฝ้ายปั่นมือทั้งหมดที่สมาชิกปั่นได้ แม่จะเป็นคนไปรับมาเก็บใส่ถุงพลาสติกกันฝุ่น แยกเก็บตามระยะเวลาและ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จัดเก็บไว้ที่โรงเก็บฝ้ายภายในศูนย์ฯ พร้อมกับทำบันทึกการจัดเก็บด้วย เพื่อประเมินกำลังการผลิตซึ่งต่อจากนี้จะให้พ่อเบิกไปย้อมสีต่อไป " สอดคล้องกับการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (5 สิงหาคม 2551; 8.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า " เมื่อมีการสั่งการผลิตจากลูกค้า พ่อจะต้องเบิกเส้นฝ้ายเพื่อเตรียมการย้อมสี ซึ่งแม่จันทร์คำจะเป็นผู้คำนวณปริมาณเส้นฝ้ายที่จะใช้ในแต่ละครั้ง พร้อมกับการจดบันทึกการเบิกฝ้ายกองกลางด้วย "

3. เส้นฝ้ายจากโรงงาน

กระบวนการทอผ้าของกลุ่มนั้น จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่ากลุ่มฯ มีการใช้เส้นฝ้ายที่มาจากโรงงานอีกชนิดหนึ่งที่มีขนาดเส้นเล็กและมีเกลียวที่แน่นกว่าเส้นฝ้ายปั่นมือเพื่อใช้ผสมกับเส้นฝ้ายปั่นมือของกลุ่มฯเป็นเส้นด้ายยืนในผืนผ้า เนื่องจากกี่ที่ใช้ทอผ้าเป็นกี่กระตุกจึงจำเป็นต้องมีด้ายยืนที่มีความแข็งแรงมาก ประธานกลุ่มจึงได้จัดซื้อด้ายยืนจากร้านค้าในตรอกเหล่าโจ้ว ตลาดวโรรส จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ประธานกลุ่มไม่ได้กล่าวถึง

สมาชิกทอผ้าบางคนกล่าวว่า " ถ้าเราใช้ฝ้ายปั่นมืออย่างเดียวในการทอจะยากมากและด้ายยืนจะขาดบ่อยมาก ทำให้เสียเวลาในการต่อด้ายและทำให้ผ้ามีตำหนิเยอะ เราจะต้องใช้ฝ้ายโรงงานผสมด้วย" เช่นเดียวกันกับการให้สัมภาษณ์ของวิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่กล่าวว่า " กลุ่มฯจะต้องมีการใช้ฝ้ายโรงงานเพื่อผสมกับฝ้ายปั่นมือเป็นด้ายยืน เพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้กับผืนผ้า แต่อาจไม่บอกกล่าวผู้อื่นเพราะจะต้องรักษาภาพลักษณ์ของกลุ่มฯ ที่ ผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ แต่สำหรับผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับผ้าจะสามารถเข้าใจได้และลูกค้าชาวญี่ปุ่นของกลุ่มฯ มีความเข้าใจและยินยอมให้มีการใช้ฝ้ายโรงงานได้บ้างเพื่อเป็นส่วนผสมในการเพิ่มความแข็งแรงให้กับผืนผ้า และไม่ทำให้ผ้ามีตำหนิหรือรอยต่อด้ายมากนัก แต่เนื้อผ้าส่วนใหญ่จะต้องใช้ฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ " จากการสังเกตของผู้ศึกษาจะไม่พบเส้นฝ้ายจากโรงงานที่จัดเก็บไว้ แต่จะพบเห็นได้จากผลิตภัณฑ์หรือผืนผ้าเท่านั้น

4. วัตถุดิบเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ

การทอผืนผ้าออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ วัตถุดิบอีกชนิดที่มีความจำเป็นคือวัตถุดิบที่ใช้ในกระบวนการย้อมสีธรรมชาติ จะสามารถแบ่งตามแหล่งที่มาของสีได้เป็น 2 ชนิด ด้วยกันคือ สีที่ได้จากส่วนประกอบของพืช เช่น เปลือกไม้ ใบไม้ เมล็ด ผลหรือรากเป็นต้น และสีที่ได้จากสัตว์ คือ สีแดงที่ได้จากยางของตัวครั่ง จากการศึกษาเอกสารการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มฯ ดังนี้

1. สีแดงหรือชมพู ได้จาก รากยอ เปลือกก่อ เปลือกมะพร้าวน้ำหอม
2. สีแดงเลือดนก ได้จาก ผลสะตี
3. สีเขียว ได้จาก เปลือกมะม่วง เปลือกลิ้นฟ้า ใบหูกวาง เปลือกสมอ สัก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4. สีเหลือง ได้จาก ขมิ้นชัน แก่นแข เปลือกขนุน
5. สีดำ ได้จาก ผลมะเกลือ ผลกระจาย
6. สีน้ำตาล ได้จาก เปลือกประดู่ ผลหมาก
7. สีเทา ได้จาก เปลือกบก เหง้า ผลหมาก
8. สีม่วงเทา ได้จาก เปลือกหว้า
9. สีครามหรือ สีน้ำเงิน สีฟ้า ได้จาก ต้นคราม ต้นฮ่อม เป็นต้น

การจัดการด้านสีนั้นกลุ่มฯจะมีการย้อมสีเส้นฝ้ายปั่นมือเพื่อเป็นตัวอย่าง พร้อมบอกเกี่ยวกับรายละเอียดการย้อมคือ สีที่ใช้และสารช่วยย้อม ซึ่งสีธรรมชาติที่กลุ่มฯสามารถย้อมได้จะเป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มฯ เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีไม้ที่ให้สีได้แตกต่างกัน แล้วแต่สภาพแวดล้อมในการเจริญเติบโตของต้นไม้นั้นๆ

การจัดสรรและจัดหาวัตถุดิบที่ใช้ในการย้อมสีของกลุ่มฯนั้น จะเน้นที่การนำความรู้จากการที่ได้รับอบรมและคำนึงถึงการอนุรักษ์ ดูแลรักษา รวมถึงแหล่งที่ได้วัตถุดิบนั้นอยู่ภายในชุมชน จากการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (5 สิงหาคม 2551; 8.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ พ่อจะเป็นคนไปหาเปลือกไม้เองเพราะพ่อได้ไปอบรมเรื่องการหาสีย้อมจากธรรมชาติและกระบวนการย้อมสี ซึ่งการที่เราไปหาจากในป่าจะมีไม้หลากหลายชนิดและมีปริมาณมากเพียงพอ โดยพ่อจะศึกษาจากเอกสารที่ไปอบรมหรือหนังสือต่างๆว่ามีพันธุ์ไม้ชนิดไหนให้สีบ้างและเอามาทดลองย้อมสีดู โดยเราจะต้องรู้จักวิธีการนำเปลือกไม้มาใช้ประโยชน์ ซึ่งการหาเปลือกไม้มาย้อมสีนั้นพ่อจะไม่แซะเอาเปลือกมาทั้งต้น พ่อจะเลือกเอาแค่บางส่วนและเอามาหลายๆ ต้น เวลาที่เราแซะเปลือกไม้แล้วต้องเอาโคลนมาพอกไว้เพื่อเป็นการรักษาความชุ่มชื่น และสมานแผลของผิวต้นไม้ เมื่อพ่อไปเอาอีกครั้งพ่อจะต้องเว้นต้นที่เคยไปเอามาแล้วหรือเว้นรอยแผลไว้ ถ้าเราเป็นคนไปเอาเองเราจะรู้วิธีการดูแลรักษา การนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยตนเอง ”

การจัดการวัตถุดิบในการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มฯ จากการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่กล่าวว่า “ พ่อเป็งเป็นผู้ที่สามารถ เรียนรู้กระบวนการในการย้อมสีธรรมชาติได้อย่างรวดเร็ว ทุกครั้งที่มีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องนี้ พ่อเป็ง และแม่จันทร์คำจะเข้าร่วมเสมอ อีกทั้งมีการไปศึกษาดูงานจากกลุ่มอื่นๆด้วย เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน โดยพ่อเป็งจะนำความรู้ที่ได้มาทดลองทำเอง ทำให้พ่อเป็งมีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการย้อมสีธรรมชาติเป็นอย่างดี สำหรับการจัดหาและจัดสรรวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มฯนั้น จะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมของกลุ่มฯว่าจะมีพันธุ์ไม้ที่ให้สีย้อมชนิดใดบ้าง ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากพ่อเป็งเป็นคนในท้องที่จึงสามารถจัดหาวัตถุดิบได้ง่าย น้าเพียงจะส่งเสริมในเรื่องการจัดหาหนังสือหรือเอกสารเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติหรือ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

พันธุ์ไม้ให้สีย้อมต่างๆ พร้อมทั้งคอยเตือนในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการในการนำมา ใช้และการดูแลรักษาต้นไม้นั้น เพื่อไม่ให้เป็นการกระทบกระเทือนและทำลายสิ่งแวดล้อมที่ดี ภาย ในชุมชน” จากการสังเกตของผู้ศึกษาในช่วงของการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อจะมีการย้อมสีเส้นฝ้าย พ่อเป็งจะต้องเอารถกระบะเข้าป่าเพื่อหาไม้ย้อมมาเตรียมไว้ด้วยตนเองทุกครั้ง โดยจะนำมาทำสีย้อมร้อน คือการต้มเพื่อสกัดน้ำสีแล้วเอามาต้มย้อมสีเส้นฝ้ายอีกครั้ง

การจัดหาวัตถุดิบในการย้อมสีตามความต้องการของลูกค้า ในบางครั้ง วัตถุดิบบางอย่างไม่สามารถแสวงหาในชุมชนได้ จึงต้องมีการจัดซื้อจากแหล่งต่างๆ ซึ่งทางกลุ่มจะมีการคำนวณปริมาณการใช้ และกำหนดจำนวนครั้งของการซื้อเพื่อให้ทันต่อการผลิต เช่น สีดำของเม็ดมะเกลือโดยจะรับซื้อจากชาวบ้านในกิโลกรัมละ 5 บาท ซื้อปีละครั้ง จำนวน 500 กิโลกรัม สีแดงที่ได้จากยางครั่ง ซึ่งกลุ่มฯจะต้องจัดหาและจัดซื้อจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนใกล้เคียงที่นำครั่งมาขาย หรือสีชมพูที่ได้จากเปลือกมะพร้าวน้ำหอม เพื่อเก็บไว้เป็นวัตถุดิบสำรองในการย้อมสีที่ลูกค้าต้องการ ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของประธานกลุ่ม (3 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) “ การย้อมสีนั้น เราจะทำตามความต้องการของลูกค้า แม่ก็จะต้องสรรหาวัตถุดิบที่สามารถให้สีย้อมที่ลูกค้าต้องการได้ ซึ่งในบางครั้งพ่อไม่สามารถหามาเองได้เราก็ต้องสอบถามจากคนอื่นที่เค้าสามารถจัดหามาขายให้กับกลุ่มฯได้ เช่นมะเกลือที่เค้าไปเก็บมาขาย หรือครั่งที่มีการเลี้ยงเพื่อนำมาขายอยู่ในชุมชนใกล้เคียงจะเห็นได้จากก่อนถึงหมู่บ้านเรามีต้นจามจุรีเยอะและสำหรับสีชมพูจากเปลือกมะพร้าวน้ำหอมแม่ต้องไปหาซื้อมาจากรถขายนำมะพร้าวแถวในเมืองเพราะบริษัทอุซาโต้จะไม่รับซื้อผ้าที่ย้อมด้วยสีจากสัตว์ แม่เลยเอาสีเปลือกมะพร้าวน้ำหอมมาแทน แม่อยากทำตามความต้องการของลูกค้าให้ได้มากที่สุด เค้าจะได้ซื้อผ้าของเราไปนานๆ ” เช่นเดียวกันกับการสัมภาษณ์ของกรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (5 สิงหาคม 2551; 8.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “พ่อกับแม่จะพยายามหาสีย้อมที่ลูกค้าต้องการมาทดลองย้อมให้ได้ แม้วัตถุดิบบางชนิดต้องลงทุนในการจัดซื้อหรือการลงแรงในกระบวนการย้อมที่มีขั้นตอนยุ่งยาก พ่อจะศึกษาจากเอกสาร ไปอบรมหรือสอบถามจากผู้รู้เกี่ยวกับวัตถุดิบให้สีย้อมแล้ว จะจัดหา จัดซื้อไว้สำหรับเตรียมการย้อมสี อย่างเช่น มะเกลือที่ให้สีดำ พ่อต้องซื้อจากชาวบ้านที่เค้าเก็บมาขายเพราะพ่อไปเก็บเองไม่ไหวเราจะต้องใช้เยอะมาก ถึงไปเก็บก็ต้องจ้างคนไปช่วย ถ้าเทียบกับราคาที่เค้ามาขายให้กับกลุ่มฯ ก็ถือได้ว่าไม่แพงมากนัก เราจึงซื้อเก็บไว้จำนวนมาก ” ซึ่งมีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ลูกค้าชาวต่างชาติของกลุ่ม (1 กันยายน 2551; 14.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า “ลูกค้าชาวญี่ปุ่นจะนิยมและสนใจผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติมาก แต่สีธรรมชาติส่วนใหญ่จะเป็นสีเขียวหรือน้ำตาลเยอะ ซึ่งในความจริงแล้วสีที่ได้จากธรรมชาติจะมีหลากหลายและยังเป็นที่นิยมของกลุ่มลูกค้ามาก โดยเฉพาะสีดำมะเกลือหรือสีคราม สีฮ่อม เพราะมีความเชื่อว่าสีเหล่านี้สามารถดูดซับ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารพิษในร่างกายได้ แต่สีเหล่านี้มีขั้นตอนสกัดสีและวิธีการย้อมที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ถ้ากลุ่มทอผ้าสามารถทำได้ บริษัทก็อยากซื้อแม้จะราคาสูงกว่าผ้าย้อมสีทั่วไปก็ตาม ”

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษา พบว่าสีที่กลุ่มฯ ต้องทำการจัดสรร จัดหาและจัดซื้อไว้นั้นจะต้องเป็นสีที่ลูกค้ามีความต้องการมากเป็นพิเศษ ถึงแม้กระบวนการในการสกัดสี การย้อมสีนั้นอาจมีความยากมากกว่าสีธรรมชาติทั่วไป และกลุ่มอื่นไม่สามารถทำได้มากนัก ส่งผลให้สามารถขายได้ในราคาที่สูงกว่าสีอื่นๆ กลุ่มฯก็จะจัดสรร จัดหาจัดซื้อและจัดเก็บสีเหล่านี้ไว้ ดังจะเห็นได้จากการหมักมะเกลือในบ่อปูนด้านหลังศูนย์ฯ หรือ ครั่งที่ซื้อเก็บไว้ในกระสอบ ที่คอกหมูเก่าหรือโรงตากผ้า เพื่อเตรียมไว้สำหรับการย้อมสีฝ้าย

วัตถุดิบในการย้อมสีธรรมชาติที่ไม่สามารถหาซื้อได้หรือไม่มีในท้องถิ่น มีความต้องการมากทั้งกลุ่มลูกค้าชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้แก่ สีน้ำเงินหรือสีฟ้าที่ได้จากต้นฮ่อมและต้นคราม เป็นต้น ทางกลุ่มฯจึงได้จัดสรรและจัดหาพันธุ์ไม้ชนิดนั้นมาเพาะปลูกไว้ที่ศูนย์ฯ โดยเฉพาะต้นฮ่อมที่ดูแลยากและเป็นพันธุ์ไม้หายากวิทยากรอิสระและประธานกลุ่มได้พยายามสอบถามข้อมูลจากเครือข่ายจนกระทั่งรู้ว่ามีการปลูกฮ่อมอยู่ที่หมู่บ้านกระเหรี่ยงในอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน จึงได้จัดซื้อต้นฮ่อมเพื่อมาเพาะปลูกภายในศูนย์ จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าอ้ายลองจะเป็นคนรดน้ำต้นฮ่อมและครามภายในศูนย์ฯ ทุกวันในตอนเย็นตั้งแต่ 17.00-19.00 น. จากคำบอกเล่าของเลขานุการ (5 สิงหาคม 2551; 13.00-17.00 น.) พบว่า “ ตอนแรกแม่จันทร์คำและคุณกิ๊กซื้อต้นฮ่อมจากทุ่งหัวช้างมาให้ทดลองปลูกแค่ไม่กี่ต้น จากการที่เราพยายามศึกษาจากหนังสือและเอกสารต่างๆเกี่ยวกับการเพาะปลูกและดูแลต้นฮ่อม ทำให้ทราบว่าต้นฮ่อมชอบความเย็น ความชื้น ไม่ค่อยชอบแดด เราจึงปลูกต้นฮ่อมไว้ใต้ต้นลำไยรอบสวน โดยซื้อหม้อดินใส่น้ำมาวางไว้ให้เพื่อให้เกิดความเย็นและต้องหมั่นรดน้ำให้ชุ่มชื้นทุกวัน เราใช้เวลาเกือบ 4 ปีในการทดลอง เพาะปลูก ดูแลและขยายพันธุ์จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ต้นฮ่อมสามารถเจริญเติบโตได้แล้วภายในศูนย์ฯแห่งนี้ แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการนำมาหมัก สกัดสีเพื่อใช้ในการย้อมผ้า ซึ่งลูกค้ามีความต้องการมาก เราจึงปลูกครามเพิ่ม ซึ่งเป็นครามจะให้สีที่อ่อนกว่าฮ่อม จะต้องปลูกในปริมาณมาก เราจึงซื้อที่ดินเพิ่มด้านหลังศูนย์ฯเพื่อปลูกครามจากการที่เราอ่านหนังสือพบว่าครามเป็นพืชที่เพาะปลูกได้ง่าย ไม่ชอบน้ำขังหรือความชื้น และไม่ต้องดูแลมากเหมือนฮ่อม เราจึงปลูกพืชทั้งสองอย่างไว้เพื่อทำการศึกษาและเป็นตัวอย่างสำหรับผู้ที่สนใจด้วย ”

การส่งเสริมในการเพาะปลูกฮ่อมและครามภายในศูนย์ฯแห่งนี้ได้รับการสนับสนุนจากวิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่กล่าวว่า “ ผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีครามหรือสีน้ำเงินที่ได้จากต้นฮ่อมและต้นครามนี้ เป็นที่สนใจและเป็นที่นิยมมากสำหรับทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ เป็นสีที่มีความสวยงามมีเอกลักษณ์และมีคุณสมบัติที่ดี คือสีจะช่วยรักษาเส้นใยให้มีความแข็งแรง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จะเห็นได้จากคนสมัยก่อนจะใส่เสื้อผ้าที่ย้อมด้วยสีฮ่อมหรือครามไปทำสวนทำนา จนกระทั่งสีซีดแล้วนำไปย้อมใหม่ผ้าก็ยังไม่ผุ ขาดหรือชำรุด สามารถใส่ได้นาน ผ้าที่ย้อมสีครามธรรมชาติจะมีกลิ่นหอม สีครามจะไม่ไปกินสีผ้าชนิดอื่นที่ซักร่วมกัน อีกทั้งชาวญี่ปุ่นยังเชื่อว่าเป็นสีที่สามารถดูดซับสารพิษจากร่างกายหรือผิวหนังได้ ปัจจุบันถึงแม้จะมีเสื้อหม้อฮ่อมขายทั่วไปแต่ส่วนใหญ่จะเป็นสีเคมีทั้งนั้น เนื่องจากกระบวนการในการสกัดสีต้องใช้ฮ่อมและครามจำนวนมาก ใช้สารช่วยหมักสีที่หลากหลายตามสูตรของแต่ละที่ ต้องหมักในหม้อหรือโอ่งที่รักษาอุณหภูมิ ต้องคอยหมั่นดูแลหม้อ คนน้ำสี และบางที่ยังมีความเชื่อในการเลี้ยงหม้อฮ่อมเสมือนสิ่งที่มีชีวิตหรือมีจิตวิญญาณ ถ้าสามารถดูแลรักษาหม้อฮ่อมได้ดีก็จะสามารถใช้ย้อมสีได้นานมาก วิธีการย้อมสีต้องย้อมหลายๆ ครั้ง เพื่อให้ได้สีที่เข้มตามความต้องการของลูกค้า ด้วยเหตุนี้ทำให้ผ้าฝ้ายย้อมสีครามหรือฮ่อมมีราคาสูงและยังเป็นที่ต้องการของลูกค้าส่วนใหญ่ ”

จากการสอบถามเพิ่มเติมจากเลขานุการเป็นผู้มีหน้าที่ในการดูแลต้นฮ่อมต้นคราม ตั้งแต่การเพาะปลูก ไปจนถึงการหมักหม้อฮ่อมหม้อคราม และการย้อมสี จากคำกล่าวที่ว่า “ ในการก่อหม้อนั้น เราจะต้องคิดค้น พลิกแพลงและทดลองด้วยตนเอง เป็นสูตรของแต่ละบุคคล จะสืบทอดจากคนสมัยก่อนสู่ลูกหลานเท่านั้น เราจะต้องศึกษาทั้งจากเอกสาร ไปดูงานจากกลุ่มอื่น ใช้การสังเกตของตนเองด้วย การสอบถามผู้เชี่ยวชาญและลองผิดลองถูกหลายครั้ง เพราะไม่มีอัตราส่วนในการใช้ตัวช่วยต่างๆ เราจึงต้องให้ความใส่ใจเป็นพิเศษ เราดูแลด้วยตนเองตั้งแต่เริ่มแรกทำให้เราค่อนข้างหวง เป็นห่วงหม้อฮ่อมหม้อครามกลัวว่าจะเสีย บางคนไม่รู้ชอบไปเปิดดูบ่อยๆ ครั้งเข้าทำให้หม้อเสียได้ หรือใส่รองเท้าเดินเข้ามาดูอาจมีฝุ่นละอองหรือเศษต่างๆ ปลิวตกใส่หม้อครามได้ และเราเองก็เชื่อว่าหม้อฮ่อมหม้อครามเหล่านี้มีชีวิตและจิตใจ ถ้าเราอารมณ์ไม่ดี อารมณ์เสียเราก็จะไม่เข้ามาในนี้ด้วย ”

การจัดเก็บและการดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้จะเป็นของผู้ที่มีหน้าที่ในการใช้งาน ซึ่งในการย้อมสีธรรมชาตินั้นจะเป็นของสามีและลูกชายประธานกลุ่ม ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (5 สิงหาคม 2551; 8.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ พ่อกับอ้ายลองจะดูแลจัดเก็บเครื่องมือด้วยตัวเอง เพราะเราเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงและใช้งานแต่เพียงผู้เดียว ต้องดูและรักษาและทำความสะอาดวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ หลังจากการใช้งานทุกครั้ง ” เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (3 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “พ่อกับอ้ายลองจะต้องดูแล วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ตนเองรับผิดชอบและใช้งานให้อยู่ในสภาพที่ดี ทำความสะอาดทุกครั้งหลังการใช้งาน ซึ่งทั้งสองคนก็สามารถดูแลได้เป็นอย่างดี โดยที่แม่ไม่ต้องไปช่วยเลย”

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

5. เชื้อเพลิง

กระบวนการย้อมสีธรรมชาตินี้จำเป็นต้องมีการใช้เชื้อเพลิงที่ใช้ในการต้ม เพื่อทำความสะอาดเส้นฝ้ายและการย้อมร้อน ดังนั้นเชื้อเพลิงจึงเป็นวัตถุดิบอย่างหนึ่ง ที่ต้องจัดสรรและจัดหา ซึ่งเป็นการหาได้จากธรรมชาติ โดยจะเก็บเศษไม้แห้งในป่า เศษกิ่งลำไยแห้งในศูนย์ฯหรือเศษเมล็ดฝ้ายที่มีการอีดเอาเส้นใยออกแล้วมาเป็นเชื้อเพลิง เช่นเดียวกับคำบอกกล่าวของกรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (5 สิงหาคม 2551; 8.00-12.00 น.) ที่ว่า “ เวลาที่พ่อไปหาเปลือกไม้ย้อมสี พ่อก็จะเก็บเอาเศษกิ่งไม้แห้งมาด้วย เพราะเราจำเป็นต้องใช้ บางครั้งก็หาเอาในศูนย์ฯ เวลาที่พ่อตัดแต่งกิ่งลำไยในศูนย์ทิ้งไว้ให้แห้งก็นำมาเป็นเชื้อเพลิงได้ และเศษเมล็ดฝ้ายที่อีด ออกมาแล้วก็สามารถนำมาเป็นเชื้อเพลิงได้เช่นกัน เพราะติดไฟได้นาน เผาไหม้ช้าและมีขนาดเล็กทำให้ความร้อนกระจายได้ทั่วเตาย้อม ” จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าการจัดหาเชื้อเพลิงนั้นจะหามาแต่พอใช้ในแต่ครั้งที่มีการย้อมฝ้ายเท่านั้น จึงไม่มีการจัดเก็บสำรองไว้

6. สารที่ใช้ในการช่วยย้อมสีและเตรียมเส้นด้าย

สารที่ใช้ในการช่วยทำความสะอาดเส้นการย้อมสีและการเตรียมเส้นยืน ก็เป็นวัตถุดิบที่ต้องจัดสรร จัดหา จัดซื้อและจัดเก็บด้วย จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าสารเหล่านี้จะหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายหรือพยายามใช้ของที่มาจากธรรมชาติให้มากที่สุด ทางกลุ่มฯสามารถหาได้ง่าย เช่น ผงซักฟอกที่ใช้ต้มทำความสะอาดเส้นฝ้าย สามารถหาซื้อได้ตามร้านค้าทั่วไปและไม่จำเป็นต้องใช้ในปริมาณที่มากนอกจากนี้ยังมีการสรรหาสิ่งที่อยู่รอบตัวมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเช่น การเอาขี้เถ้าจากเตาเผามาผสมน้ำแล้วกรองเอาน้ำด่าง การใช้เกลือแกงเป็นสารช่วยย้อมหรือหมักสี สารส้มช่วยย้อมสีน้ำแป้งข้าวจ้าวที่นึ่งสุกแล้วช่วยทำให้เส้นด้ายเหนียว และง่ายเวลาทอเป็นต้น เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (3 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ เพราะกระบวนการผลิตส่วนใหญ่อาศัยภูมิปัญญาดั่งเดิมของบรรพบุรุษที่สมัยก่อนยังไม่มีการใช้สารเคมี ดังนั้นของทุกอย่างจึงมาจากธรรมชาติล้วนๆแต่ก็มีข้อจำกัดมากและขั้นตอนบางอย่างไม่เอื้อต่อกระบวนการผลิตในปัจจุบัน เราจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนบ้าง เราจะพยายามไม่ใช้สารเคมีหรือถ้าใช้ก็เป็นจำพวกผงซักฟอง แต่ก็ใช้ปริมาณน้อยและเป็นสารเคมีที่ไม่เป็นอันตรายมาก เพราะไม่สามารถหาของจากธรรมชาติมาทดแทนได้ หรือการนำของที่เป็นธรรมชาติหาได้ง่ายมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย ไม่เหลือให้เป็นของเสีย ขยะหรือมลพิษของสิ่งแวดล้อม ” ซึ่งสารช่วยพวกนี้จัดหาโดยง่ายจากรอบๆศูนย์และในครัวเรือน การจัดเก็บจึงไม่จำเป็นต้องมีสถานที่เฉพาะ และการเบิก-จ่ายไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมอย่างเป็นระบบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การจัดการวัสดุอุปกรณ์

การจัดการวัสดุ อุปกรณ์ของกลุ่ม จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสังเกตของผู้ศึกษา สามารถแบ่งตามขั้นตอนในการผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มฯได้ดังนี้

1. วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในกระบวนการผลิตเส้นฝ้ายปั่นมือ

ดอกฝ้ายปลอดสารพิษเป็นวัตถุดิบหลักของการผลิตผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มฯ เมื่อได้แล้ว จะต้องนำไปแปรรูปเป็นเส้นด้ายฝ้ายโดยกระบวนการผลิตเส้นฝ้ายปั่นมือของกลุ่มฯ จากการสัมภาษณ์สมาชิกปั่นฝ้าย (4 สิงหาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ เมื่อเราได้ดอกฝ้ายมาจะต้องนำไปแยกเมล็ดฝ้าย ออกจากปุยฝ้าย ด้วยวิธีการนี้เรียกว่า อีดฝ้ายหรืออิ้วฝ้าย แล้วนำปุยฝ้ายไปดีด ให้แตกตัวละเอียดฟูขึ้นด้วยแรงสั่น สะเทือนของสายดีด ซึ่งเรียกว่า กงดีดฝ้าย จากนั้นนำปุยฝ้ายละเอียดดีแล้วไปล้อหรือผัดด้วย ไม้ล้อเป็นไม้กลมๆ คล้ายตะเกียบคลึงบนแผ่นปุยฝ้ายที่วางอยู่บนกระดานล้อให้เป็นแท่งกลมยาว แล้วดึงไม้ล้อออกแท่งกลมยาวที่ล้อเสร็จแล้ว เรียกว่า ดิ้วหรือลูกหลี หลังจากนั้นจึงนำไปเข็นฝ้ายให้เป็นเส้นใย โดยใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า เผี่ยนปั่นด้าย ที่มีสายพานเชือกโยงจากหลาไปปั่นหมุนแกนเหล็กไน เพื่อล้อฝ้ายให้เป็นเส้นใยพันม้วนอยู่กับแกนเหล็กไน เมื่อเต็มเหล็กไนแล้ว จึงจัดฝ้ายเข้าไม้ขาเปีย โดยจะประมาณขนาดเอง เพื่อทำเป็นไจหรือปอย ”

กระบวนการผลิตเส้นฝ้ายปั่นมือนั้น แต่ละขั้นตอนจะต้องมีเครื่องมือพื้นบ้านหลายชนิดมาใช้ร่วมกัน ได้แก่ อีดฝ้ายหรืออิ้วฝ้าย สายดีดซึ่งเรียกว่ากง ไม้ล้อ เผี่ยนปั่นด้ายหรือไม้ขาเปีย เป็นต้นซึ่งขั้นตอนทั้งหมดจะต้องใช้แรงงานคนเป็นสำคัญ

จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (3 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ชุมชนเรามีการทอผ้าฝ้ายปั่นมือเพื่อใช้เองในครัวเรือนมาตั้งแต่สมัยก่อนแล้ว แต่เมื่อเวลาผ่านไปสิ่งที่เปลี่ยน แปลง คือวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการทอผ้าและการก่อตั้งกลุ่มแม่บ้านเพื่อทอผ้าขายเป็นอาชีพเสริม แต่การทอผ้านั้นไม่ได้หายไปจากชุมชน เครื่องมือต่างๆยังคงมีอยู่ สามารถแก้ไข ซ่อมแซมได้ เพราะมีผู้ชำนาญ มีองค์ความรู้ในการทอผ้าครบถ้วน เพียงแต่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีแรงทอผ้าได้เท่านั้น เมื่อมีปัจจัยต่างๆเหล่านี้จึงเป็นการง่ายต่อการรื้อฟื้นกระบวนการผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือของกลุ่มฯขึ้นมา โดยอาศัยเครื่องมือพื้นบ้านที่มีอยู่แล้ว ฝึกอบรมเรื่องการทอผ้าสำหรับคนรุ่นใหม่และให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมด้วยการให้ปั่นด้ายซึ่งเป็นงานที่ไม่ต้องใช้แรงมาก จึงทำให้กลุ่มฯมีกระบวนการผลิตที่ครบวงจรภายในชุมชน ” และการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าสมาชิกปั่นฝ้ายส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ที่มีเครื่องมือเหล่านี้อยู่แล้วทุกบ้าน เพราะสมัยก่อนแม่บ้านจะต้องทอผ้าเพื่อใช้เองทุกครัวเรือน อีกทั้งในชุมชนยังมีช่างที่สามารถดูแลซ่อมแซมเครื่องมือเหล่านี้ได้อยู่ โดยที่ทางกลุ่มฯไม่ต้องจัดสรร จัดหาหรือจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้มาจากที่อื่น อีกทั้งสมาชิกปั่นฝ้ายทุกคนจะจัดเก็บ ดูแลรักษาเครื่อง วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การเจริญเติบโตของกลุ่มเกิดจาก ลูกค้ามีความต้องการสั่งผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น กลุ่มฯ จึงต้องขยายกำลังการผลิตเส้นฝ้ายปลอดสารพิษในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงมากขึ้น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากดอกฝ้ายไปเป็นเส้นฝ้ายต้องใช้เครื่องมือพื้นบ้าน และต้องใช้แรงงานคนเป็นจำนวนมากขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้ไม่เป็นปัญหากับทางกลุ่มฯเนื่องจาก ได้รับการสนับสนุนและการช่วยเหลือจากโครงการฝ้ายแกมไหม ในการให้ยืมเครื่องจักรที่ใช้ในการอีดเมล็ดฝ้าย เครื่องตีฟูและเครื่องปั่นด้ายเมดเดลรีจักรา ดังจะเห็นได้จากจากการสัมภาษณ์เลขานุการผู้ทำหน้าที่ดูแลเครื่องอีดเมล็ดและเครื่องตีฟู (5 สิงหาคม 2551; 13.00-17.00 น.) ที่ว่า “ เราจำเป็นต้องใช้เครื่องจักรเข้ามาช่วย เนื่องจากสามารถทำงานปริมาณมากได้ ไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานหลายคน ประหยัดเวลาและผลผลิตที่ได้ก็มีคุณภาพ สามารถส่งต่อให้คนปั่นได้ทันที ส่งผลให้กระบวนการผลิตเป็นไปอย่างราบรื่นไม่ขาดช่วง ”

เมื่อทางกลุ่มได้รับความช่วยเหลือด้านเครื่องมือ จึงจำเป็นต้องมีระบบการจัดเก็บและดูแลรักษาเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของเลขานุการ (5 สิงหาคม 2551; 13.00-17.00 น.) ที่ว่า “ สำหรับการจัดเก็บเครื่องจักรเหล่านี้เราจะเก็บไว้ที่ศูนย์ฯ โดยจะเก็บเครื่องและใช้งานที่บริเวณข้างโรงเก็บดอกฝ้าย ซึ่งเราจะเป็นคนใช้งาน ส่วนพ่อเป็งจะเป็นคนดูแลรักษาเครื่องจักรเพราะมีความรู้เรื่องเครื่องจักรมาก่อนและได้รับการอบรมมาจากโครงการฝ้ายแกมไหมแล้วด้วย” ที่สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (3 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ แต่ก่อนเราต้องเสียเวลาในการเตรียมวัตถุดิบอย่างมาก เนื่องจากทุกขั้นตอนต้องใช้แรงคน เครื่องมือพื้นบ้านก็สามารถให้ผลผลิตปริมาณที่น้อย ไม่เพียงพอกับความต้องการและคนสูงอายุทำไม่ไหว ส่งผลให้กระบวนการผลิตขาดช่วงเพราะต้องรอเส้นด้าย จนกระทั่งโครงการฝ้ายแกมไหมได้ให้การสนับสนุน โดยให้ยืมเครื่องอีดเมล็ด เครื่องตีฟู และเครื่องปั่นด้ายเมดเดลรีจักรา เพื่อเป็นเครื่องทุ่นแรงให้กับกลุ่มฯ ทำให้กลุ่มฯสามารถจัดการเกี่ยวกับวัตถุดิบคือฝ้าย ได้ปริมาณที่มากขึ้น รวดเร็วขึ้น รักษาคุณภาพของผลผลิตและยังคงไว้ซึ่งกระบวนการผลิตแบบดั่งเดิม คือการปั่นฝ้ายด้วยมืออยู่ ซึ่งคนเฒ่าคนแก่ส่วนใหญ่จะยังคงใช้เผี่ยนเพื่อปั่นฝ้ายอยู่ด้วยความเคยชินและมีบางคนที่ถนัดใช้เครื่องปั่นด้ายเมดเดลรีจักราก็จะยืมจากศูนย์ฯไปใช้ที่บ้าน โดยจะต้องทำบันทึกการยืมไว้และต้องดูแลรักษาเครื่องด้วยตนเองหรือบางคนอาจจะลงทุนซื้อเครื่องไปใช้ด้วยตนเองได้ ในอนาคตกลุ่มฯจะต้องจัดซื้อเครื่องจักรเหล่านี้ไว้ประจำกลุ่มฯ เพื่อรองรับการผลิต ”

การสนับสนุนของโครงการฝ้ายแกมไหม ในด้านเครื่องจักรที่ใช้ในกระบวนการผลิตเส้นฝ้ายปั่นมือของกลุ่มเป็นการช่วยเหลือแบบชั่วคราว คือ การให้ยืมเครื่องจักร กลุ่มฯ จึงต้องการสร้างความเข้มแข็งโดยการมีอุปกรณ์เป็นของตนเอง และมีปริมาณที่เพียงพอต่อการผลิตของกลุ่มฯ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่กล่าวว่า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

“ เมื่อกลุ่มฯได้มีการผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติแบบครบวงจร และเป็นเป็นศูนย์การเรียนรู้สิ่งทอพื้นถิ่น ซึ่งเป็นเครือข่ายของโครงการฝ้ายแกมไหม กลุ่มฯจึงได้รับการสนับสนุนและการช่วยเหลือจากโครงการในการให้ยืมเครื่องจักรและฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้งาน การดูแลรักษา คือ เครื่องอีดเมล็ดฝ้าย เป็นอุปกรณ์ที่นำมาใช้จากโครงการฝ้ายแกมไหม จำนวน 1 เครื่อง เครื่องตีฟูฝ้าย จำนวน 1เครื่อง ราคา 16,000 บาท เป็นเครื่องตีเนื้อฝ้ายให้ฟูก่อนนำไปปั่นเป็นเส้นและเครื่องปั่นฝ้ายเมดเดลรีจักรา ทั้งหมด 11เครื่อง ราคาเครื่องละ 3,500 บาท ใช้ในการปั่นฝ้ายให้เป็นเส้นฝ้าย โดยมีสมาชิกบางคนลงทุนซื้อเครื่องปั่นฝ้ายเป็นของตนเองแล้ว และเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทางกลุ่มฯควรจัดซื้อเครื่องจักรเหล่านี้ไว้เป็นของกลุ่มฯเพื่อรองรับการผลิตต่อไปในอนาคต ” จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการวัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในกระบวนการผลิตเส้นฝ้ายปั่นมือของกลุ่มนั้น ส่วนใหญ่จะใช้เครื่องมือพื้นบ้านที่มีอยู่แล้วในชุมชน โดยไม่ต้องจัดหา จัดซื้อ อีกทั้งมีช่างที่สามารถซ่อมแซมเครื่องมือเหล่านนี้ได้ สมาชิกปั่นฝ้ายทุกคนจึงดูแลรักษาและจัดเก็บด้วยตนเอง สำหรับเครื่องจักรที่ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากโครงการฝ้ายแกมไหม โดยการให้ยืมชั่วคราวนั้นเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของกลุ่มฯที่ต้องดูแลรักษา และจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ให้คงสภาพที่ดี ไม่ชำรุดเสียหาย และเมื่อทางกลุ่มฯมีความพร้อมก็ทำการจัดซื้อไว้เป็นวัสดุอุปกรณ์ประจำกลุ่มฯต่อไป

2. วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในกระบวนการย้อมสีธรรมชาติ

การย้อมสีฝ้ายปั่นมือด้วยสีย้อมธรรมชาติ การจัดการวัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในกระบวนการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่ม สามารถแบ่งตามกระบวนการย้อม ได้เป็น 2 วิธีการ คือการย้อมร้อนและการย้อมเย็น

การย้อมร้อนกลุ่มฯได้มีการพัฒนากระบวนการและเครื่องมือที่ใช้ในการย้อมร้อนและบำบัดน้ำทิ้งจากการย้อมจากการเข้ารับการอบรม ศึกษาดูงาน ดังจะเห็นจากการสัมภาษณ์ของกรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (5 สิงหาคม 2551; 8.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มแบบย้อมร้อนนั้น จากการที่พ่อไปอบรมศึกษาดูงานมาได้มีการพัฒนากระบวนการและเครื่องมือที่ใช้ในการย้อมร้อน ”

สำหรับเครื่องมือและอุปกรณ์นั้นใช้วิธีการนำสิ่งของที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับการใช้งาน ดังจะเห็นได้จากการบอกเล่าของของกรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (5 สิงหาคม 2551; 8.00-12.00 น.) ที่ว่า “ ใช้เตาเผาแบบปิดที่ใช้เชื้อเพลิงในการเผาไหม้คือฟืนและเมล็ดฝ้าย สามารถควบคุมให้อุณหภูมิและความร้อนคงที่มากกว่าเตาแบบเปิด เนื่องจากความร้อนจะส่งผ่านขึ้นมาที่หัวเตาเท่านั้นไม่มีการกระจายออก และถังย้อมสี ที่ออกแบบให้เหมาะสมกับการย้อมเส้นฝ้ายปริมาณมาก สามารถเก็บความร้อนและอุณหภูมิได้ทั่วถึง เนื่องจาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ขนาดใหญ่ทำให้ช่วยลดปัญหาการไม่เท่ากันของสีย้อมหรือสีด่าง โดยทำจากวัสดุที่ไม่เป็นสนิม เหมือนกะละมังย้อมทั่วไป ช่วยลดปัญหาการเปลี่ยนสีของเส้นด้ายฝ้ายที่ย้อม เครื่องมือเครื่องใช้และวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ พ่อจะเป็นคน จัดหา จัดสรรและจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อมาประกอบเองเกือบทั้งหมด หรืออาจดัดแปลงให้เหมาะสมกับการใช้งานบ้าง เพราะพ่อเป็นคนย้อมสีเองก็จะสามารถเข้าใจ เห็นปัญหาและปรับปรุงแก้ไขได้ การจัดเก็บและการดูแลรักษาพ่อจะเป็นคนจัดการเองทั้งหมด เพราะมีพ่อคนเดียวที่ใช้งาน โดยต้องล้างทำความสะอาดหลังใช้งานและเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างไว้ที่โรงย้อม" เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่กล่าวว่า " การที่พ่อเป็งมีพื้นฐานในการเป็นช่างมาก่อนอีกทั้งได้ไปเข้าร่วมฝึกอบรม ศึกษาดูงานจากกลุ่มอื่นและได้รับคำแนะนำต่างๆ ทำให้สามารถดัดแปลงวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในกระบวนการย้อมสีได้ อย่างเหมาะสมกับการใช้งานของกลุ่มฯ ซึ่งพ่อเป็งก็เป็นคนดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับด้านนี้โดยตรง ซึ่งน้าจะให้คำแนะนำ ช่วยเหลือในด้านข้อมูลที่เป็นวิชาการ เช่นการใช้เตาปิดเพื่อจะได้ควบคุมความร้อนได้หรือการใช้หม้อย้อมทรงกระบอกที่ต้องมีการคำนวณขนาดให้เหมาะสมกับปริมาณการย้อมฝ้ายแต่ละครั้ง เพราะจะสามารถจุฝ้ายได้ปริมาณที่พอดี อุณหภูมิของน้ำสีสม่ำเสมอทำให้สีฝ้ายไม่ด่างและวัสดุสแตนเลสไม่เป็นสนิมทำให้ลดปัญหาการเปลี่ยนสีของฝ้ายได้ เป็นต้น ซึ่งน้าอาจจะไปช่วยควบคุมการก่อสร้างหรือการจัดทำวัสดุอุปกรณ์ด้วย เพราะอยากให้ที่ศูนย์ฯ นี้เป็นตัวอย่างที่ดี สำหรับผู้มาศึกษาดูงาน " จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า การจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการย้อมสีแบบย้อมร้อน จะเป็นหน้าที่ของกรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพตั้งแต่กระบวนการจัดสรร จัดหา จัดซื้อวัตถุดิบเพื่อมาจัดทำควบคุมดูแลรักษา ทำความสะอาดและจัดเก็บด้วยตนเอง ทำให้ผลผลิตของกระบวนการนี้คือเส้นฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาตินั้นไม่มีปัญหาเช่นสีด่าง สีเพี้ยนหรือสีตกมาก เป็นต้น

กระบวนการย้อมสีก่อให้เกิดของเสีย คือ น้ำย้อมสีฝ้าย ทางกลุ่มฯได้มีการจัดการเกี่ยวกับการกำจัดของเสียก่อนการปล่อยทิ้งตามธรรมชาติ จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าทางกลุ่มฯได้มีการจัดการกับของเสียต่างๆด้วยการบำบัดน้ำเสียตามหลักการกรองน้ำที่ไม่ซับซ้อนนัก เนื่องจากวัสดุการย้อมเป็นสิ่งของที่มาจากธรรมชาติ โดยทิ้งน้ำเสียโดยผ่านการกรองและดูดซับจากทราย กาบมะพร้าว หิน แกรบและอื่นๆ ซึ่งจะเห็นได้จากคำบอกกล่าวของกรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (5 สิงหาคม 2551; 8.00-12.00 น.) ที่ว่า " น้ำย้อมไม่ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็น และไม่ได้ใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย แต่ต้องรอให้น้ำเย็นก่อนจึงจะนำไปเทลงบ่อกรอง เททิ้งตามต้นไม้หรือพื้นดินได้ทั่วไป โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาดินเสื่อมหรือต้นไม้ตาย นอกจากนี้เศษเปลือกไม้ที่นำไปเททิ้งจนแห้งสนิทแล้ว ยังนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในการย้อมฝ้ายครั้งต่อไปหรือขี้เถ้าเตาเผาก็เอามาทำน้ำด่างผสมในการหมักสีย้อมเย็นได้ " เพราะมีการจัดการทั้งกระบวนการบำบัด การหมุนเวียน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เพื่อนำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นกระบวนการย้อมสีของกลุ่มฯจึงไม่มีของเสียที่เป็นอันตรายหรือขยะที่เพิ่มมลพิษให้กับสิ่งแวดล้อมได้

การย้อมเย็น ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดหาอุปกรณ์ในการหมักสีจำพวก หม้อ ถังหรือโอ่งเป็นต้น โดยจะใช้วิธีการสกัดสีจากการหมักวัตถุดิบให้สีจากธรรมชาติ คือมะเกลือ ฮ่อมและครามกับสารช่วยต่างๆ เช่น น้ำด่าง เกลือ ปูนขาวหรือสารส้มเป็นต้น แล้วทำการหมักเพื่อให้ได้ตะกอนของสีออกมาเพื่อทำการย้อมเย็น โดยเอาเส้นฝ้ายที่ทำความสะอาดแล้วมาย้อมเอาไปตากแล้วนำกลับมาย้อมใหม่หลายครั้งจนกระทั่งได้สีเข้มตามความต้องการ จากการสัมภาษณ์เลขานุการหรือผู้ดูแลเกี่ยวกับสีย้อมเย็น (5 สิงหาคม 2551; 13.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การเลือกภาชนะที่ใช้หมักสีนั้นมีความแตกต่างกันแล้วแต่การใช้งาน มะเกลือ เราจะสามารถใช้บ่อปูนทั่วไปได้ ซึ่งหาซื้อได้ง่ายราคาไม่แพงมากนัก อายุการใช้งานนานและเราจำเป็นต้องใช้จำนวนมากเพื่อหมักมะเกลือหลายร้อยกิโลกรัม โดยแต่ละบ่อจะมีระยะเวลาในการหมักและความเข้มข้นของสีไม่เท่ากัน บ่อที่หมักหลายปีก็จะมีสีจะเข้มมาก ดังนั้นบ่อปูนจึงมีความเหมาะสมทั้งราคาและการใช้งาน สำหรับฮ่อมและคราม ส่วนใหญ่จะใช้หม้อหรือโอ่งมังกร ที่มีลวดลายที่สวยงามและมีการเคลือบแล้วเพราะตะกอนสีจะได้ไม่ไปติดกับกับขอบภาชนะหรือซึมเข้าสู่ผิวภาชนะ สามารถรักษาอุณหภูมิได้ดีคือต้องมีความเย็น เราเองก็จำเป็นต้องใช้หลายใบ ซึ่งวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้มีแหล่งผลิตอยู่ต่างจังหวัดเราจะต้องสั่งซื้อจากร้านค้าในตัวเมือง จึงทำให้ราคาสูงหรืออาจไม่ได้ขนาดที่ต้องการ ”

3. วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในกระบวนการทอผ้า

เส้นฝ้ายปั่นมือที่ผ่านการย้อมสีธรรมชาติแล้ว กระบวนการต่อไปคือการทอผ้าผืน ซึ่ง ขั้นตอนและกระบวนการในทอผ้านี้จำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ หลายอย่างเพื่อมาใช้งานร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (5 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) กล่าวว่า “ เมื่อย้อมสีเสร็จก็นำเส้นฝ้ายไปเข้าเครื่องมือหมุนที่เรียกว่า กวัก เพื่อปั่นด้ายให้เรียบเสมอและแน่นยิ่งขึ้น จึงนำไปค้นหรือสืบหลักค้น เพื่อทำด้ายยืน และกรอด้ายเข้ากระสวยเพื่อใช้เป็นด้ายพุ่ง ก่อนนำไปเข้าเครื่องทอที่เรียกว่า กี่หรือหูก เพื่อทอให้เป็นผืนผ้าต่อไปสำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าประกอบด้วย กี่หรือหูก ฟันหวีหรือฟืม ตะกอหรือเขากระสวย และเขาหูกเป็นต้น ”

การพัฒนาด้านเทคโนโลยีในการทอผ้าของกลุ่มฯ จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าได้มีการปรับเปลี่ยนกี่ทอผ้าจากไม้มาเป็นเหล็ก เพื่อให้มีความคงทนและสามารถใช้งานได้อย่างสะดวกขึ้น ดังจะเห็นได้จากสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (5 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ จากการใช้กี่ทอผ้าแบบพื้นเมืองที่ทำด้วยไม้ตั้งแต่เริ่มการผลิตในปี พ.ศ. 2528 จนกระทั่งเปลี่ยนมาเป็นกี่กระตุกที่ทำด้วยเหล็กในปี พ.ศ. 2547 โดยมีแม่จันทร์คำเป็นคนออกความคิดร่วมกับพ่อเป็งที่มีประสบการณ์และมีทักษะในงานช่างช่วยกันปรับปรุงกี่และการสร้างหัวม้วนด้ายยืน ลดเวลาใน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การสืบด้าย ที่สามารถสืบได้ครั้งละหลายเส้นและกำหนดสีและลวดลายได้ ต่อจาก นั้นจึงไปปั่นด้าย เข้าหลอดเพื่อใส่กระสวยด้ายพุ่ง เตรียมการทอผ้า โดยใช้กี่กระตุก ที่สามารถทอผ้าได้หน้ากว้างได้ถึง 1.2 เมตร กี่ชนิดนี้จึงทำด้วยเหล็ก มีความแข็งแรง คงทนกว่ากี่ไม้ และยังช่วยลดระยะเวลาการทอผ้าให้น้อยลง ได้ผลผลิตที่มากกว่าโดยกลุ่มฯ ได้ซื้อเหล็กและส่วนประกอบต่างๆ มาจ้างแรงงานภายในหมู่บ้านประกอบ คิดเป็นมูลค่าหลังละ10,000 บาท จำนวน 8 หลัง และอุปกรณ์การทอผ้าอื่นๆได้แก่ กระสวย หลอดด้าย กรรไกร สายวัด และเชือกมัดตะกอ เป็นต้น โดยไม่จำเป็นต้องซื้อใหม่เพราะสามารถนำของเก่ามาใช้ร่วมกันได้ ” ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (5 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ พ่อเคยไปเป็นแรงงานต่างชาติมาก่อน จึงมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานช่าง ทั้งก่อสร้างและเครื่องจักร จึงช่วยกันปรับปรุงกี่ทอผ้าที่ทำจากเหล็กเพื่อให้มีความคงทน สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ โดยแม่เป็นคนคิดว่าอยากได้แบบไหน เคยเห็นที่ไหนทำแล้วดีบ้างเพราะแม่เองก็ทอผ้าและเคยไปอบรมหลายที่จึงมีความคิดที่อยากพัฒนากลุ่มตนเอง โดยจะให้พ่อช่วยทำให้ สมาชิกช่วยทดลองและปรับปรุงจนสำเร็จเป็นผลงานออกมา ถึงแม้จะต้องลงทุนสูงในเรื่องวัตถุดิบที่ใช้ทำคือเหล็กแต่ผลตอบแทนก็นับได้ว่าคุ้มค่า”

การจัดการวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการทอผ้าของกลุ่มฯ มีการนำวัสดุอุปกรณ์ทั้งของพื้นบ้านและมีการปรับปรุงมาใช้ร่วมกัน ซึ่งวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้จะจัดเก็บไว้ที่โรงทอผ้าของศูนย์ฯเพื่อให้สมาชิกมาทอผ้าและดูแลรักษาร่วมกัน จะเห็นได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มทอผ้า (21 กรกฎาคม 2551; 15.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ก่อนเริ่มทอผ้า ต้องทำความสะอาดอุปกรณ์และกี่ก่อน ซึ่งทุกคนจะมีกี่ประจำของตัวเองอยู่แล้ว เวลาทอผ้าจะมีฝุ่นเยอะหรือกี่ที่เป็นเหล็กอาจมีสนิมที่เปื้อนผ้าได้ ดังนั้นตอนเย็นเสร็จแล้วก็ต้องเช็ดทำความสะอาดกี่และอุปกรณ์ต่างๆ ให้ดีก่อนคลุมพลาสติกหรือผ้ากันเปื้อน เมื่อมีวัสดุอุปกรณ์ชำรุดเสียหายต้องแจ้งให้แม่จันทร์คำทราบ เพื่อทำการซ่อมแซมแก้ไข ซึ่งกลุ่มฯจะมีเงินกองกลางในการจัดการตรงนี้อยู่แล้ว เช่นเดียวกันกับคนที่ยืมกี่ไปที่บ้านเหมือนกัน อย่างน้องขวัญก็เอาไปทอที่บ้านแม่ ก็ต้องจัดเก็บดูแลรักษากี่ให้ดีเหมือนกัน” เช่นเดียวกับสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (5 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การจัดเก็บดูแลรักษาอุปกรณ์และเครื่องมือเป็นหน้าที่ของทุกคน ทั้งสมาชิกที่ทอที่ศูนย์และที่บ้าน ซึ่งเราจะมีกองกลางหรือเงินออมที่ใช้เป็นค่าบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ด้วย กลุ่มฯจึงรับภาระในเรื่องนี้ด้วย เพื่อไม่ให้สมาชิกต้องเดือดร้อน ” ซึ่งสอดคล้องกับการสังเกตของผู้ศึกษาที่พบว่าเมื่อทอเสร็จแล้วทุกวันสมาชิกจะต้องทำความสะอาดกี่ เอาพลาสติกคลุมกันฝุ่นและเมื่ออุปกรณ์ชำรุดเสียหาย ต้องแจ้งให้ประธานทราบเพื่อจะได้ซ่อมแซมและแก้ไข สำหรับสมาชิกที่ทอผ้าที่บ้านโดยยืมกี่จากศูนย์ฯไปต้องทำบันทึกการยืมและจัดเก็บดูแลรักษาอุปกรณ์ทุกอย่างให้มีสภาพดีเสมอ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การจัดการด้านสถานที่

สถานที่ตั้งของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ "ตูบแก้วมา" บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางนั้น เดิมเป็นสวนลำไยแล้วนำมาพัฒนาและก่อสร้างโรงเรือนต่างๆ เพื่อการทอผ้า ย้อมผ้า จัดเก็บวัตถุดิบ ที่พักอาศัยของประธานกลุ่มและบ้านพักรับรอง ซึ่งภาพโดยรวมยังคงบรรยากาศของความร่มรื่นของสวนลำไย ในปัจจุบันกลุ่มฯมีโครงซื้อที่ดินบริเวณใกล้เคียงเพิ่มเติมเพื่อทำแปลงปลูกฝ้ายอินทรีและต้นครามเพิ่มเติม ในการจัดการด้านสถานที่นั้น กลุ่มได้มีการวางแผนเพื่อการใช้สถานที่ โดยผู้รับผิดชอบในการวางแผน คือ ประธานกลุ่มและครอบครัวร่วมกับวิทยากรอิสระ นอกจากนั้นการออกแบบอาคารต่างๆเกิดขึ้นตามความจำเป็นและลักษณะงาน ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธาน (5 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า " การจัดการด้านสถานที่ภายในศูนย์ฯส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของคนภายในครอบครัวแม่ร่วมกับน้าก๊กเป็นที่ปรึกษา ในการจัดตั้งสถานที่ การก่อสร้าง การวางผัง ซึ่งเรามีการขยายสถานที่โรงเรือนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆตั้งแต่ย้ายกลุ่มฯมาที่สวน เริ่มจากโรงทอผ้า โรงเก็บฝ้ายจนพ่อกับแม่มาอยู่ที่นี่จึงสร้างที่พักอาศัย ห้องน้ำ โรงครัว และขยายพื้นที่สำหรับการย้อมสี จนกระทั่งกลุ่มสามารถผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือแบบครบวงจรได้ เราจึงเปิดตัวเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน ซึ่งเราก็ต้องมีการพัฒนาเรื่อยไม่หยุดนิ่ง โดยการใช้สถานที่แห่งนี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จนกระทั่งปัจจุบันศูนย์ฯ ได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกมากขึ้น เราจึงสร้างที่พักรับรองไว้สำหรับคนที่เข้ามาศึกษาดูงานหรือกลุ่มลูกค้าด้วย " เช่นเดียวกันสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (5 สิงหาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า "เราทำการขยับขยาย ปรับปรุงพื้นที่ในสวนลำไยแห่งนี้จนกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติแบบครบวงจรคือมี ตั้งแต่การปลูกฝ้ายปลอดสารพิษ การปลูกไม้ให้สี โรงเก็บวัตถุดิบ โรงย้อม โรงทอ ที่แสดงสินค้า ห้องสมุด ที่พักอาศัยทั้งของพ่อกับแม่และเรือนรับรองอยู่ภายในพื้นที่แห่งนี้ทั้งหมด การก่อสร้างส่วนใหญ่พ่อจะเป็นคนทำร่วมกับช่างแถวหมู่บ้าน ค่อยๆ ขยายไปเรื่อยๆ ตามกำลังของเรา จนกระทั่งปัจจุบันทุกคนที่มาที่นี่ต่างก็ชื่นชมสร้างความภาคภูมิใจให้กับพ่อมาก"

นอกจากการวางแผนด้านโรงเรือนแล้ว ยังมีการจัดการเกี่ยวกับความสะอาดเรียบร้อยและความสวยงามของบริเวณและอาคาร จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า บริเวณต่างๆ ภายในศูนย์ฯมีความสวยงามร่มรื่นมีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ นอกจากนั้นบริเวณโดยรอบยังมีความเป็นระเบียบด้านอาคารสถานที่ รวมทั้งรอบๆ บริเวณยังมีความสะอาด สร้างความประทับใจให้กับผู้ที่มาเยือน ซึ่งหน้าที่นี้เป็นของเลขานุการและสมาชิกทุกคน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

รายละเอียดแต่ละองค์ประกอบภายในศูนย์

1. โรงเก็บดอกฝ้ายและเส้นใย เมื่อเข้าประตูบ้านจะอยู่ด้านซ้ายมือหน้าศูนย์ มีลักษณะโปร่ง ระบายอากาศได้ดี มีหลังคากันแดดและฝน โดยด้านในจะเก็บดอกฝ้าย เส้นฝ้ายคัดเกรดแล้วที่เก็บใส่ถุงหรือกระสอบจัดเรียงไว้เพื่อรอเข้าสู่กระบวนการผลิตขั้นต่อไป

2. ส่วนแสดงเทคโนโลยีสิ่งทอ ส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องจักรขนาดใหญ่ คือเครื่องอีดเม็ดเป็นต้น จะเก็บไว้ในบริเวณโรงเก็บดอกฝ้ายและเส้นใยเพื่อสะดวกต่อการใช้งาน

3. โรงย้อมผ้า ซึ่งจะมีเตาต้มย้อมประหยัดพลังงาน บ่อซักล้าง เครื่องซักผ้า อุปกรณ์เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ วัตถุดิบและเชื้อเพลิง ซึ่งจะมีบริเวณติดกับโรงเก็บดอกฝ้ายและเส้นใย

4. ศูนย์ข้อมูลและห้องสมุดสิ่งทอ จะตั้งอยู่ถัดจากโรงเก็บฝ้ายตามทางเดิน โดยจะเป็นสถานที่เก็บรวบรวมหนังสือเอกสารที่มีประโยชน์ เป็นที่เก็บใบประกาศหรือรางวัลประจำกลุ่มฯ มีรูปภาพ แผนผังเกี่ยวกับองค์กร และเป็นสถานที่เก็บรวบรวมหนังสือ เอกสารหรืออุปกรณ์เกี่ยวกับสิ่งทอพื้นถิ่นทั้งของจริงและแบบจำลอง เป็นต้น

5. ห้องประชุมหรือเฮือนฝ้ายคำ จะตั้งอยู่กลางศูนย์ถัดจากศูนย์ข้อมูลและห้องสมุดสิ่งทอ ใช้สำหรับต้อนรับแขก ประชุมกลุ่ม ตรวจสอบผ้า หรือเป็นสำนักงานประจำกลุ่ม ภายในจะมีรูปภาพและแผนผัง เกี่ยวกับองค์กร กระบวนการทอผ้าตั้งแต่เริ่มต้นและมีตัวอย่างผ้าทอของกลุ่มฯ ที่เคยทอมาแล้ว

6. ส่วนแสดงผลิตภัณฑ์ จะอยู่ภายในห้องประชุม โดยจะมีกระจกกั้นไว้สำหรับเก็บผ้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ

7. โรงทอและที่เตรียมด้ายยืนจะตั้งอยู่ใกล้กับห้องประชุมหรือเฮือนฝ้ายคำ โดยจะมีสมาชิกมาทอผ้าทุกวันและเตรียมด้ายยืนสำหรับการเริ่มทอผ้าผืนใหม่ของทุกคน บริเวณติดกันจะมีส่วนเตรียมการทอผ้าหรือการเตรียมปั่นด้ายใส่หลอดไว้สำหรับทอ

8. เรือนพักตูบแก้วมา คือที่พักของแม่จันทร์คำประธานกลุ่มและพ่อเป็ง ซึ่งจะเป็นห้องนอนแต่เพียงอย่างเดียว

9. โรงย้อมฮ่อมหรือคราม ภายในจะมีหม้อที่ใช้หมักฮ่อมและครามอยู่หลายใบ มีภายแสดงกระบวนการย้อมสี นอกจากนี้ยังเป็นที่ย้อมฮ่อมหรือครามซึ่งเป็นสีย้อมเย็น จึงไม่จำเป็นต้องมีการต้มหรือใช้ความร้อนช่วย

10. บ่อหมักมะเกลือ จะเป็นบ่อปูนที่ใช้หมักมะเกลือซึ่งให้สีดำใช้กระบวนการย้อมเย็นเช่นเดียวกับฮ่อมและคราม บริเวณนี้จะอยู่ท้ายสวนใกล้กับโรงย้อมฮ่อมและคราม เนื่องจากมีกลิ่นหมักที่รุนแรง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

11. โรงตากดอกฝ้าย สีย้อมและที่ตากเส้นฝ้ายย้อมสี เป็นคอกหมูเก่าอยู่ท้ายศูนย์ฯ โดยจะใช้ผึ่งดอกฝ้ายที่ชื้น หรือตากเส้นฝ้ายที่ผ่านการย้อมแล้วเป็นต้น

12. เรือนรับรองบ้านดิน ใช้สำหรับรับรองแขกที่มาพัก ปัจจุบันมีทั้งหมดภายในศูนย์ฯ 2 หลังด้วยกัน ซึ่งกระบวนการสร้างบ้านดินอ้ายลองจะเป็นผู้ปั้นดินและพ่อเป็งช่วยออกแบบ โดยบ้านหลังที่สองจะมีขนาดกว้างกว่าและอยู่ท้ายศูนย์

13. โรงครัว ใช้ประกอบอาหารของผู้พักอาศัยและสมาชิก จะมีลักษณะโปร่งเป็นครัวไทย บริเวณโดยรอบจะมีทางน้ำเพื่อกันไม่ให้มดเข้ามาในครัวได้

14. ห้องน้ำ จะมีอยู่ด้วยกันหลายจุด มีรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยจะอยู่ใกล้กับเรือนพักทุกหลังเพื่อความสะดวก

จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า การสร้างโรงเรือนแต่ละที่จะคำนึงถึงความสะดวก ประโยชน์ใช้สอย รูปแบบที่สวยงามและพยายามใช้วัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่น ซึ่งตรงกับการสอบถามข้อมูลจากประธานกลุ่มที่บอกว่า “ จะพยายามสร้างสิ่งก่อสร้างที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติมากที่สุด เพื่อให้เกิดประโยชน์ เข้ากับบรรยากาศของสวนและมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ ” จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า องค์ประกอบต่างๆ ภายในศูนย์จะมีทางเดินซึ่งเป็นปูนลาดเชื่อมต่อเนื่องกันทุกจุด โดยบริเวณโดยรอบจะมีการจัดตกแต่งสวนไม้ดอกไม้ประดับนอกจากนี้ใต้ต้นลำไยจะมีต้นฮ่อมปลูกไว้และวางหม้อดินที่ใส่น้ำไว้เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับต้นฮ่อม จากการสอบถามเลขานุการซึ่งมีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยและจัดตกแต่งภายในศูนย์ด้วยบอกว่า “เราต้องสร้างทางเดินไว้เพื่อป้องกันไม่ให้คนเดินเหยียบต้นไม้ ”

2.4 การบริหารจัดการ (Management)

การบริหารจัดการของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูบแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางนั้น จากการเก็บรวบรวมโดยการสังเกตของผู้ศึกษาและการสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้อง พบว่าการบริหารจัดการกลุ่มนั้นจะเป็นหน้าที่ของประธานกลุ่มและครอบครัวในการดำเนินการ พร้อมด้วยวิทยากรอิสระที่ให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาในรูปแบบของหลักการต่างๆ โดยจะเริ่มตั้งแต่ที่มีการก่อตั้งกลุ่มใหม่ เพื่อเข้ามาผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติแบบครบวงจร และสามารถเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้การผลิตเส้นใยแบบครบวงจร จนกระทั่งการกำลังขยายพื้นที่ในการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษและการปลูกพืชให้สีย้อม คือ ต้นคราม เพื่อเป็นการขยายกำลังผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีครามหรือฮ่อมซึ่งกำลังเป็นที่ต้องการของลูกค้าและเป็นแหล่งข้อมูลครบวงจรที่สะดวกสำหรับผู้ที่สนใจมาศึกษาภายในศูนย์ฯ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การประกอบธุรกิจจะต้องมีกระบวนการในการวางแผนการดำเนินการของกลุ่มฯ ทั้งในด้านการบริหารจัดการและกระบวนการผลิตให้มีความสอดคล้องกัน โดยจำเป็นต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่ากลุ่มฯจะมีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการตามอุดมการณ์ของกลุ่มฯ คือ “ มีความต้องการที่จะผลิตผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบธรรมชาติร้อยเปอร์เซ็นทุกขั้นตอน ” ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ของประธานกลุ่ม (15 สิงหาคม 2551; 18.00-21.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ในการก่อตั้งกลุ่มใหม่ จากประสบการณ์ในการก่อตั้งกลุ่มทอผ้าและการเข้าร่วมอบรมในกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ทำให้แม่ทราบว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่กำลังเป็นที่ต้องการของลูกค้าโดยเฉพาะลูกค้าชาวต่างชาติและยังไม่มีคู่แข่งมากนัก คือ ผลิตภัณฑ์ที่มาจากธรรมชาติ มีความปลอดภัยทั้งต่อผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ซึ่งชุมชนของเรามีพื้นฐานกระบวนการผลิตแบบดั่งเดิม มีเครื่องมือพื้นบ้านและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอยู่แล้ว ดังนั้นแม่จึงอยากสร้างกลุ่มฯที่สามารถผลิตสินค้าเหล่านี้ได้อย่างครบวงจร ” เช่นเดียวกันกับการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (23 กันยายน 2551; 14.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า “ เป้าหมายในการดำเนินการของกลุ่มฯนั้นเกิดจากการที่ประธานกลุ่มแม่จันทร์คำมีความคิดในเชิงก้าวหน้า จากการที่แม่จันทร์คำได้ไปแสดงสินค้าขายของ ทำให้เกิดการสังเกตถึงความต้องการของลูกค้าซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในการซื้อสูง คือ ชาวต่างชาติ ว่าเค้าต้องการสินค้าที่ทำมาจากวัตถุดิบธรรมชาติ มีกระบวนการผลิตแบบดั่งเดิม มีเอกลักษณ์ และการที่แม่จันทร์คำได้เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการฝ้ายแกมไหม จึงทำให้ได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุน ให้มีการรื้อฟื้นกระบวนการผลิตแบบดั่งเดิม ทั้งการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษในชุมชน การปั่นเส้นฝ้ายโดยผู้เฒ่าผู้แก่และการทอผ้าที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เป็นอย่างดี นอกจากจะสร้างผลประโยชน์ให้กลุ่มฯ แล้ว ยังสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนด้วย จึงเป็นแรงผลักดันให้มีการพัฒนากลุ่มฯเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย” จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า เป้าหมายของกลุ่มฯนั้น เริ่มมาจากประธานกลุ่มที่ต้องการผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการทางการตลาด คือ การผลิตสินค้าที่มาจากธรรมชาติและมีกระบวนการผลิตแบบดั่งเดิม ซึ่งภายในชุมชนก็มีองค์ความรู้เหล่านี้อยู่อย่างครบถ้วน ทั้งบุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์ที่เอื้อต่อการดำเนินการ รวมถึงการที่กลุ่มฯได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการฝ้ายแกมไหม ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาทิศทางเดียวกัน จึงได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มฯให้เป็นไปตามแนวทางเพื่อบรรลุเป้าหมายได้

แนวทางในการวางแผนการดำเนินการผลิตของกลุ่มฯที่ต้องมีความสอดคล้องกับเป้าหมาย โดยอาจแบ่งเป็นแผนระยะสั้นหรือยาวตามแต่กิจกรรมที่ต้องทำ เช่น การวางแผนยาวในการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษในชุมชนเพื่อเป็นวัตถุดิบให้กับกลุ่ม จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนาน หรือแผนระยะสั้นในการปั่นฝ้ายในชุมชน เนื่องจากมีเครื่องมือและผู้เฒ่าผู้แก่ที่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สามารถทำได้อยู่แล้ว เพียงแต่รอวัตถุดิบมาก็สามารถดำเนินการได้ เป็นต้น การกำหนดแผนการดำเนินงานต่างๆ จึงขึ้นอยู่กับการสำรวจความพร้อมของกลุ่มฯในด้านต่างๆ เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินการตามแผน ดังที่ประธานกลุ่ม (15 สิงหาคม 2551; 18.00-21.00 น.) กล่าวว่า " เมื่อเรามีการวางแผนซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินการแล้ว เราจะต้องทำการสำรวจความพร้อมของกลุ่มฯของชุมชน ว่ามีศักยภาพเพียงใด โดยแม่ก็ดูว่าเรามีความเป็นกลุ่มสมาชิก มีความรู้และฝีมือในการทอผ้าฝ้ายปั่นมือเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เพราะสมัยก่อนเราต้องทอใช้เองในครอบครัว ทำให้ยังมีเครื่องมืออุปกรณ์พื้นบ้านและมีช่างซ่อม เรามีสถานที่ในการดำเนินการ และยังคงมีการปลูกฝ้ายในชุมชนอยู่บ้าง อีกทั้งสำรวจดูว่าเราขาดอะไรบ้าง เช่น เงินทุน โรงเรือนวัตถุดิบที่มีคุณภาพ ความรู้เสริมในการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษ การย้อมสีธรรมชาติและการออกแบบลายทอและการจัดการกลุ่มที่ดีเป็นต้น แล้วก็เอามาปรึกษาพ่อกับน้ากิ๊กว่ามีใครสามารถช่วยเราได้บ้างและมีวิธีการอย่างไร โดยเฉพาะเรื่องเงินทุนเราก็ได้รับคำแนะนำพัฒนาชุมชน ให้เอาชื่อกลุ่มเข้าไปทำเรื่องกู้กับ ธกส. และได้รับเงินสนับสนุนอุปกรณ์ทอผ้าจาก อบต.ด้วย ส่วนเรื่องความรู้กระบวนการผลิตนั้นแม่กับพ่อก็ไปเข้าร่วมฝึกอบรมกับโครงการฝ้ายแกมไหมและหน่วยงานอื่นๆ สำหรับวัตถุดิบสมาชิกช่วยกันเอาเมล็ดฝ้ายไปปลูกในพื้นที่ว่างของตนเอง ในส่วนของชุมชนแม่กับน้ากิ๊กเริ่มชักชวนชาวบ้านให้มาปลูกฝ้ายช่วยคนเฒ่าคนแก่ที่อยู่บ้านว่างๆ มาปั่นฝ้าย ซึ่งอาจมีปัญหาและอุปสรรคบ้าง เราก็ค่อยๆ แก้ไขไปจนกระทั่งมีความพร้อมในการดำเนินการตามแผน " ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (23 กันยายน 2551; 14.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า " น้าพยายามเอาหลักการมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มชาวบ้าน คือเมื่อเราได้แนวทางแล้วต้องมาสำรวจความพร้อมของตนเอง พยายามดึงเอาทุกอย่างมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เมื่อขาดเกินตรงไหนเราจะสามารถให้คำปรึกษาหรือหาแนวทางช่วยเหลืออย่างไร ซึ่งกลุ่มก็ได้รับโอกาสและความช่วยเหลือจากชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ทั้งในเรื่ององค์ความรู้ การให้ความร่วมมือ และแหล่งเงินทุนที่มีความสำคัญมาก ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเป็นข้อชี้วัดความเป็นไปได้และทิศทางในดำเนินการของกลุ่มด้วย ถ้ากลุ่มมีความพร้อมเพียงใดโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จก็มีมาก " จากวิธีการในการสำรวจความพร้อมของกลุ่มฯ มีหลักการเช่นเดียวกับการประเมินสมรรถนะองค์กรและผลกระทบจากสภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ในด้านสภาพแวดล้อมภายในจะทำให้รู้ถึงศักยภาพในด้านต่างๆ ทั้งในส่วนของข้อได้เปรียบ ข้อเสียเปรียบ และสภาพแวดล้อมภายนอกจะเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบทั้งในทางลบและทางบวกต่อการดำเนินงาน การวิเคราะห์จะเป็นข้อมูลในเชิงโอกาสและอุปสรรค ซึ่งจะทำให้กลุ่มฯ สามารถเตรียมความพร้อมในการดำเนินการตามแผน เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างประสบผลสำเร็จ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

การจัดองค์กรตามโครงสร้างสร้างของกลุ่มฯ พบว่ามีคณะทำงานในส่วนการบริหารงานกลุ่ม 9 ตำแหน่ง ซึ่งประกอบไปด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก กรรมการฝ่ายการตลาด กรรมการฝ่ายการผลิตด้านต่างๆ แบ่งออกเป็น กรรมการฝ่ายปลูกฝ้าย กรรมการฝ่ายปั่นฝ้าย กรรมการฝ่ายทอ กรรมการฝ่ายย้อมและตรวจสอบคุณภาพ โดยประธานกลุ่มดำรงตำแหน่งกรรมการฝ่ายการตลาดด้วย ทำให้มีคณะกรรมการในการบริหารงานกลุ่มทั้งหมดจำนวน 8 คน จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (15 สิงหาคม 2551; 18.00-21.00 น.)ได้กล่าวว่า “ โครงสร้างองค์กรของกลุ่มและวิธีการคัดเลือกบุคคลเข้ามาทำหน้าที่บริหารงานกลุ่ม จะมีการประชุมสมาชิก วางแผนโครงสร้างการบริหารงานของกลุ่ม และทำการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆขึ้นมา พิจารณาจากความเป็นผู้มีวัยวุฒิและคุณวุฒิ ต้องมีความถนัด ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพื่อสร้างความเชื่อถือสำหรับสมาชิกแต่ละฝ่าย ” ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของวิทยากรอิสระ (23 กันยายน 2551; 14.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การเลือกคณะกรรมการควรจะต้องเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถอีกทั้งมีศักยภาพในการบริหารงานกลุ่ม เพื่อสร้างความเชื่อถือให้กับกลุ่มสมาชิกได้ เพราะการดำเนินงานของกลุ่มจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องมีผู้นำและทีมงานที่ดี ” ดังเช่นการสัมภาษณ์รองประธาน (16 สิงหาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวถึงการได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งรองประธานในขณะที่อายุน้อยกว่าทุกคนในกลุ่มว่า “ การที่น้อง ได้รับเลือกให้เป็นรองประธานเพราะว่า น้องได้เรียนสูงกว่าคนอื่นในกลุ่มสมาชิก ซึ่งในองค์กรจำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานราชการหรือบางครั้งมีการนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาช่วยในการดำเนินการ กลุ่มฯจึงจำเป็นต้องมีคนที่มีความรู้และเป็นคนรุ่นใหม่ที่สามารถเรียนรู้ เข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและสังคมปัจจุบัน เพื่อเป็นตัวกลางในการรับข่าวสารและถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกที่ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านและเป็นผู้สูงอายุ พร้อมกับสามารถช่วยงานประธานกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ”

จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าคณะกรรมการส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกเดิมที่ย้ายมาก่อตั้งกลุ่มใหม่ โดยประธานกลุ่มยังเป็นแม่จันทร์คำ แก้วมา ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับในความสามารถด้านการทอผ้าและเป็นผู้ริเริ่มในการก่อตั้งกลุ่มทอผ้าของบ้านนาเดาแต่เริ่มแรกจนกระทั่งถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังดำรงตำแหน่งกรรมการฝ่ายการตลาด เนื่องมาจากที่ประธานกลุ่ม (15 สิงหาคม 2551 : 18.00-21.00 น.) กล่าวว่า “ คนที่จะทำงานเป็นประธานกลุ่มและการตลาดได้ต้องเสียสละเวลาในการเดินทางไปหาลูกค้า ติดต่อธุรกิจ ออกบูธขายของต่างจังหวัดหลายวัน หรือการไปฝึกอบรมร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อนำความรู้และข้อมูลที่ได้รับมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกมาพัฒนาและปรับปรุงกลุ่มฯ ” จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าประธานกลุ่มและครอบครัวยึดถือการทอผ้าเป็นอาชีพหลักของครอบครัว ทั้งสามีและลูกชายคนโต ต่างก็ดำรงตำแหน่งกรรมการกลุ่มและคอยสนับสนุนประธานกลุ่มในด้านต่างๆ โดยส่วนใหญ่ประธานกลุ่มและสามีจะเดินทางไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ฝึกอบรมหรือติดต่อธุรกิจด้วยกันเสมอ ซึ่งแตกต่างจากสมาชิกคนอื่นที่ทอผ้าเป็นอาชีพเสริมหรือมีการทำการเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก จึงมีเวลาและความทุ่มเทให้กับกิจการของกลุ่มฯแตกต่างกัน

จากการศึกษาเอกสารโครงสร้างการบริหารงานกลุ่มฯ ที่มีประธานกลุ่ม เป็นผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการโดยรวม ซึ่งคณะกรรมการจะดำรงตำแหน่งโดยไม่มีการกำหนดวาระและไม่มีการให้ค่าตอบแทนประจำตำแหน่ง การประชุมร่วมกันของสมาชิกจะจัดขึ้นทุกๆ เดือน เพื่อชี้แจงการดำเนินงานให้สมาชิกได้ทราบ โดยกำหนดไว้ว่าประชุมทุกวันที่ 4 ของเดือน สมาชิกต้องมาลงนามเข้าร่วมประชุม และเลขานุการเป็นผู้บันทึกรายงานการประชุม

ทั้งนี้โครงสร้างการบริหารงานกลุ่มฯ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548 ถึง พ.ศ. 2451 ยังคงใช้โครงการแบบการบริหารงานกลุ่มฯ ในแบบเดิม โดยได้แบ่งหน้าที่ให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในการบริหารกลุ่มและได้กำหนดความรับผิดชอบให้คณะกรรมการแต่ละฝ่ายไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

ประธานกลุ่มทำหน้าที่

1. บริหารจัดการกลุ่มให้เจริญเติบโต เข้มแข็ง สามารถสร้างรายได้ให้สมาชิก พิจารณาปรับปรุงคณะกรรมการ และข้อบังคับของกลุ่ม ร่วมกับคณะกรรมการอื่นให้สามารถบริหารกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก

2. จัดหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพ ราคาถูกให้กับสมาชิกในกลุ่ม

3. ติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ คณะที่ปรึกษา เพื่อขอรับความช่วยเหลือทั้งด้านเงินทุนสนับสนุน ด้านวิชาการ ในการพัฒนายกระดับฝีมือของสมาชิกให้สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ

4. เป็นผู้นำการประชุมสมาชิกประจำทุกเดือน เพื่อชี้แจงผลการดำเนินงาน

5. ควบคุม และตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการแต่ละด้านให้เป็นไปตามหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายตามโครงสร้างการบริหาร และข้อบังคับของกลุ่ม

6. เป็นประธานร่วมกับกรรมการอื่น ในการพิจารณาลงโทษสมาชิกที่ไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับกลุ่ม

จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าประธานกลุ่มจะมีหน้าที่ดูแลทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตและการบริหารงานกลุ่ม อีกทั้งยังมีหน้าที่ในการช่วยปลูกฝังจิตสำนึกในเชิงอนุรักษ์และเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตให้กับสมาชิก และยังเป็นวิทยากรหรือให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งทอพื้นบ้านให้กับผู้ที่สนใจอีกด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

รองประธานทำหน้าที่

1. ช่วยประธานบริหารจัดการกลุ่มให้เจริญเติบโต เข้มแข็ง

2. ปฏิบัติงานแทนประธานกลุ่ม ในกรณีที่ประธานกลุ่มไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่ารองประธานจะมีหน้าที่ในการช่วยเหลือหรือสนับสนุนการทำงานของประธานให้สำเร็จในทุกด้าน และเป็นคนกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับสมาชิก

เลขานุการทำหน้าที่

1. จัดทำทะเบียนสมาชิกกลุ่มให้ทันสมัยอยู่เสมอ

2. เชิญสมาชิกเข้าร่วมประชุมกลุ่มทุกเดือน

3. บันทึกรายงานการประชุม

4. ร่างหนังสือจากกลุ่มถึงลูกค้าหรือหน่วยงานที่กลุ่มต้องการติดต่อ/จัดเก็บหนังสือทั้งเข้า – ออก เพื่อเป็นหลักฐานการดำเนินงานของกลุ่ม

5. เสนอข้อบังคับกลุ่มให้สมาชิกรับทราบและปฏิบัติตาม

6. เก็บข้อมูลสมาชิกที่ไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับกลุ่ม เสนอให้คณะกรรมการพิจารณาลงโทษสมาชิกที่ไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับ

จากการสังเกตของผู้ศึกษาจะพบว่าเลขานุการจะมีหน้าที่ในการควบคุมความเป็นระเบียบของสมาชิกกลุ่มและดูแลความเรียบร้อยภายในศูนย์ฯ โดยจะมีความเคร่งครัดมาก สมาชิกทุกคนจะให้ความเกรงใจ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ในการศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ โดยเฉพาะการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิชาการเพื่อนำมาพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่ม

เหรัญญิก ทำหน้าที่

1. สรุปสถานะทางการเงินกลุ่มให้ประธานรายงานที่ประชุมกลุ่มทุกเดือน

2. ทำบัญชีรายรับของกลุ่ม ทั้งที่หักจากสมาชิกเข้ากลุ่มและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

3. ทำบัญชีรายจ่ายของกลุ่ม เช่น ค่าวัตถุดิบ ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าใช้จ่ายกลุ่ม และเบี้ยประชุม

4. รับเงินค่าจำหน่ายผลิตภัณฑ์แล้วตรวจสอบกับยอดผลิตภัณฑ์ที่นำไปจำหน่าย เพื่อหักลบเป็นจำนวนสุทธิเพื่อลงบัญชี

5. นำเงินรายรับของกลุ่มไปฝากธนาคารในนามของกลุ่ม

6. ดำเนินการฝาก – ถอนเงินจากธนาคาร โดยได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจลงนาม 2 ใน 3 เพื่อการขอเบิกถอนเงิน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าเหรัญญิกจะมีหน้าคอยดูแลเรื่องการเงินร่วมกับประธานโดยจะมีความละเอียดรอบคอบ จะคอยสอบถามและจดบันทึกรายรับรายจ่ายจากประธานเสมอเพื่อจัดทำบัญชี

กรรมการฝ่ายการตลาด ทำหน้าที่

1. ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน ในการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปร่วมจำหน่ายในงานแสดงสินค้า

2. ติดต่อประสานงานกับร้านค้า นำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปจำหน่าย หรือฝากขายตามแหล่งต่างๆ รวมถึงบริษัทส่งออก และลูกค้าต่างประเทศ

3. รับใบสั่งซื้อจากลูกค้านำมาตรวจสอบจำนวนที่มีอยู่ในคลังสินค้า ประสานงานกับฝ่ายผลิตกรณีที่ไม่มีสินค้าคงคลัง

4. นำเงินจากการจำหน่ายส่งให้เหรัญญิกลงบัญชี และนำผลิตภัณฑ์เหลือส่งคืนคลังสินค้า

จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่ากรรมการฝ่ายการตลาดจะมีหน้าที่ในการวิเคราะห์ความต้องการทางด้านการตลาด การพัฒนารูปแบบสินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อรอบรับความต้องการของลูกหลายกลุ่มหลายประเภท เพื่อรองรับการตลาดในอนาคต

กรรมการฝ่ายการผลิตแบ่งเป็นกรรมการฝ่ายทอ กรรมการฝ่ายย้อมและตรวจสอบคุณภาพ กรรมการฝ่ายปลูกฝ้าย กรรมการฝ่ายปั่นฝ้ายทำหน้าที่

1. เข้าประชุม ฝึกอบรมและสัมมนา ด้านเทคนิคการทอผ้า การย้อม การออกแบบร่วมกับหน่วยงานต่างๆ

2. ถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตให้แก่สมาชิก

3. ตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่สมาชิกนำมาส่ง

4. รวบรวมความรู้ทางด้านเทคนิคการทอผ้า การย้อม การออกแบบ เพื่อเป็นองค์ความรู้ของกลุ่มฯ และเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดสู่สมาชิกในมาตรฐานเดียวกัน

5. ควบคุมดูแลให้สมาชิกผลิตให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า

จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่ากรรมการฝ่ายการผลิตส่วนใหญ่จะรับผิดชอบสมาชิกในกลุ่มของตนเองและจะทำหน้าที่ตามกระบวนการผลิต เพื่อพัฒนาทักษะของตนเองและเมื่อเกิดปัญหาในกระบวนการผลิตของตนเองจะนำมาปรึกษาประธานและกรรมการเพื่อหาแนวทางแก้ไข

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เมื่อกลุ่มฯ มีการกำหนดโครงสร้างองค์กรในการบริหารงานกลุ่มฯให้สามารถดำเนินงานตามแผนของกลุ่มฯ ได้ กลุ่มฯจะต้องมีผู้นำที่มีความรู้และความสามารถ มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาการผลิตให้ดียิ่งขึ้น มีความเข้มแข็ง น่าเชื่อถือ นอกจากนี้ยังสามารถบริหารจัดการกลุ่มฯ ที่ดี ทำให้เกิดการร่วมมือร่วมใจและการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกทำงานของกลุ่มฯให้มีคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ของวิทยากรอิสระ (23 กันยายน 2551; 14.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า " คุณลักษณะเด่นของประธานกลุ่มคือเป็น มีความเป็นผู้นำ กล้าที่จะตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ มีความคล่องตัวสูง มีความรู้ ความสามารถในการทอผ้าเป็นพื้นฐานและสร้างความเชื่อถือให้กับสมาชิกได้ นอกจากนี้ยังต้องมีความเสียสละทั้งในเรื่องทำงานและเรื่องส่วนตัว การที่กลุ่มฯจะประสบผลสำเร็จได้ จะต้องมีผู้นำและทีมงานที่ดี ซึ่งแม่จันทร์คำมีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำอยู่แล้ว มีคุณสมบัติครบถ้วน อีกทั้งมีอุดมการณ์ที่แนวแน่ในการพัฒนากลุ่มฯเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย จึงได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากทุกคน รวมทั้งน้าด้วย " เช่นเดียวกันกับการสัมภาษณ์รองประธาน (16 สิงหาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า " แม่จันทร์คำนั้นได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชนอยู่แล้วว่าเป็นคนมีความสามารถสูง มีความเป็นผู้นำโดยจะสังเกตได้จากการเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านทอผ้ามาตั้งแต่เริ่มแรกของบ้านนาเดา จนกระทั่งแยกออกมาทำกลุ่มฯของตนเองเพราะมีอุดมการณ์ที่แตกต่างในการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองลูกค้าชาวต่างชาติกลุ่มฯนี้ แต่ก็มีสมาชิกที่เห็นด้วยและเชื่อถือแม่จันทร์คำตามมาด้วย น้องและสมาชิกทุกคนเชื่อว่าแม่จันทร์คำจะสามารถนำพวกเราไปสู่ความสำเร็จได้ เราจะมีรายได้ที่มั่นคง มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น " เมื่อกลุ่มฯได้ผู้นำที่มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกทุกคนแล้ว ประธานกลุ่มจะต้องมีหน้าที่ในการสั่งการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน

หน้าที่ในการสั่งการหรืออำนวยการของผู้นำกลุ่มนั้น จึงเป็นของประธานกลุ่มที่จะบริหารงานกลุ่มฯ ตามแผนการดำเนินการที่ตั้งไว้ สามารถนำพากลุ่มฯให้สามารถดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายประสบความสำเร็จร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (15 สิงหาคม 2551; 18.00-21.00 น.) ที่กล่าวว่า " การที่แม่ทำหน้าที่เป็นประธานกลุ่มนอกจากแม่จะต้องมีความรู้ในเรื่องกระบวนการผลิตอย่างครบถ้วนแล้ว ในการบริหารจัดการกลุ่มฯแม่ต้องดูแลรับผิดชอบด้วย แม่จึงพยายามปลูกฝังแนวความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างผลิตภัณฑ์ในรูปแบบการอนุรักษ์ แสดงให้ทุกคนทราบถึงข้อดี ข้อเสีย โดยใช้หลักการและเหตุผลทำให้ทุกคนเข้าใจและเชื่อมั่นว่าสิ่งที่เรากำลังทำนั้นจะต้องประสบผลสำเร็จได้ แม่เชื่อว่าถ้าทุกคนมีความเห็นที่ตรงกัน มีความสามัคคีและมีอุดมการณ์เดียวกันแล้ว เราจะสามารถพัฒนาไปพร้อมๆกันได้ โดยแม่จะยอมเสียสละ พยายามและทุ่มเททุกอย่างเพื่อกลุ่มฯของเรา แม่เชื่อว่าถ้าเรามีความ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตั้งใจจริง ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคแล้วเราจะสามารถทำทุกสิ่งได้ประสบผลสำเร็จดังหวัง ” ซึ่งมีความสอดคล้องกับกรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (16 สิงหาคม 2551; 8.00-10.00 น.) ที่กล่าวว่า “ เมื่อพ่อเห็นความตั้งใจจริงของแม่ อีกทั้งมีกลุ่มสมาชิกและคนที่คอยช่วยเหลือและให้การสนับสนุนเราอยู่แล้ว พ่อเองซึ่งเป็นครอบครัวเดียวกันกับแม่ก็ต้องให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่เช่นกัน ซึ่งพ่อคิดว่าอุดมการณ์ในการสร้างกลุ่มใหม่เพื่อประกอบธุรกิจทอผ้าแบบครบวงจรในเชิงอนุรักษ์นี้มีข้อดีอยู่เยอะ นอกจากเป็นที่ต้องการของตลาด ได้ราคาดี สร้างรายได้แก่กลุ่มสมาชิกแล้ว ยังสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนเราด้วย พ่อจึงหันมาให้ความช่วยเหลือแม่ในด้านต่างๆ เท่าที่จะสามารถทำได้ พ่อชื่นชมในตัวแม่มากเช่นกัน เราสู้มาด้วยกัน โดยไม่ย่อท้อ จนกระทั่งปัจจุบันเราสามารถทำได้จริงประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้แล้ว แต่เราก็ไม่หยุดที่จะพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ”

จากการสังเกตของผู้ศึกษา พบว่าหน้าที่ในส่วนการบริหารงานกลุ่มฯส่วนใหญ่ผู้ที่ตัดสินใจในการดำเนินการจะเป็นของแม่จันทร์คำ ซึ่งจะต้องมีการปรึกษาสมาชิกกลุ่มและวิทยากรอิสระด้วยเพื่อประกอบการตัดสินใจ จะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (15 สิงหาคม 2551; 18.00-21.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การสั่งการหรือการอำนวยการของกลุ่มฯนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องกระบวนการผลิต ซึ่งแม่จะคิดวางแผนไว้ก่อนแล้วว่าจะใครทำอะไรบ้างตามขั้นตอนและกระบวนการแล้วจึงทำการมอบหมายงานผ่านกรรมการฝ่ายต่างๆไป โดยที่แม่จะต้องคอยติดตามและควบคุมการดำเนินการด้วยตนเองเสมอ เพราะถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นจะช่วยกันคิดแก้ไขและปรับปรุงได้ทัน ส่วนในการวางแผนงานที่นอกเหนือจากกระบวนการผลิต ที่แม่อาจไม่ค่อยมีความรู้ ความถนัด ลำพังแม่คนเดียวอาจไม่สามารถคิดตัดสินใจได้ แม่จะต้องปรึกษาคนในครอบครัวและกิ๊กก่อน เพื่อหาแนวทางร่วมกัน อย่างเช่นเรื่องการขยายพื้นที่ในการปลูกฝ้ายและปลูกครามบริเวณศูนย์ฯ เป็นต้น” เช่นเดียวกันกับการสัมภาษณ์รองประธาน (16 สิงหาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ สำหรับด้านกระบวนการผลิตแม่จันทร์คำต้องควบคุมและดูแลทั้งหมด โดยจะสั่งงานผ่านกรรมการแต่ละฝ่ายที่รับผิดชอบหน้าที่ต่างกันไป และแม่จันทร์คำต้องไปควบคุมดูแลด้วยตนเองเสมอ เช่น คอยไปตรวจดูไร่ฝ้าย ดูแลผู้เฒ่าผู้แก่ที่ปั่นด้ายตามหมู่บ้านว่ามีคุณภาพหรือไม่พร้อมให้คำปรึกษา ดูแลช่างทอผ้าที่ทอผ้าว่าตรงตามแบบ มีการตัดต่อเก็บเส้นด้ายดีหรือไม่ ถ้ามีปัญหาจะช่วยกันซ่อมแซมและแก้ไขทันที ” ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า “ ถึงแม่ไม่ได้เป็นคนทอผ้า แต่แม่ก็เป็นคนดูแลเส้นด้ายทุกเส้นที่นำมาทอจนเป็นผืนผ้า ” เช่นเดียวกันกับการสัมภาษณ์สมาชิก (16 สิงหาคม 2551; 15.00-17.00 น.) ได้บอกเล่าว่า “ แม่จันทร์คำ พ่อเป็งและคุณกิ๊กจะคอยปลูกฝังทุกคนให้เห็นผลดีของการทำธุรกิจแบบนี้ ซึ่งแม่จันทร์คำจะเป็นคนดูแลทุกอย่างตั้งแต่กระบวนการเริ่มแรกจนถึงสุดท้าย โดยอาจสั่งงานจากกรรมการฝ่ายต่างๆที่มีหน้าที่ดูแลสมาชิกในกลุ่มฯ ทุกคนก็พยายามทำตามหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ยึดมั่นในอุดมการณ์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน นึกถึงความตั้งใจของสมาชิก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ทุกคนที่ปลูกฝ้าย ปั่นฝ้ายและย้อมสี ความทุ่มเทของแม่จันทร์ในหาหนทางการเอื้อประโยชน์ให้กับพวกเราทุกคน ทำให้ทุกครั้งที่ทอผ้าต้องตั้งใจทำออกมาให้ดีที่สุด เมื่อผลงานสำเร็จออกมาสวยงามทุกครั้งทำให้เกิดภาคภูมิใจในตนเอง นอกจากจะได้ค่าตอบแทนที่คุ้มค่าแล้ว ยังได้รับผลตอบแทนทางจิตใจ คนในชุมชนมีงานทำ สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสุขภาพที่ดีไม่ต้องไม่เสี่ยงจากการทำงานอีกด้วย จากผลตอบแทนที่ได้รับมา แม่คิดว่ากลุ่มฯของเราสามารถประสบผลสำเร็จได้แล้ว" จากการสอบถามสมาชิกทุกคนต่างบอกว่ายินดีและภูมิใจที่ได้ทำงานร่วมกับแม่จันทร์คำและกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ " ตูบแก้วมา " บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

นอกจากการที่กลุ่มมีอุดมการณ์ มีเป้าหมาย ซึ่งส่งผลให้มีการวางแผนที่ดีแล้ว การจัดการองค์กรโดยมีผู้นำและทีมงานที่ดี ในการดำเนินการตามที่วางแผนไว้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประสบผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการควบคุมหรือติดตามผลตลอดระยะเวลาในการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายด้วย ซึ่งกลุ่มมีวิธีการวัดและประเมินผลงานตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (15 สิงหาคม 2551; 18.00-21.00 น.) ที่กล่าวว่า " เราต้องมีการควบคุมดูแลทุกขั้นตอนในการดำเนินการเพราะการวางแผนงานส่วนใหญ่ของกลุ่มตามเป้าหมาย คือ กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบธรรมชาติร้อยเปอร์เซ็นทุกขั้นตอน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการจะมีผลผลิตออกมา เช่นกระบวนการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษก็จะได้วัตถุดิบออกมา เราจะต้องทำการควบคุมการดำเนินการตั้งแต่เริ่มกระบวนการคือการติดต่อเกษตรกรเพื่อปลูกฝ้าย เตรียมที่ปลูก เตรียมเมล็ดพันธุ์ การให้ความรู้เกษตรกรในการเพาะปลูกฝ้ายปลอดสารพิษหรือฝ้ายอินทรีย์ ช่วยกันติดตามและดูแลต้นฝ้ายจนกระทั่งออกดอก และเก็บเกี่ยวผลผลิตส่งให้กลุ่ม โดยการติดตามดูแลทุกขั้นตอนนี้จะทำให้เราทราบขั้นตอนการทำงานจริง ทำให้เห็นปัญหาและช่วยกันคิดค้นวิธีการแก้ไข และนำมาปรับใช้ในการดำเนินงานต่อไป เป็นต้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและผ่านการตรวจสอบจากฝ่ายต่างๆจะถูกส่งต่อกันไปจนกระทั่งครบกระบวนการออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้จนกระทั่งมีการสั่งผลิตเป็นประจำ สร้างรายได้ให้กับกลุ่มฯ และชุมชนด้วย นับได้ว่ากลุ่มฯของเราสามารถประสบผลสำเร็จไปแล้วขั้นหนึ่ง เพราะแม่เชื่อว่าทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ ดังนั้นแม่จะไม่ลำพองใจในตัวเองและหยุดนิ่งที่จะพัฒนา เราต้องเพิ่มศักยภาพของตนเองเสมอเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ อย่างการที่แม่ทำการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกฝ้ายปลอดสารพิษและแปลงครามไว้ใกล้กับศูนย์ฯ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการควบคุมดูแลและเตรียมการในการย้อมสีครามแบบครบวงจร ที่กำลังเป็นที่ต้องการของลูกค้าด้วย ซึ่งเป็นเป้าหมายต่อไปในการดำเนินการของกลุ่มเรา " ซึ่งมีความสอดคล้องกับกรรมการฝ้ายย้อมสีและตรวจสอบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

คุณภาพ (16 สิงหาคม 2551; 8.00-10.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การวางแผนงานทำให้เราทราบทิศทางในการดำเนินการตามขั้นตอน เพื่อไม่ให้เกิดการผิดพลาดเราจะต้องมีการควบคุมและติดตามเสมอ ซึ่งเราจะเอามาตรฐานที่ได้รับการยอมรับมาเป็นเกณฑ์ในการตรวจวัด สิ่งที่จะแสดงออกได้ว่าเราบรรลุเป้าหมายและก็คือเราสามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพออกมา ซึ่งกว่าจะได้สินค้าที่มีคุณภาพจะต้องผ่านขั้นตอน กระบวนการและควบคุมการทำงานที่มีคุณภาพด้วยเช่นกัน การตรวจสอบต่างๆ เหล่านี้นอกจากจะทำให้เราสามารถดำเนินไปตามแผนและประสบผลสำเร็จได้แล้ว ยังทำให้เราทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและแก้ไขได้ทันท่วงที สามารถนำมาเป็นประสบการณ์และปรับปรุงแผนหารดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งการตรวจสอบนี้นอกจากแม่จันทร์คำจะเป็นคนจัดการแล้วทุกคนจะต้องช่วยกันรับผิดชอบงานของตัวเองให้ดีที่สุดด้วย ”

จากการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (23 กันยายน 2551; 14.00-17.00 น.) ได้กล่าวว่า “ กลุ่มฯ ของแม่จันทร์คำเป็นกลุ่มที่มีความพร้อม ทั้งในเรื่ององค์ความรู้ องค์กรหรือกลุ่มที่เหนียวแน่น มีผู้นำที่ดี อีกทั้งสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนนี้ยังเอื้อต่อการผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติอย่างครบวงจร โดยวิทยากรจะมีหน้าที่คอยให้คำปรึกษาหรือเสนอแนะแนวทางให้กลุ่มเท่านั้น ซึ่งกลุ่มนี้ประสบความสำเร็จด้วยความร่วมมือจากทุกคน ทุกฝ่ายทำให้เกิดความภาคภูมิใจ” อีกทั้งกลุ่มลูกค้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวญี่ปุ่นก็บอกว่า “พึงพอใจในผลงานของกลุ่ม นอกจากจะมีรูปแบบที่สวยงามแล้ว ยังสามารถตรวจสอบกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนที่ปลอดสารพิษ ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมได้ ทำให้เกิดความเชื่อถือได้ และในบางครั้งลูกค้ายังเดินทางมาจากต่างประเทศเพื่อศึกษาดูงานอีกด้วย ” จากการสอบถามกลุ่มชาวบ้านพบว่า ส่วนใหญ่ทราบว่า “ กลุ่มฯ ของแม่จันทร์คำมีการทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ที่กำลังได้รับความสนใจทั้งจากคนในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง อีกทั้งยังเป็นกลุ่มที่สร้างชื่อเสียงให้บ้านนาเดาเป็นที่รู้จักของคนภายนอก ทำให้คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านมีงานทำ ที่ดินว่างเปล่าจากการเพาะปลูกแม่จันทร์คำกับพ่อเป็งก็แนะนำให้ปลูกฝ้ายโดยจะมารับซื้อในราคาที่ดี สร้างรายได้เพิ่มเติม ” และชาวบ้านยังให้การยอมรับและชื่นชมแม่จันทร์คำ พ่อเป็งและสมาชิกกลุ่มด้วย

จากการที่ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากการสังเกต พบว่า ทุกคนให้ความเคารพและเชื่อมั่นในประธานกลุ่มคือแม่จันทร์คำและรองประธานคือพ่อเป็ง ครอบครัวนี้และสมาชิกกลุ่มมีความสามัคคี ทุกคนให้การสนับสนุนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความคิดไปในทิศทางเดียวกัน มีความมุ่งมั่น และตั้งใจในการทำงาน ทำให้กลุ่มฯประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพอย่างแท้จริง พร้อมทั้งมีการพัฒนากลุ่มฯและตนเองอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านทักษะ ฝีมือและคุณภาพ สำหรับแนวคิดด้านการอนุรักษ์นั้นนอกจากจะเกิดจากแนวคิดด้านความนิยมทางการตลาดของกลุ่มลูกค้าแล้ว ยังมาจากพื้นฐานการดำเนินชีวิตของบุคคลซึ่งเป็นผู้นำหลักที่ได้รับการสนับสนุนที่ดีจาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

คนในครอบครัว ด้านการอนุรักษ์ ความมีเหตุผล ทำให้เป็นกลุ่มที่มีเอกลักษณ์ สร้างความน่าเชื่อถือ สามารถรักษาความเป็นชุมชนชนบทแบบดั่งเดิมได้อย่างสมบูรณ์

2.5 การตลาด (Market)

การจัดการด้านการตลาดของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูบแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางนั้น เป็นหน้าที่ของประธานกลุ่ม ซึ่งรับหน้าที่เป็นกรรมการฝ่ายการตลาดด้วย โดยรับผิดชอบและดูแลการตลาด ทั้งการรับคำสั่งซื้อ การขนส่งการออกร้าน และการวางแผนด้านการตลาดทั้งหมด ดังจะเห็นได้จากการบอกเล่าถึงประสบการณ์ของประธานกลุ่ม (2 กันยายน 2551; 19.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ตอนที่แม่ก่อตั้งกลุ่มแม่บ้านนาเดานั้น แม่จะต้องรับผิดชอบหน้าที่ทุกอย่าง ที่สำคัญที่สุดคือการนำสินค้าออกไปขาย เนื่องจาก อ.เสริมงามนั้นไม่ติดกับถนนสายหลักหรือมีสถานที่ท่องเที่ยว ที่สำคัญต่าง ๆ มากนัก ทำให้เราต้องเอาสินค้าหรือผ้าออกไปขายข้างนอก ซึ่งเริ่มจากในตัวเมืองก่อน ตามงานกาชาดหรืองานแสดงสินค้า เมื่อทราบข่าวว่ามีการจัดงานต่างๆ เราเป็นหัวหน้ากลุ่มแม่ต้องเสียสละต้องออกไปขายของเอง เมื่อก่อนเรายังไม่มีรถส่วนตัว แม่ต้องหอบข้าวของขึ้นรถคิวเข้าไปในเมืองเพื่อขายของ ทำให้เริ่มรู้จักผู้คนมากขึ้น ทั้งลูกค้า หน่วยงานต่างๆและกลุ่มแม่บ้านอื่น ๆ ที่มาขายของเช่นกัน สินค้าส่วนใหญ่ก็คือ ผ้าซิ่นผ้าถุง ผ้าพันคอ ย่าม เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ กันเกือบทุกกลุ่มโดยครั้งแรก ๆ เราอาจขายของได้บ้างไม่ได้บ้าง ตอนแรกเราก็อยากขายแพงจะได้กำไรเยอะ ๆ แต่พอลูกค้าเห็นสินค้าที่เหมือนกันแล้วที่ไหนขายถูกก็ไปซื้อ ทำให้บางครั้งแม่ต้องขายของไปโดยไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนหรือกำไร ขอแค่ให้ขายได้เอาเงินกลับมาให้สมาชิกเท่านั้น แต่การทำเช่นนี้ก็ส่งผลเสียให้กับเราด้วยคือ อาจถูกกลั่นแกล้งหรือกีดกันจากกลุ่มแม่ค้าคนอื่นที่มาขายของด้วย แม่ต้องเจอกับปัญหาและอุปสรรคมากมาย แม่อาจจะเคยท้อถอยบ้าง แต่ก็พยายามสู้และหาหนทางออกทุกครั้ง การที่เราออกไปด้วยตนเองทำให้เราได้เรียนรู้และมีประสบการณ์มากกว่าคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ดังนั้นเมื่อแม่ตั้งกลุ่มใหม่ แม่จึงรับหน้าที่เป็นประธานกลุ่มและกรรมการฝ่ายการตลาดด้วย” ซึ่งมีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายทอ ซึ่งย้ายมาก่อตั้งกลุ่มใหม่ด้วยกัน (3 กันยายน 2551; 10.00-11.00 น.) ที่กล่าวว่า “ แม่จันทร์คำจะเป็นคนที่นำผ้าของเราไปขายตั้งแต่เริ่มทำกลุ่มแม่บ้านนาเดาแล้ว ส่วนใหญ่จะออกไปคนเดียวเพราะพวกเราส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านต้องดูแลครอบครัว ต้องทำการเกษตรเป็นหลักและการทอผ้าเป็นอาชีพเสริมเท่านั้น ทำให้สมาชิกส่วนใหญ่ไม่สามารถทำหน้าที่ตรงนี้ได้ แม่จันทร์คำที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มจึงต้องรับภาระหน้าที่นี้ไป ซึ่งแม่จันทร์คำก็มีความพยายามมาก จากที่ตอนแรกขายไม่ได้ ไม่รู้จักใคร จนกระทั่งมีประสบการณ์ รู้จักลูกค้า กลุ่มแม่บ้านที่อื่นและหน่วยงานต่างๆ และทำให้สามารถขายของได้ ดังนั้นบุคคลที่มีความเหมาะสมในการจัดการด้านการตลาดจึงเป็นหน้าที่ของแม่จันทร์คำจนถึงปัจจุบันที่มีการก่อตั้งกลุ่มใหม่แล้วก็ตาม ”

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า ด้วยหน้าที่และสภาพแวดล้อมทำให้ประธานกลุ่มต้องรับผิดชอบด้วยการออกไปขายของตั้งแต่เริ่มแรก ทำให้ประธานกลุ่มมีประสบการณ์และรู้จักผู้คนมากขึ้น จนสามารถพัฒนาตนเองเพื่อจัดการด้านการตลาดของกลุ่มได้ และได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกให้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มควบคู่ไปกับกรรมการฝ่ายการตลาดของกลุ่มจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

การจัดการด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมให้กลุ่มสามารถขายผลิตภัณฑ์ได้นั้น ทางกลุ่มได้ดำเนินการด้วยการวิเคราะห์ความต้องการทางตลาดก่อนเป็นเบื้องต้น ซึ่งกระบวนการนี้เกิดจากประสบการณ์ของประธานกลุ่ม ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (2 กันยายน 2551; 19.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การที่แม่ออกไปขายของเองทุกครั้ง ทำให้แม่เริ่มสังเกตว่าถ้าสินค้าที่มีลักษณะเหมือนกันกลุ่มที่ขายราคาถูกก็จะมีลูกค้าไปซื้อมาก ทำให้มีการแข่งขันสูง ซึ่งกลุ่มต้องลดกำไรและต้นทุนในการผลิตของตนเองลงมาคือ ใช้ไหมประดิษฐ์จากโรงงาน ย้อมสีเคมีราคาถูกและการทออาจไม่ได้คุณภาพเท่าไหร่ เน้นที่ปริมาณมากกว่าคุณภาพ ดังนั้นผลิตภัณฑ์ที่ออกมาจึงรูปแบบที่คล้ายกันและต้องมีการแข่งขันอีก ”

การวิเคราะห์ความต้องการทางการตลาดโดยมองที่เป้าหมายหรือลูกค้าในอนาคต ทำให้สามารถวางแผนการตลาดได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของประธานกลุ่มที่ว่า “ การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับโครงการฝ้ายแกมไหม แม่จึงเริ่มออกหาตลาดแหล่งใหม่คือการเข้าสู่ตัวเมืองใหญ่ คือจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีนักท่องเที่ยวเยอะและมองหาลูกค้ากลุ่มใหม่ที่มีอำนาจในการซื้อสูงคือลูกค้าชาวต่างชาติ จากการสังเกตของแม่พบว่าลูกค้าชาวต่างชาติซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวญี่ปุ่นจะให้ความสนใจและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ทำมาจากธรรมชาติ ทำจากเส้นใยธรรมชาติทั้งฝ้าย ลินิน ไหม และมีการย้อมด้วยสีธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่จะเลือกซื้อผ้าที่เป็นผืนมากกว่าที่มีการแปรรูปหรือตัดเย็บแล้วโดยซื้อในปริมาณที่มากและไม่ค่อยต่อรองราคา เพราะตอนนั้นยังไม่มีใครทำสินค้าจำพวกนี้ให้เลือกมากนัก แม่จึงสอบถามเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆที่เราไปเข้าร่วม ทำให้ทราบว่าลูกค้ากลุ่มนี้ เป็นนักธุรกิจที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย ซึ่งกำลังต้องการสินค้าจำพวกนี้เพื่อนำไปออกแบบและตัดเย็บ ส่งไปขายยังประเทศญี่ปุ่น แม่จึงได้เป้าหมายการตลาดซึ่งเป็นลูกค้าชาวญี่ปุ่นที่มีความต้องการสินค้าที่ทำมาจากธรรมชาติ ”

การวางแผนการตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้านั้น การสำรวจความพร้อมของกลุ่มฯ ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และกำลังคนเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งดังการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (2 กันยายน 2551 : 19.00-22.00 น.) ว่า “ แม่ย้อนกลับมามองดูความพร้อมในกลุ่มของเรา ว่าเรามีความพร้อมในด้านฝีมือ กำลังคนและเครื่องมือ ส่วนวัตถุดิบในขั้นแรกอาจจะต้องหาจากที่อื่น โดยตอนแรกแม่ซื้อฝ้ายโรงงานมาย้อมสีธรรมชาติตามวิธีการดั่งเดิมของ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ชาวบ้าน คือเอาเปลือกไม้ ใบไม้ที่ให้สีมาย้อมและทอออกมาเป็นผ้าผืน จำนวนไม่มากนักและทดลองไปขายที่งานแสดงสินค้าของโครงการฝ้ายแกมไหม ซึ่งนั้นก็ทำให้แม่ได้รู้จักกับคุณอุซาโต้ ซึ่งสนใจผ้าที่แม่ทำออกมาและซื้อผ้าของแม่ไป อีกทั้งขอติดต่อเพื่อซื้อผ้ากับกลุ่มของแม่ ซึ่งเค้าก็ได้เดินทางมาดูงานที่กลุ่มของแม่ที่บ้านนาเดาด้วยตนเอง ทำให้แม่ตกลงซื้อขายกับคุณอุซาโต้ เป็นประจำ ทำให้แม่เปลี่ยนแนวคิดในการผลิตสินค้าใหม่ซึ่งสร้างข้อขัดแย้งให้กับสมาชิกบางคนที่ไม่เชื่อมั่นในตัวแม่ แม่จึงตัดสินใจย้ายออกมาทำกลุ่มใหม่เพื่อทำผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติที่ศูนย์ฯแห่งนี้ โดยได้รับความร่วมมือ ส่งเสริมและความช่วยเหลือจากโครงการฝ้ายแกมไหม ในการให้ความรู้ทั้งการบริหารจัดการกลุ่มด้วยและกระบวนการผลิตแบบครบวงจร ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เป็นอย่างดีจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ” ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (23 กันยายน 2551; 14.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การวิเคราะห์ทางการตลาดของกลุ่มเกิดจากประสบการณ์และการสังเกตของประธานกลุ่ม ทำให้ได้ทราบความต้องการของผู้บริโภคและได้กลุ่มลูกค้าที่เป้าหมายทางการตลาด จึงทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนากลุ่มและผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ซึ่งเป็นกระบวนการผลิตแบบดั่งเดิมของชาวบ้าน ซึ่งมีพื้นฐานทั้งองค์ความรู้แรงงานที่มีฝีมือและอุปกรณ์เครื่องมือพื้นบ้านอยู่แล้วภายในชุมชน จากการสำรวจทำให้พบว่ายังมีการปลูกฝ้ายพื้นเมืองและมีการปั่นฝ้ายอยู่บ้างภายในชุมชน จึงเป็นการง่ายต่อการรื้อฟื้นการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษหรือฝ้ายอินทรีย์ที่กำลังมีกระแสความนิยมจากต่างชาติ ซึ่งโครงการฝ้ายแกมไหมได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมกลุ่มฯให้สามารถผลิตสินค้าตามแนวความคิดเชิงอนุรักษ์คือผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติแบบครบวงจรเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า สามารถสร้างงานและรายได้ให้ชุมชน จนกระทั่งกลุ่มฯประสบผลสำเร็จและมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกับโครงการฝ้ายแกมไหมเพื่อเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้การผลิตเส้นใยแบบครบวงจร ”

ลูกค้าที่เป็นเป้าหมายทางการตลาดของกลุ่มในช่วงแรกเป็นลูกค้าประจำรายใหญ่ที่มีเงื่อนไขด้านผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจน คือบริษัทอุซาบุโระ อุซาโต้ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (2 กันยายน 2551; 19.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ เงื่อนไขและข้อตกลงที่กลุ่มฯ ทำไว้กับบริษัทอุซาบุโระ อุซาโต้ คือ กลุ่มฯต้องผลิตผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ มีการพัฒนาของลายผ้าอยู่สม่ำเสมอ คือ ผ้าทุกผืนที่ส่งให้บริษัทต้องมีลวดลายที่ไม่ซ้ำกันและไม่เหมือนกับของที่อื่น ผลิตภัณฑ์ต้องมีคุณภาพและได้มาตรฐานตามกระบวนการผลิตมีความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม สามารถตรวจสอบกระบวนการผลิตได้ อีกทั้งไม่ขายผ้าในราคาที่ถูกกว่าให้กับลูกค้าคนอื่นด้วย โดยบริษัทจะรับซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ทุกเดือน เป็นผ้าผืนหน้ากว้าง 1.20 เมตร จำนวน 12 ม้วนตามจำนวนคนทอ ความยาวม้วนละประมาณ 40 เมตร ซึ่งความยาวโดยรวมไม่เกิน 500 เมตร/เดือน” ซึ่งสอดคล้องกับการการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (23 กันยายน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2551; 14.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า “ เงื่อนไขและข้อตกลงของบริษัทกับกลุ่มฯ นั้น จะมุ่งเน้นในเรื่องคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่สามารถตรวจสอบกระบวนการผลิตเชิงอนุรักษ์ได้ มีการพัฒนาของลายผ้า โดยลายจะต้องไม่ซ้ำกับของเดิมและที่อื่น นอกจากนี้ยังมีการจำกัดปริมาณในการรับ-ส่งผ้า โดยทุกเดือนสมาชิกทอผ้าจะทอผ้าส่งได้คนละ 1 ม้วน คือผ้าหน้ากว้างประมาณ 1.20 เมตร ความยาวประมาณ 40 เมตร/คน ซึ่งความยาวโดยรวมต้องไม่เกิน 500 เมตรและไม่ขายผ้าให้กับที่อื่นถูกกว่าบริษัท ซึ่งปัจจุบันน้าก็รับหน้าที่ในการตรวจสอบกระบวนการผลิตและคุณภาพสินค้าให้กับทางบริษัทด้วย ”

ผลิตภัณฑ์ที่เป็นไปตามเงื่อนไข และตอบสนองความต้องการของบริษัทได้ สามารถสร้างรายได้หลักให้กับกลุ่มฯ ทุกเดือนตั้งแต่ ปี2547 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มคือ ผ้าผืนที่ทอจากฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ เพื่อส่งให้กับบริษัทอุซาบุโระ อุซาโต้ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (2 กันยายน 2551; 19.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ เมื่อกลุ่มฯ มีลูกค้าประจำแล้ว ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ของกลุ่มจะเป็นผ้าผืนเป็นม้วนความกว้างเท่ากับฟืมคือประมาณ 1.20 เมตร และความยาวม้วนละประมาณ 40-45 เมตร โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์หลักเพื่อให้มีความแปลกใหม่ เพื่อส่งให้ลูกค้าประจำจะเป็นหน้าที่ของประธานกลุ่มร่วมกับสมาชิกทอผ้า ดังจะเห็นจากคำกล่าวของประธานที่ว่า แม่จะเป็นคนออกแบบลายทอร่วมกับสมาชิกทอผ้า โดยสมาชิกทอผ้าทุกคนจะได้ทอผ้าเพื่อส่งให้กับบริษัทคนละ 1 ม้วนต่อเดือน ”

นอกจากผลิตภัณฑ์หลักแล้ว ทางกลุ่มยังมีผลิตภัณฑ์เสริม ดังจะเห็นจากคำกล่าวของประธานกลุ่มที่ว่า “ คนทอผ้าที่มีประสบการณ์แลฝีมือดีก็จะสามารถทอผ้าได้เร็ว ทำให้ใช้เวลาในการทอน้อย เมื่อทำงานประจำเสร็จเรียบร้อย แม่ก็จะให้ทอผ้าอย่างอื่นเสริม เช่น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัว ผ้าพันคอ ผ้าถุงหรือผ้าผืนไว้สำหรับแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น เป็นต้น โดยพยายามไม่ให้สินค้าออกมามีรูปแบบหรือลวดลายเหมือนกับผ้าของคุณอุซาโต้ เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้เสริมให้กับกลุ่มฯ ซึ่งผ้าขนหนูเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่มฯ ที่ได้พัฒนาขึ้นในปี 2549 โดยได้รับการแนะนำจาก Home net ทำให้ลูกค้าเกิดความสนใจโดยเฉพาะชาวญี่ปุ่น ทำให้มีการสั่งผลิตเป็นประจำจากบริษัทมิยูกิ ทาคาฮาชิที่กิ๊กเป็นผู้แนะนำให้รู้จักเช่นกัน ” และจากการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายทอ (3 กันยายน 2551; 10.00-11.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ส่วนใหญ่แม่จะทอผ้าผืนเพื่อส่งให้กับคุณอุซาโต้ โดยจะใช้เวลาในการทอผ้า 1 ม้วนประมาณ 2 อาทิตย์ ซึ่งแต่ละคนใช้เวลาไม่เท่ากันแล้วแต่ความชำนาญ ส่วนเวลาที่เหลือแม่ก็จะทอผ้าอย่างอื่นที่แม่จันทร์คำให้ทำ เช่น ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัว ที่ต้องใช้ความละเอียดและประณีตในการทอมากเพราะเป็นผ้ายกดอก ซึ่งช่างทอคนอื่นไม่ค่อยมีความชำนาญในการทอเท่าแม่ แต่ต้องทอผ้าของคุณอุซาโต้ ให้เรียบร้อยก่อนงานอื่น ” เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์รองประธาน (21 กรกฎาคม 2551; 12.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า “น้องจะใช้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เวลาในการทอผ้า 1 ม้วนประมาณ 3 อาทิตย์ เพราะว่ามีความชำนาญและประสบการณ์น้อยกว่าคนอื่น เพราะน้องพึ่งมาหัดทอผ้าได้ไม่นาน ซึ่งการทอผ้าให้คุณอุซาโต้ต้องมีความละเอียดมากทั้งการทอและการตรวจสอบคุณภาพ แต่ก็จะพยายามฝึกหัดต่อไปเรื่อย ๆ ส่วนเวลาที่เหลือแม่จันทร์คำจะให้น้องทอจำพวกผ้าพันคอ ซึ่งเป็นงานที่ง่าย ไม่ต้องความละเอียดและประณีตมากนัก ทำให้ใช้เวลาในการทอไม่นาน เพื่อที่ในเดือนต่อไปจะได้ทอผ้าให้คุณอุซาโต้ได้ทัน"

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มนั้น จากการสังเกตของผู้ศึกษาและการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มและสมาชิก ทำให้ทราบว่า กลุ่มฯมีการผลิตสินค้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์หลัก คือ ผ้าผืน ซึ่งสามารถทอหน้ากว้างได้ถึง 1.20 เมตร รูปแบบการใช้สีและลวดลายที่ไม่ซ้ำกัน โดยจะส่งให้กับบริษัทอุซาบุโระ อุซาโต้ เป็นประจำทุกเดือน จำนวน 12 ม้วน ความยาวโดยรวมประมาณ 500 เมตร และอาจมีการทอผ้าผืนเพื่อแบ่งขายเป็นเมตรหรือเป็นม้วนให้กับลูกค้าอื่นด้วย

ผลิตภัณฑ์เสริมของกลุ่มฯ ที่สำเร็จรูปและพร้อมใช้งานได้แก่ ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า ผ้าพันคอ เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างงานและรายได้เสริมให้กับกลุ่มฯ

การผลิตภัณฑ์เสริมที่มีการนำมาแปรรูป โดยการนำผ้าทอของกลุ่มฯไปตัดเย็บโดยช่างในหมู่บ้าน ได้แก่ กระเป๋า ย่าม เสื้อผ้าทั้งของผู้หญิงและผู้ชาย เป็นต้น

ลักษณะของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯนั้นจะเป็นผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ มีความละเอียดและประณีตในทุกขั้นตอน ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ออกมามีเอกลักษณ์ ทั้งในด้านความสวยงามลวดลายและคุณภาพ รวมถึงการรับประกันคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (2 กันยายน 2551; 19.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า " แม่จะพยายามทำผ้าที่มีคุณภาพ โดยใส่ใจ ตั้งใจ ละเอียดและประณีต ทุกขั้นตอนตั้งแต่การจัดการวัตถุดิบและกระบวนการผลิตจนออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะมีการตรวจสอบคุณภาพทุกขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นตอนของการทอผ้าซึ่งต้องมีความละเอียดเป็นอย่างมาก คือแม่และคนทอจะต้องช่วยกันออกแบบลวดลายเพื่อให้สวยงามและไม่ซ้ำของเดิม ซึ่งผ้าทุกม้วนที่เราทำแม่จะต้องตัดริมผ้าไว้เพื่อเป็นแบบอย่างและเปรียบเทียบลายผ้า ในการทอผ้า นอกจากเราจะใช้เครื่องมีที่มีประสิทธิภาพ สะดวกต่อการใช้งานและเพิ่มคุณภาพของผ้าทอ ทำให้ผ้ามีหน้ากว้างขึ้น สามารถทอได้มากถึง 40 เมตรต่อม้วนแล้ว ผ้ามีความสม่ำเสมอของริมผ้าและหน้าผ้า เนื้อผ้ามีความแน่น เหมาะต่อการนำไปตัดเย็บหรือแปรรูป และที่สำคัญเราจะใส่ใจกับการทอผ้ามากคือ คนทอต้องมีความชำนาญ รักษาความสะอาด เก็บเส้นด้ายที่ขาดได้เรียบร้อย จะต้องตรวจสอบความเรียบร้อยทุกตารางนิ้วที่ทอ ทั้งด้านหน้าและด้านหลังผืนผ้าทั้งขณะเวลาที่ทอและหลังจากที่ทอเสร็จแล้วต้องมีการตรวจเช็คอีกครั้งพร้อมกับแม่ จึงทำให้แม่กล้ารับประกันได้ว่าผ้าของเราสามารถนำไปใช้ได้อย่างคุ้มค่าทุกตารางนิ้ว ที่ผ่านมาผ้าของเราไม่เคยถูก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตำหนิในเรื่องคุณภาพโดยลูกค้า จะมีแค่ครั้งเดียวเท่านั้นที่ผ้าส่งซักออกมาแล้วมีรอยด่าง ซึ่งไม่สามารถตรวจสอบสาเหตุที่แท้จริงได้ แต่เราก็รับผิดชอบด้วยการนำผ้ากลับคืน ”

จากการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายทอ (3 กันยายน 2551; 10.00-11.00 น.) ที่กล่าวว่า “ เราจะเน้นกระบวนการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพทุกขั้นตอน สามารถตรวจสอบได้ โดยเฉพาะการทอผ้าที่แม่เป็นผู้รับผิดชอบดูแลสมาชิกกลุ่มฯ อยู่พร้อมกับแม่จันทร์คำ เรามีความตั้งใจ พิถีพิถัน และมีความ ละเอียดในการทอมาก เนื่องจากเป็นผ้าฝ้ายปั่นมือทำให้มีความยากในการทอด้วยคือลักษณะของเส้นจะไม่สม่ำเสมอและมีความเหนียวเท่าฝ้ายโรงงาน เวลาทอด้วยกี่กระตุกเส้นด้ายยืนอาจขาดง่าย เราต้องคอยหมั่นตรวจสอบและแก้ไขให้เรียบร้อย ต่อเส้นด้ายไม่ให้เป็นปมด้วย เศษเมล็ดฝ้ายหรือสิ่งสกปรกต่าง ๆ ที่อาจติดมากับเส้นฝ้าย เราต้องคอยดูและเอาออกเพื่อไม่ให้ผู้นำไปสวมใส่เกิดความระคายเคือง ต้องรักษาความสะอาดทั้งเครื่องมือ เส้นด้ายฝ้ายผ้าที่ทอ รวมถึงคนทอผ้าด้วย เพื่อไม่ให้ผ้ามีรอยเปื้อนหรือตำหนิและการทอผ้าต้องมีความสม่ำเสมอในการพุ่งกระสวยและกระทบหน้าผ้า เพื่อให้ผ้าที่ออกมามีริมผ้าและหน้าผ้าที่เสมอกัน โดยเราจะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของผืนผ้าตลอดเวลาที่ทอผ้า และเมื่อทอผ้าเสร็จแล้ว ก็จะมีการตรวจสอบคุณภาพและนับจำนวนเมตรอีกครั้งพร้อมกับแม่จันทร์คำทั่งด้านหน้าและด้านหลังผ้า เมื่อมีตำหนิเราจะช่วยกันแก้ไขอีกครั้ง ทำให้ผ้าทอที่ออกมามีคุณภาพ ซึ่งที่ผ่านมาเราไม่เคยโดนส่งผ้ากลับเพราะไม่ได้มาตรฐานเลย” เช่นเดียวกันกับการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (23 กันยายน 2551; 14.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า “ บริษัทอุซาบุโระ อุซาโต้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำในด้านการผลิตเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ที่ทำจากวัตถุดิบธรรมชาติปลอดสารพิษ มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ผู้ผลิตและสิ่งแวดล้อม โดยมีการเลือกใช้วัตถุดิบคือผ้าทอในประเทศไทย ออกแบบโดยคุณอุซาโต้ ตัดเย็บโดยช่างฝีมือจากเมืองไทยแล้วส่งไปขายในประเทศญี่ปุ่น ทางบริษัทต้องการสินค้าที่มีคุณภาพสูง เพื่อรักษาภาพลักษณ์และคุณภาพของสินค้าภายใต้แบรนของบริษัท จึงต้องมีความพิถีพิถันในการเลือกวัตถุดิบเป็นอย่างมาก มีการสร้างเงื่อนไขและข้อตกลงสำหรับกลุ่มทอผ้าที่ทำธุรกิจร่วมกัน อีกทั้งมีการตรวจสอบคุณภาพตั้งแต่กระบวนการผลิตจนกระทั่งสำเร็จรูปโดยส่งตัวแทนของบริษัทมาควบคุมและดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะ ซึ่งน้าเองก็เป็นตัวแทนของบริษัทในการดูแลกลุ่มฯ นี้ จากที่ผ่านมาผ้าทอของกลุ่มฯก็ผ่านมาตรฐานจากการตรวจสอบของบริษัทตลอดไม่เคยมีปัญหาและอาจมีการแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบลายผ้าเท่านั้น”

การสนับสนุนกลุ่มทั้งในด้านการพัฒนาลายทอของกลุ่มสำหรับผลิตภัณฑ์หลัก จากการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (23 กันยายน 2551; 14.00-17.00 น .) ที่กล่าวว่า “ คุณอุซาโต้และคุณสมยศซึ่งเป็นหุ่นส่วนและผู้จัดการบริษัทได้มา ช่วยสอนสมาชิกกลุ่มในการออกแบบลายทอโดยการนำรูปภาพที่มีสีสันสวยงามมาเปรียบเทียบการเลือกใช้สีผสมในลายผ้า เช่น รูปดอกฮ่อมสีม่วง การเลือกใช้สีก็จะมีสีเขียวอ่อนและแก่ที่มาจากสีใบ สีน้ำตาลที่มาจากลำต้น มีสีม่วงอ่อนและ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แก่ที่มีจากดอกและสีขาวที่เป็นเกสรดอก เพื่อนำสีที่ได้ทั้งหมดมาทดลองผสมในลายผ้า เพื่อให้เกิดลวดลายใหม่ๆ เป็นต้น ซึ่งแม่ก็ยังใช้วิธีการนี้ในการออกแบบลายผ้าเป็นประจำ”

การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เสริม หรือการแปรรูปผลิตภัณฑ์กลุ่มฯ จะได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษา อย่างเช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ สาขาวิชาการออกแบบ ที่มีคณะอาจารย์มานำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯไปให้นักศึกษา ช่วยกันออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์พัฒนาชุมชน ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (2 กันยายน 2551; 19.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ อาจารย์คณะออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ที่เชียงใหม่มาขอความร่วมมือ โดยขอตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯเราไปให้นักศึกษาออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากผ้าผืนหรือผ้าพันคอแบบทั่วไปของกลุ่มฯ กลายเป็นเสื้อคลุมที่เหมาะสำหรับคนหลายกลุ่ม ทั้งวัยรุ่น วัยทำงานและผู้ใหญ่ ซึ่งแม่กำลังให้ช่างในหมู่บ้านตัดเย็บให้เพื่อเตรียมไปออกงาน” ซึ่งจากการสังเกตของผู้ศึกษาที่ไปส่งประธานกลุ่มเอางานไปให้ช่างเย็บ พบว่าผลงานที่นักศึกษาช่วยออกแบบจะมีตัวอย่างผลิตภัณฑ์และแบบตัด เมื่อลูกค้าที่ร้านตัดเย็บเห็นก็ต่างชื่นชมในรูปแบบและความสวยงามเช่นกัน

ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของกลุ่มฯส่วนใหญ่ มุ่งเน้นการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในกลุ่มที่เป็นชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวญี่ปุ่น ที่ให้ความสนใจในการเลือกใช้วัตถุดิบที่มาจากธรรมชาติ กระบวนการผลิตมีความปลอดภัยต่อผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งผลิตภัณฑ์หรือสินค้าต้องมีความสวยงามคุณภาพสูงและสามารถตรวจสอบขั้นตอนการทำงานได้ ซึ่งกลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการผลิตภัณฑ์เหล่านี้ได้อย่างครบถ้วน ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์และสินค้าที่เป็นผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มฯ มีราคาสูงกว่าสินค้าจำพวกเดียวกันในท้องตลาดทั่วไป ซึ่งก็ได้รับความสนใจและตอบรับผลิตภัณฑ์เป็นอย่างดี จากลูกค้าชาวญี่ปุ่น จนกระทั่งมีการสั่งผลิตเป็นประจำทุกเดือน สร้างรายได้หลักให้กลุ่มฯและเป็นแรงผลักดันในการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มฯเรื่อยมา

ปัจจุบันมีแนวโน้มที่ลูกค้าชาวญี่ปุ่นที่มาทำธุรกิจในเมืองไทยเช่นเดียวกับบริษัทอุซาบุโระ อุซาโต้ กำลังสนใจและสั่งผลิตสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ลูกค้าชาวญี่ปุ่นของกลุ่ม (10 สิงหาคม 2551; 12.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า “ มิยูกิมาทำธุรกิจที่เมืองไทยเกือบ 10 ปีแล้ว พยายามหาวัตถุดิบหรือกลุ่มฯชาวบ้านจากหลายที่มาก โดยไปดูตามงานแสดงสินค้าต่างๆ เห็นหลายกลุ่มที่ผลิตผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติเหมือนๆกัน มิยูกิชอบหรือถูกใจแบบไหนก็ไปติดต่อซื้อขายทำธุรกิจด้วย แต่ไม่มีกลุ่มไหนสามารถผลิตสินค้าได้ตรงกับความต้องการของมิยูกิได้เลย จนกระทั่งคุณกิ๊กแนะนำให้รู้จักกับกลุ่มป้าจันทร์คำ ได้เห็นผลิตภัณฑ์ก็ถูกใจและไปดูกระบวนการผลิตที่กลุ่มฯหลายครั้งก็ทำให้เกิดความประทับใจ ทั้งป้าจันทร์คำและกลุ่ม ในการ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประกอบธุรกิจแบบนี้ มิยูกิจึงสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มคือ ผ้าเช็ดหน้าและผ้าเช็ดตัวเป็นประจำด้วย ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกับคุณอุซาโต้ เพื่อจะได้สบายใจทุกฝ่าย ”

การกำหนดราคาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่มนั้น ผู้ที่ทำการกำหนดราคาคือ ประธานกลุ่ม ซึ่งมีหลักการกำหนดราคาด้วยการคำนวณต้นทุนบวกกำไร ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (2 กันยายน 2551; 19.00 -2200 น.) ที่กล่าวว่า “ เมื่อก่อนแม่จะตั้งราคาเอง ตามสถานการณ์และความต้องการทางตลาด โดยไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนและกำไร จนกระทั่งปัจจุบันแม่มีประสบการณ์ทั้ง การบริหารจัดการกระบวนการผลิตทุกอย่างและเป็นฝ่ายการตลาด อีกทั้งได้รับความรู้ทั้งจากคุณก๊กเกี่ยวกับการกำหนดราคา ทำให้ทราบถึงการคำนวณต้นทุนอย่างง่าย ตั้งแต่การจัดซื้อวัตถุดิบ ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าจ้างค่าแรงในทุกขั้นตอน โดยแม่จะต้องพยายามบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับการลงทุนทุกอย่างมากขึ้นเพื่อมาใช้ในการคำนวณและบวกเพิ่มค่ากำไรอีกเล็กน้อยเป็นเงินหมุนเวียนเพื่อใช้ในการลงทุนต่อไป เราจะต้องมีความละเอียดถี่ถ้วนมากขึ้นในการคำนวณต้นทุนกำไร จึงจะออกมาเป็นราคาซื้อขายที่สร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่ายได้อย่างเหมาะสม” ดังจะเห็นได้จากการสังเกตของผู้ศึกษาในการกำหนดราคาสินค้าหลักของกลุ่ม คือผ้าผืน ราคาซื้อขายที่ส่งให้กับบริษัทเป็นประจำคือ เมตรละ 180 บาท มีต้นทุน ค่าวัตถุดิบคือ

ผ้า 1 ม้วน มี 45 เมตรจะใช้เส้นฝ้ายเกรดA 9 กิโลกรัมราคากิโลกรัม 230 บาท

จะได้ 230 x 9 = 2,070 บาท/ม้วน และ 2,070 ÷ 40 = 51.75 บาท/เมตร

เส้นฝ้ายโรงงานเพื่อเป็นเส้นยืนเสริมอีก 1 กิโลกรัมละ 100 บาท

จะได้ 100÷ 40 =2.5 บาท/เมตร

ค่าย้อมสีธรรมชาติ กิโลกรัมละ 100 บาท

จะได้ 100 x 9 = 900 บาท/ม้วน และ 900 ÷ 40 = 22.5 บาท/เมตร

ค่าจ้างทอผ้าเมตรละ 50 บาท

ค่าต้นทุน คือ 51.75+2.5+22.5+50 = 126.75 บาท/เมตร และมีต้นทุนที่ไม่สามารถมองเห็นได้ เช่น ต้นทุนค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์ เครื่องจักรและโรงเรือน บรรจุภัณฑ์ ค่าขนส่ง ค่าบริหารจัดการของกลุ่มฯ ค่าแรงของประธานกลุ่มและชำระหนี้สินที่เป็นภาระของทางกลุ่มฯ จึงเหลือกำไรเพื่อใช้ในการเป็นทุนหมุนเวียนต่อไป และเช่นเดียวกันกับการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (23 กันยายน 2551; 14.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การกำหนดราคาจะเป็นที่ของประธานกลุ่ม โดยน้าจะให้คำปรึกษาในเรื่องเกี่ยวกับความเหมาะสม ข้อควรคำนึงถึงในการคำนวณต้นทุน โดยเฉพาะต้นทุนที่มองไม่เห็น อีกทั้งเปรียบเทียบราคากับท้องตลาด ซึ่งการกำหนดราคาของกลุ่มจะใกล้เคียงกับกลุ่มอื่นที่ส่งให้บริษัทอุซาบุโร อุซาโต้ซึ่งมีมาตรฐานและคุณภาพสินค้าใกล้เคียงกัน แต่สำหรับ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตลาดผ้าฝ้ายทั่วไปอาจราคาสูงเกินไป ถ้าลูกค้าสนใจแต่เพียงความสวยงามไม่ได้คำนึงถึงคุณลักษณะในเชิงอนุรักษ์ ความปลอดภัยและคุณภาพ ”

ช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มฯ ประกอบด้วย การขายส่งและการขายปลีก สำหรับการขายส่งนั้นกลุ่มฯได้จากการรับคำสั่งผลิตเป็นประจำทุกเดือนจาก บริษัทอูซาบูโระ อุซาโตะ จำกัด ซึ่งมีการสั่งซื้อสินค้าจากกลุ่มฯ ได้แก่ ผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติเป็นผ้าผืน จำนวน 12 ม้วน/เดือน ซึ่งบริษัทจะนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (2 กันยายน 2551 :19.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ช่องทางการจัดจำหน่ายของกลุ่มฯ ไปยังลูกค้า กลุ่มฯมีวิธีการในการจัดการด้านขนส่งไปยังบริษัทที่อยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ แต่ก่อนแม่จะเช่ารถรถยนต์จากคนในหมู่บ้านเพื่อขนส่งสินค้าไปยังบริษัท ซึ่งกลุ่มฯ จะรับผิดชอบค่าขนส่งในส่วนนี้ แต่ในส่วนของค่าบริการการขนส่งต่อไปยังบริษัทหรือค่าน้ำมันรถ บริษัทจะเป็นผู้จ่ายค่าขนส่งเอง ในบางครั้งเกิดความไม่สะดวกในการเช่ายืมรถหรือแม่ต้องไปติดต่อธุระหลายที่เกิดความเกรงใจ จนกระทั่งในปี 2549 แม่จึงตัดสินใจซื้อรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งเป็นรถกระบะมือสองในสภาพที่ดีอยู่ โดยให้พ่อเป็งหัดขับรถ เพื่อใช้ในครอบครัวและการประกอบธุรกิจของกลุ่มฯ ” เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (23 กันยายน 2551; 14.00-17.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ที่ผ่านมาในการเช่ายืมรถจากคนในหมู่บ้านเพื่อไปส่งผ้าให้บริษัทที่จังหวัดเชียงใหม่นั้น เกิดปัญหาหลายครั้งทั้งในด้านความพร้อมของสภาพรถ ซึ่งเคยถูกตรวจจับควันดำจากท่อไอเสีย 2 ครั้งและบางครั้งเวลาอาจไม่ตรงกัน ทำให้เกิดความติดขัดได้เวลาที่ไปส่งสินค้าให้กับทางบริษัท ซึ่งค่าใช้จ่ายในการเดินทางหรือค่าน้ำมันรถนั้นบริษัทจะเป็นผู้รับผิดชอบอยู่แล้วทุกครั้ง จึงสนับสนุนให้กลุ่มฯ มีรถส่วนตัวเพื่อสะดวกในการเดินทางติดต่อสื่อสารหรือประกอบธุรกิจของกลุ่ม อีกทั้งยังใช้ได้ภายในครอบครัวและกลุ่มสมาชิกด้วย ”

สำหรับการขายปลีกนั้น ได้จากการจำหน่ายสินค้าที่กลุ่มฯ จะไปออกร้านแสดงสินค้าตามนิทรรศการของหน่วยงานต่างๆที่จัดขึ้น ทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด โดยประธานกลุ่มและสามีจะจัดการนำสินค้าไปแสดงและเดินทางโดยใช้รถส่วนตัวเพื่อความสะดวก จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า การจัดจำหน่ายสินค้าจากกลุ่มฯถึงลูกค้า คือบริษัทอุซาบุโร อุซาโต้จะเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหลัก อีกทั้งการจำหน่ายสินค้าให้กับบริษัทอื่นและการไปแสดงสินค้าในงานต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นต่างจังหวัดโดยเฉพาะที่กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเสริมโดยประธานกลุ่มและสามีจะทำหน้าที่ในการเดินทางไปจัดจำหน่าย แสดงสินค้าและจัดส่งสินค้าด้วยตัวเองทุกครั้ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

นอกจากนี้กลุ่มยังมีโครงการในการนำผลิตภัณฑ์หรือสินค้าไปฝากขายตามร้านค้าต่างๆ ซึ่งได้เริ่มจากการนำผ้าเช็ดหน้าและผ้าเช็ดตัวไปฝากที่ร้านขายเสื้อผ้าของผู้ศึกษา ซึ่งอยู่ภายในห้างสรรพสินค้าใหญ่ของจังหวัดลำปาง เพื่อจำหน่ายเป็นของขวัญในช่วงเทศกาลวันแม่โดยคิดสินค้าราคาส่งให้ผู้ศึกษา ซึ่งต่อไปอาจเป็นสินค้าแปรรูปจำพวกเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มเป็นต้น กลุ่ม ฯ มีวิธีการส่งเสริมการขาย โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น การออกร้านงานแสดงสินค้าของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดที่จัดขึ้น การแจกนามบัตร การโฆษณา ขายสินค้าทาง http:/www.thaitambon.com และการสนับสนุนหรือการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าพัฒนาชุมชนอำเภอเสริมงาม (23 กรกฎาคม 2551; 13.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ทางหน่วยงานพัฒนาชุมชนได้ให้ความสนับสนุน ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดยได้ส่งผลิตภัณฑ์ผ้าลายทอสร้อยดอกหมาก ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม เข้าร่วมประกวดนโยบาย 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ คัดสรร 2 ครั้ง ในครั้งแรก พ.ศ. 2547 ได้รับรางวัล OTOP ระดับ 5 ดาว ปี พ.ศ. 2548 ได้ส่งเข้าประกวดอีกครั้ง ได้รับรางวัล OTOP ระดับ 3 ดาว และในปี พ.ศ. 2549 กลุ่มฯ ได้ผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เป็นที่เรียบร้อย ซึ่งเป็นการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ที่มีผลทำให้กลุ่มฯมีชื่อเสียงมากขึ้น มีผู้คนทั่วไปรู้จักสินค้าของกลุ่มมากขึ้น” จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่ากลุ่มฯ ได้รับรางวัลจากการส่งผลิตภัณฑ์เข้าประกวดกับหน่วยงานหลายแห่งประกอบด้วย

1. รางวัลชนะเลิศการประกวดผ้าทอประเภทผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ในโครงการเศรษฐกิจพื้นบ้านมาตรฐานลำปาง ในปี พ.ศ. 2545

2. ผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายสร้อยดอกหมากได้รับรางวัลสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว ในปี พ.ศ. 2546

3. ผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายสร้อยดอกหมากได้รับรางวัลสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 3 ดาว ในปี พ.ศ. 2547

4. ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ได้แก่ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าคลุมเตียง และผ้าขนหนู ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ในปี พ.ศ. 2549

5. กลุ่มฯ ได้รับคัดเลือกให้เป็นสถานประกอบการที่ผ่านเกณฑ์การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในระดับดีได้รับสัญลักษณ์ G ทองแดง ในปี 2551 ของ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6. กลุ่มฯ ได้รับคัดเลือกให้เป็นสถานประกอบการที่ผ่านเกณฑ์การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในระดับดีมากได้รับสัญลักษณ์ G เงิน ในปี 2552 ของ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

รางวัลต่างที่กลุ่มได้รับมานี้ จะเป็นสื่อที่ช่วยประชาสัมพันธ์และรับประกันคุณภาพให้กับผลิตภัณฑ์และกลุ่มฯ ที่เป็นการส่งเสริมทางการตลาดให้กับกลุ่มด้วย และจากการให้สัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (2 กันยายน 2551; 19.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ นโยบายดังกล่าว ประสบผลสำเร็จในการสร้างชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ แต่ในส่วนของปริมาณการขายสินค้า ถือว่าไม่ส่งผลให้ยอดขายของกลุ่มเพิ่มขึ้น เนื่องจากสินค้าของกลุ่มมีราคาสูงกว่าสินค้าของคู่แข่ง ดังนั้นการออกร้านแสดงสินค้าร่วมกันลูกค้าก็จะนิยมซื้อสินค้าที่มีราคาต่ำกว่าสินค้าของกลุ่ม นอกจากลูกค้าบางกลุ่มที่ให้ความสนใจผลิตภัณฑ์เชิงอนุรักษ์เป็นพิเศษ ก็จะให้ความสนใจเข้ามาซักถามและช่วยอุดหนุนผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของกลุ่ม เมื่อใช้แล้วเกิดความพึงพอใจในคุณภาพก็อาจตามมาหากลุ่มฯถึงบ้านนาเดา ซึ่งอาจจะเป็นชาวต่างชาติหรือคนที่มีฐานะดี เพื่อมาดูกระบวน การผลิตและช่วยอุดหนุนสินค้าที่ศูนย์ฯด้วย แต่ยังไม่มีการสั่งสินค้าเป็นประจำ”

2.6 การจัดการด้านจริยธรรม (Moral)

การจัดการด้านจริยธรรม ในการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มทอผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ ศูนย์การเรียนรู้ “ตูบแก้วมา” บ้านนาเดา อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปางนั้น มีการสอดแทรกอยู่ในการจัดการด้านอื่น ๆ ทุกด้านที่สอดคล้องกับแนวคิดในการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่ม จากการรวบรวมข้อมูลของผู้ศึกษา โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง พบว่า สามารถแบ่งการจัดการด้านจริยธรรมในด้านต่างๆ ดังนี้

1. กลุ่มสมาชิกในองค์กร

การจัดการด้านจริยธรรมต่อกลุ่มสมาชิกซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากในองค์กรนั้น จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่าจะเป็นหน้าที่ของผู้นำคือ ประธานกลุ่มที่จะเอาใจใส่ ดูแลและให้ความสำคัญกับสมาชิกเหมือนเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน เพราะสมาชิกทุกคนต่างก็มีความสำคัญในการดำเนินงานร่วมกัน นอกเหนือจากการมาทำงานที่ได้รับค่าแรงเป็นค่าตอบแทนแล้วผลตอบแทนทางด้านจิตใจก็เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้ทุกคนสามารถทำงานร่วมกันอย่างสามัคคี มีความเคารพ เชื่อฟังและศรัทธาใน ผู้นำหรือประธานกลุ่มได้ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มทอผ้า (17 ตุลาคม 2551; 13.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ถึงแม้การตัดสินใจมาทำงานที่นี่ในครั้งแรกจะมาจากผลค่าตอบแทนที่กลุ่มให้สูงกว่าที่อื่น แต่เมื่อแม่มาอยู่ไปบรรยากาศในการทำงานกับแม่จันทร์และสมาชิกคนอื่นที่มีความรักใคร่ ห่วงใยกัน แม้บางครั้งงานจะยุ่งยากเหน็ดเหนื่อย จนเราอาจท้อแม่จันทร์คำจะไม่บ่นหรือด่า ไม่อวดตัวว่าเก่งกว่าคนอื่นหรือเป็นเจ้านาย แต่จะพยายามสอนและช่วยจนกว่าเราจะทำได้สำเร็จ มันทำให้แม่เลื่อมใสและศรัทธาในแม่จันทร์คำ เมื่อเจ็บป่วยไม่สบายหรือมีเรื่องเดือดร้อนกลุ่มก็จะมีเงินออมสำรองไว้ช่วยเหลือพวกเราทุกคน มันทำให้เรารู้สึกดีที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือกัน แม่จึงแนะนำให้ลูกสะใภ้คือน้องขวัญมาทำงานที่นี่ด้วย”

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์รองประธาน (17 ตุลาคม 2551; 13.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า “ แม่จันทร์คำจะจัดการในเรื่องค่าตอบแทนอย่างยุติธรรมสำหรับทุกคน โดยใช้การตัดสินจากผลงานที่เราทำได้และจะให้ครบถ้วนตรงตามเวลามาก คือเวลาที่เอาผ้าไปส่งทุกคนจะรู้ว่าแม่จันทร์คำได้เงินค่าผ้ามาด้วย อีกวันหนึ่งเราจะได้ค่าจ้างค่าแรงอย่างครบถ้วนทุกคน แต่ถ้าใครมีเรื่องเดือดร้อนจำเป็นต้องใช้เงินด่วน กลุ่มฯก็มีเงินออมสำรองไว้ช่วยเหลือ จากวัตถุประสงค์ในการออมเงินเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการผลิตของกลุ่มฯ จึงกลายมาเป็นทุนสำรองในการช่วยเหลือสมาชิกซึ่งแม่จันทร์คำก็เป็นคนจัดการเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน ” ซึ่งมีความสอดคล้องกับการสังเกตของผู้ศึกษา ประธานกลุ่มจะต้องพกเงินสดทั้งหมดที่ได้จากการจำหน่ายผ้าให้กับบริษัทอุซาบุโระ อุซาโต กลับมาที่ศูนย์ฯทุกครั้ง เพื่อจะจ่ายค่าจ้างให้กับสมาชิกที่ทอผ้าทุกคน ซึ่งประธานกลุ่มได้บอกกล่าวว่า “ สมาชิกเค้ารู้ว่าแม่จะมาส่งผ้าพรุ่งนี้เช้าทุกคนก็จะมาเบิกเงินไป แม่ไม่อยากให้ทุกคนรอแล้วต้องมาเสียเวลาถ้าต้องมาเบิกเงินที่ธนาคารในตัวอำเภออีก เพราะทุกคนก็อยากได้เงินไปใช้ทั้งนั้น ” สำหรับการจ่ายค่าจ้างในการจัดซื้อวัตถุดิบ หรือการทำผลิตภัณฑ์เสริม ซึ่งอาจจะยังขายผลิตภัณฑ์ไม่ได้หรือลูกค้าโอนเงินเข้าธนาคาร ประธานกลุ่มจะรับผิดชอบโดยการจ่ายค่าจ้างค่าแรงให้ก่อน โดยใช้เงินส่วนตัว

การคำนึงถึงสวัสดิภาพในการทำงาน การดูแลสุขลักษณะและสวัสดิการของสมาชิกกลุ่ม จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า เนื่องกลุ่มประกอบธุรกิจในเชิงอนุรักษ์ ซึ่งต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ผลิตด้วย ทั้งการเลือกวัตถุดิบที่มีความปลอดภัยเพื่อนำมาใช้ในการผลิต การใช้ วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือพื้นบ้านและไม่ใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ อีกทั้งขั้นตอนกระบวนการผลิตที่เป็นงานฝีมือ จึงทำให้สมาชิกมั่นใจได้ว่าจะไม่เกิดความเสี่ยงจากการทำงาน ที่เป็นอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินได้ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกฝ่ายปลูกฝ้าย (4 สิงหาคม 2551; 9.00-11.00 น.) ที่กล่าวว่า “การที่พ่อปลูกฝ้ายปลอดสารพิษให้กับทางกลุ่มฯ นอกจากจะมีรายได้ที่ดี ต้นทุนในการผลิตน้อยเพราะไม่ต้องใช้ปุ๋ยและสารเคมีแล้ว ยังมีความปลอดภัยและไม่เป็นอันตรายสำหรับคนปลูกและคนดูแลอย่างพ่อ วัตถุดิบคือฝ้ายที่ได้ออกมาก็ปลอดสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อคนนำไปผ่านกระบวนการผลิตและเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคด้วย” เช่นเดียวกันกับการสัมภาษณ์สมาชิกปั่นฝ้าย (4 สิงหาคม 2551; 10.00-12.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การปั่นเส้นด้ายฝ้ายให้กับกลุ่มฯ สามารถสร้างรายได้ให้กับคนเฒ่าคนแก่ที่อยู่เฝ้าบ้านอย่างแม่ โดยเราจะใช้เครื่องมือพื้นบ้านที่เป็นเครื่องทุ่นแรงแต่ไม่ใช่เครื่องจักร จึงไม่มีอันตรายใดๆ มาใช้ปั่นฝ้ายกัน ซึ่งแม่จันทร์คำจะมารับส่งฝ้ายและช่วยดูแล พร้อมกับให้คำแนะนำสมาชิกในการทำงานเป็นประจำ” สำหรับการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายทอผ้า (17 ตุลาคม 2551; 13.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ในขั้นตอนของการทอผ้านั้น อาจดูเหมือนมีความยุ่งยาก ซับซ้อน ใช้เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์หลายอย่าง แต่เมื่อเราใช้งานอย่างถูกวิธีก็สามารถทำงานได้อย่างไม่มีปัญหา เพราะวัตถุดิบที่กลุ่มเลือกใช้มีคุณภาพและความ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ปลอดภัยอยู่แล้ว เราสามารถตรวจสอบได้เองภายในชุมชน ส่วนเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีการปรับเปลี่ยนนั้น เพื่อให้เราสามารถทำงานได้สะดวกขึ้นผลผลิตที่ออกมาได้ปริมาณและมีคุณภาพขึ้น ซึ่งไม่มีความเสี่ยงในการทำงานเลย ”

การดูแลสุขลักษณะและการจัดสวัสดิการสำหรับการดำเนินชีวิตของสมาชิกในการการทำงานที่ศูนย์ฯ คือจะมีการจัดน้ำดื่มทั้งร้อนและเย็นเพื่อบริการสมาชิกตลอดเวลาไว้ภายในศูนย์ฯ สำหรับอาหารสมาชิกที่มาทำงานที่ศูนย์ส่วนใหญ่จะร่วมรับประทานอาหารกลางวันพร้อมกัน โดยอาจมีการเตรียมมาจากที่บ้านของแต่ละคนหรือมาประกอบอาหารที่ห้องครัวในศูนย์ฯได้ สามารถใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น จานชาม ช้อนส้อม ภาชนะ เครื่องครัว การใช้แก๊สหุงต้มหรือการแช่ของในตู้เย็นเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีห้องน้ำสะอาดไว้บริการหลายจุดภายในศูนย์ฯโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ แต่ต้องช่วยกันดูแลและรักษาความสะอาด ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (17 ตุลาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ แม่คิดว่าที่ศูนย์ฯ นี่คือบ้านของแม่ และอยากให้สมาชิกทุกคนที่มาทำงานรู้สึกว่าที่นี่คือบ้าน มีความสะดวก สบายไม่แตกต่างจากที่บ้านของเขา โดยเราจะอยู่ด้วยกันเหมือนครอบครัวใหญ่ ช่วยกันทำมาหากินสร้างความสามัคคีในกลุ่ม แม่คิดว่าสิ่งที่ยึดเหนี่ยวเราเอาไว้ด้วยกันไม่ใช่แค่เรื่องผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนเท่านั้น แต่ความความรักความเข้าใจกัน และความเอื้ออาทรต่อกันที่จะยึดเหนี่ยวจิตใจเราเอาไว้ด้วย ที่สำคัญแม่ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มฯต้องมีความเป็นธรรมทั้งในเรื่องผลตอบแทน การดูแลเอาใส่สมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยแม่จะเอาความรู้สึกของตัวเองเปรียบเทียบว่าเราต้องการอะไรบ้างในด้านการทำงานเช่นไม่ชอบถูกดุด่า ว่ากล่าวหรือความสะดวกสบายภายในที่ทำงาน เช่น น้ำดื่ม อาหารและห้องน้ำ เป็นต้น แม่จะพยายามจัดเตรียมให้พร้อมทุกอย่างตามกำลังและความสามารถ ซึ่งมันไม่ได้มากเกินความสามารถที่เราจะจัดให้ได้ ” เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์กรรมการฝ่ายย้อมสีและตรวจสอบคุณภาพ (17 ตุลาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ พ่อจะช่วยแม่ดูแล ในส่วนของการบริการต่างๆ เช่น การเตรียมน้ำดื่ม การซ่อมบำรุงวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือในการทำงานของสมาชิก การรักษาความสะอาดและปลอดภัยภายในศูนย์ฯ ซึ่งพ่อเต็มใจทำให้เพราะคิดว่าทุกคนคือญาติพี่น้องที่อยู่ร่วมกัน อยากให้ทุกคนอยู่ที่นี่ทำงานที่นี่แล้วเกิดความสบายใจ อยู่ช่วยกันเป็นกลุ่มฯแบบนี้ไปนาน ๆ”

ในการประกอบธุรกิจนั้น ผลตอบแทนในด้านค่าจ้างหรือกำไรที่สูง อาจไม่ได้เป็นสิ่งที่ใช้ยึดเหนี่ยวให้คนมาทำงานร่วมกับองค์กรได้อย่างเดียว แต่ความรู้สึกทางด้านจิตใจ ในความอบอุ่น ความไว้ใจ ความเข้าใจ ความผูกพันและสามัคคีกันภายในองค์กร ได้รับความเท่าเทียม ความช่วยเหลือและเป็นธรรมจากผู้นำ อีกทั้งความรู้สึกปลอดภัย ทั้งสุขภาพร่างกายและไม่มีความเสี่ยงในการทำงาน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการที่จะจัดการให้มีความเหมาะสมสำหรับการดูแลทรัพยากรบุคคลหรือสมาชิกในองค์กร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2. ลูกค้า

การจัดการด้านจริยธรรมต่อลูกค้า จากการรวบรวมข้อมูลของผู้ศึกษา โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง พบว่า กลุ่มฯมีการจัดการในรูปแบบของคุณภาพสินค้า ราคาที่เหมาะสมและการให้บริการที่ดี ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (17 ตุลาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า " การที่กลุ่มฯเปลี่ยนมาประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์นั้น เราได้รับความสนใจและการตอบรับจากลูกค้าเป็นอย่างดีโดยเฉพาะชาวญี่ปุ่นที่มีการสั่งผลิตเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งเราจะต้องรักษาคุณภาพของสินค้าให้ตรงตามมาตรฐานที่ลูกค้าต้องการและกำหนดเงื่อนไขไว้ โดยเราจะมีการตรวจสอบคุณภาพตั้งแต่การจัดการวัตถุดิบ การดูแลจัดการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ การจัดหาและพัฒนาบุคคลที่มีฝีมือและความเชี่ยวชาญในการผลิตด้านต่าง ๆ มีความซื่อสัตย์ในการผลิตสินค้า นอกจากนี้ยังมีการควบคุมและการตรวจสอบกระบวนการผลิตทั้งจากภายในกลุ่มฯและจากตัวแทนของลูกค้า เพื่อให้ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่กลุ่มฯผลิตให้กับลูกค้ามีคุณภาพสูง กลุ่มฯสามารถการันตีได้ทั้งในด้านความสวยงาม ประสิทธิภาพในการใช้งานและความปลอดภัยต่อผู้บริโภค "

การตั้งราคาที่เหมาะสมและการให้บริการที่ดี จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (17 ตุลาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า " เมื่อเรามีผลิตภัณฑ์และสินค้าที่มีคุณภาพตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคแล้ว การตั้งราคานั้นต้องมีความเหมาะสม ต้องเป็นราคาที่สร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่าย โดยมีสิ่งที่ควรคำนึงถึง คือ ไม่เบียดเบียนหรือสร้างความเดือดร้อนในการจัดการต้นทุนให้กับผู้ผลิต สามารถสร้างกำไลเพื่อใช้ในการพัฒนาและหมุนเวียนภายในกลุ่มฯต่อไปได้ มีความเหมาะสมกับคุณภาพผลิตภัณฑ์หรือสินค้า ที่ลูกค้าสามารถยอมรับได้และไม่มีการตัดราคากันกันเพื่อทำลายคู่แข่งทางด้านธุรกิจ ซึ่งอาจส่งผลต่อการลดต้นทุนและลดคุณภาพของการผลิตสินค้าได้ ไม่เป็นผลดีต่อการประกอบธุรกิจของกลุ่มในระยะยาว อีกสิ่งหนึ่งที่กลุ่มสามารถจัดการให้กับลูกค้าได้คือการบริการที่ดีด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าได้ ส่วนใหญ่แม่จะมีหน้าที่ในการตอนรับ ดูแลและให้บริการลูกค้าอยู่แล้ว สำหรับลูกค้าประจำแม่จะเป็นคนไปส่งผ้าเองเพื่อความสะดวก เพื่อที่จะได้พบปะและพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือรับฟังข้อเสนอแนะของลูกค้าในการพัฒนากระบวนการผลิตและสินค้าต่อไป พร้อมทั้งแสดงความรับผิดชอบต่อสินค้าเมื่อเกิดปัญหา โดยอาจรับเปลี่ยนคืนหรือปรับปรุงแก้ไข อย่างเช่น คราวก่อนผ้าที่ซักออกมาแล้วมีรอยด่างซึ่งไม่สามารถแก้ไขได้ แม่ก็ไปรับผ้าและคืนเงินให้กับบริษัท พร้อมทั้งขอโทษในความผิดพลาด หรือการที่คุณมิยูกิให้ปรับปรุงในเรื่องความนุ่มของผ้าเช็ดหน้าและผ้าเช็ดตัว แม่ก็มาปรับวิธีการในการลงแป้งเพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้เส้นด้ายฝ้ายน้อยลง ซึ่งจะมีผลทำให้ทอผ้าได้ยากขึ้น เส้นด้ายขาดได้ง่าย คนทอต้องใจเย็น มีความตั้งใจและมีความละเอียดประณีตสูง เพราะเป็นผ้ายกด

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

อกหลายตะกรอซึ่งแม่จะเพิ่มค่าแรงให้กับคนทอ แต่จะไม่เพิ่มราคาสินค้าเลย เป็นต้น " ซึ่งมีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของบริษัทอุซาบุโระ อุซาโต้ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่กล่าวว่า " เนื่องจากกลุ่มนี้ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์จากหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่เริ่มประกอบการและทุกขั้นตอนการดำเนินการของกลุ่ม ดังนั้นน้าจึงมั่นใจในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากบริษัทเพื่อควบคุมและทำการตรวจสอบคุณภาพสินค้า พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและช่วยดูแลกลุ่มฯ อยู่แล้ว ในด้านการจัดจำหน่ายและการตั้งราคานั้นถือว่ามีความเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า ไม่เป็นการเอาเปรียบลูกค้าและคู่แข่ง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆที่ผลิตสินค้ารูปแบบเดียวกันที่ส่งให้บริษัท อีกทั้งคุณอุซาโต้และคุณสมยศก็มีความสนใจ มาเยี่ยมชมและให้ความรู้ในการออกแบบลายผ้า อีกทั้งพาลูกค้าและพนักงานบริษัทที่ญี่ปุ่น มาศึกษาดูงานกระบวนการผลิตที่กลุ่มเป็นประจำ ซึ่งได้รับการต้อนรับ การดูแลและบริการเป็นอย่างดีจากสมาชิกทุกคนในกลุ่มฯ ทั้งที่พักอาศัยและการเรียนรู้กระบวนการผลิตภายในศูนย์ฯ สร้างความประทับใจให้กลุ่มลูกค้าได้ทุกครั้งและสร้างความยินดีให้กับกลุ่มฯ ที่ได้รับความสนใจจากกลุ่มลูกค้าด้วยเช่นกัน การให้บริการที่ดีเมื่อมาจากความตั้งใจที่แท้จริง มันก็จะส่งผลที่ดีให้กับทั้งผู้ให้และผู้รับ น้ามองว่ามันเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งในการประกอบธุรกิจของกลุ่มฯ "

การสัมภาษณ์ลูกค้าชาวญี่ปุ่นของกลุ่ม (10 สิงหาคม 2551; 12.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า " มิยูกิถูกใจและชอบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ มาก ทั้งในด้านคุณภาพ ความสวยงามและการใช้งานคุ้มค่ากับราคาที่เราซื้อสินค้ามา อีกทั้งประทับใจในแม่จันทร์คำ พ่อเป็งในการให้บริการจัดส่งสินค้ามาให้มิยูกิถึงบริษัทตามกำหนดเวลา เมื่อมิยูกิแนะนำหรือบอกกล่าวเกี่ยว กับการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และประธานกลุ่มจะมีความรับผิดชอบสูงมากในการปรับปรุงแก้ไขอย่างสุดความสามารถเพื่อให้ได้สินค้าตรงกับความต้องการของลูกค้า ทุกครั้งที่มิยูกิกับลูกค้าไปเยี่ยมชมและศึกษาดูงานที่กลุ่ม เราจะได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากกลุ่มฯ ทุกครั้ง เมื่อมีปัญหา ข้อสงสัย มิยูกิสามารถสอบถามทุกคนได้เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน มิยูกิชื่นชอบการประกอบธุรกิจของกลุ่มฯ มากและอยากสั่งผลิตสินค้าหลายประเภทเป็นประจำเหมือนบริษัทคุณอุซาโต้บ้าง แต่ต้องรอให้มิยูกิมีความพร้อมและมีฐานนะทางธุรกิจที่มั่นคงกว่านี้ "

ด้านคุณภาพสินค้าและบริการที่ดีนั้น สำหรับลูกค้ากลุ่มอื่นของกลุ่มฯ ทั้งจากการออกงานแสดงสินค้า และที่เข้ามาที่ศูนย์ฯ กลุ่มฯมีการจัดการให้ลูกค้าเช่นเดียวกัน โดยไม่แบ่งแยกว่าเป็นลูกค้าประจำหรือไม่ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มทอผ้า (17 ตุลาคม 2551; 13.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า " ไม่ว่าจะเป็นลูกค้าคนไทยหรือคนญี่ปุ่นที่มาที่ศูนย์ฯ จากงานแสดงสินค้าและงานนิทรรศการที่แม่เคยไปร่วมแสดงการทอผ้า ซึ่งบางคนอาจเข้ามาซักถามเฉยๆหรือไม่ได้อุดหนุน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สินค้า แม่จันทร์คำก็ให้การบริการและการต้อนรับที่ดีไม่มีการแบ่งแยกเพราะทุกคนคือลูกค้าเหมือนกัน แต่ความสนิทสนมอาจมีมากน้อยแล้วแต่ความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่าย เพราะเรามีสินค้าที่ดีมีคุณภาพอยู่แล้วแต่อาจราคาสูงเกินไปในท้องตลาดทั่วไป การบริการที่ดีจึงเป็นวิธีการสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าได้ ”

3. คู่แข่ง

การจัดการด้านจริยธรรมต่อคู่แข่งทางธุรกิจของกลุ่มฯ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตของผู้ศึกษาและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง พบว่า กลุ่มฯไม่ได้ให้ความสำคัญในด้านนี้มากนักเนื่องจากปัจจุบันคู่แข่งทางธุรกิจของกลุ่มนั้นมีไม่มากนัก อีกทั้งแต่ละกลุ่มก็จะมีการผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองซึ่งมีความแตกต่างกัน ไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ กลุ่มจึงเพียงแต่พยายามพัฒนาศักยภาพของตนเองและกระบวนการผลิตเพื่อรองรับความต้องการของลูกค้าที่เพิ่มขึ้น

จากการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่กล่าวว่า “ การที่กลุ่มทอผ้าทั่วไปจะผันตัวเองมา ที่มีความครบถ้วนทั้งความเป็นกลุ่มสมาชิกที่มีฝีมือ องค์ความรู้ วัตถุดิบ เครื่องมือ การสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆและโอกาสที่ได้รับการตอบรับจากลูกค้าที่อำนาจในการซื้อสูงนั้น ต้องมีพื้นฐานที่เอื้อต่อการผลิตอยู่แล้วทั้งภายในกลุ่ม ชุมชนและสภาพแวดล้อมใกล้เคียง อีกทั้งต้องใช้เวลาในการพัฒนาในหลายขั้นตอนเป็นเวลานาน โดยเฉพาะการปลูกฝ้ายปลอดสารพิษซึ่งเป็นวัตถุดิบ ต้องมีคุณภาพผ่านมาตรฐานการตรวจสอบหลายขั้นตอนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเป็นการการันตี ซึ่งคู่แข่งไม่สามารถมาตัดตอนในส่วนนี้ไปได้จากกลุ่มฯ เช่น การรับซื้อฝ้ายปลอดสารพิษในราคาที่สูงกว่า ซึ่งอาจทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้นไปด้วย กำไรน้อยลงถ้าต้องขายสินค้าในราคาที่ถูกกว่าหรือเท่ากัน จึงไม่คุ้มค่ากับการเสี่ยงในการลงทุน อีกทั้งการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ ต้องทำความเข้าใจว่าจะมุ่งหวังแต่ผลประโยชน์ทางธุรกิจไม่ได้ การประสบผลสำเร็จของกลุ่มไม่ได้มาจากยอดขายหรือกำไร ถ้าเป็นเช่นนั้นป้าจันทร์คำกับกลุ่มสมาชิกก็ไม่ต้องมานั่งทอผ้าให้เหนื่อยแล้ว แต่การประสบผลสำเร็จของกลุ่มนั้น คือความงานทำมีรายได้เลี้ยงชีพและครอบครัว ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น เห็นแก่ตัวน้อยลง คิดถึงผู้อื่นมากขึ้นซึ่งเป็นคุณค่าทางร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ซึ่งที่จริงแล้วกลุ่มอื่น ๆ ก็สามารถทำได้ โดยการเริ่มทำแบบครบวงจรด้วยตนเองจะเป็นวิธีการที่ดีที่สุด ต้องอาศัยความตั้งใจจริง ความอดทนต่อระยะเวลาในการพิสูจน์ตนเองและรอโอกาสที่ดีจากลูกค้า ดังนั้นสิ่งที่กลุ่มฯคุณป้าจันทร์คำต้องทำคือ การรักษาคุณภาพ มาตรฐานของตนเองและการพัฒนาที่ไม่หยุดนิ่งเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับกลุ่มตนเอง ตามความต้องการของลูกค้า ” เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (17 ตุลาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ ไม่เคยกังวลเกี่ยวกับคู่แข่งเลย ถ้าทุกคนแข่งกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ทำความดีทำสิ่งที่ดี เราจะเดือดร้อนทำไม จุดมุ่งหวังของแม่ไม่ใช่ความร่ำรวย เพียงแค่อยากทำงานที่เรารักชอบ มีความถนัดและความสนใจมาตั้งแต่เด็ก อีกทั้งเป็นการช่วยกลุ่มสมาชิกให้มีงานทำ มีรายได้และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างงานในชุมชน ทำให้คนเริ่มมองเห็นคุณค่าของผ้าฝ้ายปั่นมือย้อมสีธรรมชาติ เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั่งเดิมควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แม่อยากให้สิ่งเหล่านี้คงอยู่ในชุมชนเราต่อไปเรื่อย ๆ ชื่อเสียงการยกย่องนั้นสร้างความภาคภูมิใจในสิ่งที่แม่ทำ การตอบรับและให้โอกาสจากลูกค้าเป็นแรงจูงใจให้กลุ่มฯ ประกอบธุรกิจเช่นนี้ต่อไป สิ่งสำคัญที่แม่ต้องทำคือสร้างความเข้มแข็งและสามัคคีในกลุ่มฯ เพื่อพร้อมต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สูงขึ้นตอบสนองความต้องการลูกค้าที่สนใจสินค้าเชิงอนุรักษ์ที่มีความหลากหลายมากขึ้นและรับต่อความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา”

4. ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

การจัดการด้านจริยธรรมต่อชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตของผู้ศึกษาและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง พบว่า การประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มนั้น มีการคลอบคลุมการจัดการในด้าน ชุมชนและสังคม คือก่อให้เกิดการสร้างงานในชุมชน ทั้งผู้สูงอายุและเกษตรกรเพื่อผลิตเส้นใยใช้ในชุมชน ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม (17 ตุลาคม 2551; 18.00-22.00 น.) ที่กล่าวว่า “ การก่อตั้งกลุ่มทอผ้าที่ประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ เรามีการผลิตที่ครบวงจรตั้งแต่การปลูกฝ้ายปลอดสารพิษไม่มีการใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายโดยเกษตรกรภายในชุมชน มีการเส้นด้ายฝ้ายจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนด้วยเครื่องมือและอุปกรณ์พื้นบ้าน การย้อมสีธรรมชาติที่หาได้และรับซื้อภายในชุมชนหรือการเพาะปลูกไม้ให้สีย้อมเอง มีวิธีการจัดการของเสียจากการย้อมสีและมีการทอผ้าที่มีคุณภาพสูง ทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตเป็นงานฝีมือต้องใช้แรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนภายในชุมชน สามารถสร้างงานและสร้างรายได้ภายในชุมชนได้ อีกทั้งบทบาทหน้าที่หลักของศูนย์การเรียนรู้การผลิตเส้นใยธรรมชาติครบวงจร ที่แหล่งรวบรวมความรู้ ถ่ายทอดและสาธิตผลิตผ้าทอพื้นบ้านที่อนุรักษ์การใช้ภูมิปัญญาเดิมควบคู่กับการรักษาสุขภาพของผู้ผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม โดยเปิดโอกาสให้กับสำหรับบุคคลที่สนใจศึกษาตอบแทนชุมชนและสังคมด้วย ” ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์วิทยากรอิสระ (1 กันยายน 2551; 9.00-11.30 น.) ที่กล่าวว่า “ แนวคิดในการประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มฯที่มีความครบวงจรภายในชุมชนเป็นสิ่งที่ดี สร้างงานและรายได้ให้คนในชุมชน อีกทั้งได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการทอผ้าแบบดั่งเดิม เพื่อตอบแทนให้กับชุมชนและสังคมบ้าง ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นได้ว่าการประกอบธุรกิจนั้น ไม่จำเป็นต้องมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตนได้แต่เพียงอย่างเดียว ยังส่งผลประโยชน์ไปยังผู้เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ภายในชุมชนเดียวกันด้วย ความเป็นอยู่ของทุกคนดีขึ้น ชุมชนก็ดีขึ้นตามไปด้วย ในส่วนของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น เป็นเรื่องที่ทุกคนควรให้ความสนใจและ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ช่วยเหลือกัน ตอนนี้เราอาจจะเริ่มมองเห็น การเปลี่ยนแปลง ปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง จากสื่อต่างๆและรสนิยมในการบริโภคที่เปลี่ยนไปของลูกค้า ทำให้กลุ่มฯประกอบธุรกิจเชิงอนุรักษ์ ที่ต้องคำนึงถึงรักษาสิ่งแวดล้อม การจัดการของเสียและการส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติให้แก่กลุ่มสมาชิกและผู้เกี่ยวข้องด้วย โดยเลือกที่จะดำเนินการควบคู่ไปกับการดำรงอยู่ของสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่เป็นการเพิ่มมลพิษให้สิ่งแวดล้อมด้วย ”

จากการสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน (22 กรกฎาคม 2551; 13.00-15.00 น.) ที่กล่าวว่า “นอกจากกลุ่มฯจะสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนแล้ว ยังสร้างชื่อเสียงให้บ้านนาเดาเป็นอย่างมาก การประกอบธุรกิจของกลุ่มไม่ส่งผลกระทบที่เป็นผลเสียให้กับชาวบ้าน หรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบเลย ถือได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำธุรกิจในชุมชนด้วย ”โดยจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน (10 สิงหาคม 2551;10.00 น.) โดยกล่าวว่า “พ่อเองก็รู้สึกภาคภูมิใจในตัวแม่จันทร์คำมาก ที่สร้างประโยชน์ให้กับหมู่บ้าน และดีใจที่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มฯในครั้งแรกเริ่มเมื่อครั้งก่อตั้งกลุ่มแม่บ้านในปี 2526 โดยเป็นผู้ติดต่อกับพัฒนาชุมชนอำเภอเสริมงาม เพื่อขอความช่วยเหลือและการสนับสนุนให้กับกลุ่มทอผ้าของแม่จันทร์คำ” พร้อมกับบอกว่าพัฒนากรที่ได้เข้ามาช่วยเหลือกลุ่มในคราวนั้นยังติดต่อกับพ่อแก้วอยู่แล้วติดตามข่าวคราว ความเจริญก้าวหน้าของกลุ่มฯแม่จันทร์คำอยู่เสมอ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล นางสาวอรฉัตร ปันเงิน

วัน เดือน ปี เกิด 5 พฤษภาคม 2526

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2543	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 โรงเรียนลำปางกัลยาณี
พ.ศ. 2547	สำเร็จการศึกษาปริญญาอุตสาหกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์สิ่งทอ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตภาคพายัพ

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2548-2550	ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายการผลิต บริษัทมิยูกิ ทาคาฮาชิ จำกัด
ปัจจุบัน	ประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้านเสื้อผ้าสำเร็จรูป “ ห้องเสื้อฟีเมล ” และร้านอาหาร “ สุกี้ในซอย ” จังหวัดลำปาง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved